

TREBALL FINAL DE CARRERA

Programa intercultural pel Centre Penitenciari de Figueres

Activitat per a treballar la intercultural amb
interns del Centre Penitenciari de Figueres

Estefania Trias Puig

Tutora: Fina Espinosa Rodríguez

12 de juny del 2009

Programa intercultural pel Centre Penitenciari de Figueres

Activitat per a treballar la interculturalitat amb interns del Centre Penitenciari de Figueres.

Cinc descriptors:

- Educació Social
- Presó
- Intercultural
- Intervenció
- Noves tecnologies

Estefania Trias Puig

Tutora: Fina Espinosa Rodríguez

12 de juny del 2009

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	4
<i>Objectius del treball</i>	5
<i>Organització del treball</i>	6
2. JUSTIFICACIÓ	8
3. CONCEPTUALITZACIÓ	20
Què és un delinqüent?	20
La interculturalitat	23
Conceptes de pluralitat, diversitat i cultura	25
Xarxa moodle	27
4. CONTEXTUALITZACIÓ	29
<i>Història dels Centres Penitenciaris a Europa</i>	29
<i>Marc legal</i>	32
<i>Centres Penitenciaris a Catalunya</i>	36
<i>Classificació</i>	37
<i>L'organització d'un centre penitenciari</i>	44
<i>L'educació social en els centres penitenciaris catalans</i>	47
<i>Centre Penitenciari de Figueres</i>	54
<i>L'educador/a social al centre penitenciari de figueres</i>	66
5. PROGRAMA INTERCULTURAL	70
<i>Dinàmiques</i>	73
<i>Blog</i>	75

<i>Cronograma</i>	78
<i>Proposta d'avaluació</i>	91
6. CONCLUSIONS	94
7. BIBLIOGRAFIA	97
8. ANNEXOS	100

INTRODUCCIÓ

Durant aquest 3r curs de la diplomatura d'Educació Social he realitzat les pràctiques al Centre Penitenciari de Figueres. El motiu d'escollir aquest centre i no un altre, va ser l'interès que sempre he tingut per conèixer, de primera mà, el funcionament d'aquests centres i l'acostar-me a un àmbit del què socialment no existeix massa acceptació, o bé, es desconeix absolutament. La visió que es té dels centres penitenciaris és força difusa, si més no, la majoria de nosaltres ens imaginem una presó a partir d'imatges de pel·lícules, principalment, americanes. De totes maneres, sé que mai són bones les generalitzacions, tot i que en aquest cas, se'm fa útil partir d'aquesta per exposar el perquè d'aquest interès. Tot i això, canviaré l'expressió "la majoria de nosaltres" per "jo mateixa".

En la carrera són poques les oportunitats que tenim i hem tingut per a realitzar aquest acostament, i així doncs, no vaig voler-ho deixar escapar. Des d'abans d'iniciar la carrera, per a mi ja era tot un repte i un objectiu conèixer i entrar a realitzar les pràctiques en un centre penitenciari. Mai abans havia treballat amb persones adultes i delinqüents; un camp desconegut per mi. En definitiva, és un àmbit on el paper de l'educador social hi està guanyant pes i on he pogut aprendre molt, un àmbit on les funcions de cada professional són clares i on s'hi està fent molta feina, i per suposat, hi ha molta feina per fer.

Els centres penitenciaris, centrant-me en els catalans, estan sobreocupats. Els C.P. estan quedant petits, o bé en falten, i per això s'estan obrint nous centres penitenciaris arreu de Catalunya adaptant-se a les necessitats dels interns actuals i dels professionals que hi treballen.

En tot cas, aquesta sobreocupació fa més important la organització, pel què fa als professionals, un funcionament més pautat i una necessitat de millor convivència.

En el punt de la convivència és en el què em centraré. Són molts interns en espais que estan quedant petits, i el més important, és que existeixen conflictes culturals. Concretant en el Centre Penitenciari de Figueres, entre el gran nombre d'interns hi ha una varietat molt destacable de població procedent de diferents països i no existeix cap activitat on es treballi la relació i convivència, per tal de potenciar el respecte i el coneixement entre aquesta diversitat.

Així doncs, davant aquesta necessitat i realitat, enfocaré el meu treball cap a una intervenció intercultural.

OBJECTIUS DEL TREBALL

Amb tot, durant la realització del treball espero acomplir aquesta serie d'objectius:

- Ampliar el coneixement sobre els centres penitenciaris, principalment catalans, pel què fa el seu marc legal, la organització, etc.
- Conèixer, més profundament, el què és la interculturalitat i com es pot realitzar un treball intercultural.
- Donar a conèixer les tasques d'un educador social en un centre penitenciari català.
- Desenvolupar una activitat aplicable al Centre Penitenciari de Figueres i adaptable a d'altres centres penitenciaris.

ORGANITZACIÓ DEL TREBALL

El treball presentat a continuació està enfocat a orientar a tota persona, en el marc de funcionament d'un centre penitenciari, i més concretament, els centres penitenciaris catalans. Dins d'aquests centres m'he centrat especialment en el Centre Penitenciari de Figueres i la tasca dels educadors socials. És en aquest punt on hi ha emmarcada l'activitat que proposo al final del treball.

Així doncs, per aconseguir això, he organitzat el treball de la següent manera:

1. A l'inici del treball s'hi troba la introducció. En aquest punt és on trobem, primer de tot, les motivacions que m'han portat a realitzar aquest treball, i en segon lloc, una breu introducció a la situació actual dels centres penitenciaris.
2. El següent punt és el de la justificació. Aquest està dividit en dos apartats: el diagrama de necessitats, i el diagrama d'objectius. En el primer dels diagrames hi trobem totes aquelles mancances, necessitats, dèficits... que he pogut observar pel què fa als problemes relacionats amb la diversitat cultural, i el següent diagrama, planteja una sèria d'objectius per millorar allò exposat en el primer dels dos.
3. Tot seguit hi trobem l'apartat de conceptualització. En aquesta conceptualització hi ha descrits, en 4 punts, conceptes claus per situar els temes que es tractaran en l'activitat. Alguns d'ells són conceptes que socialment es poden interpretar de diferents maneres o bé, és difícil trobar-hi una definició concreta i els fem en contextos erronis, etc. Així doncs, he volgut crear aquest apartat per definir-los tal i com els desenvoluparé i utilitzaré al llarg del treball.

4. Després de la conceptualització trobem ja la contextualització. Dins la contextualització és on s'hi situa el marc legal dels centres penitenciaris, el funcionament intern, organigrames, etc. És el punt que ens ha de permetre entrar més endins d'aquests centres i situar-nos en el Centre Penitenciari de Figueres, i més concretament, en les tasques que hi realitza un educador social. Fins el moment hem fet un recull de conceptes, el context del centre en qüestió, però no hem arribat a parlar de l'actualitat del centre pel què fa als interns, principalment. Així doncs, en aquest punt del treball hi trobem una introducció, també, de la situació actual a partir d'una evolució dels interns per percentatges segons el país d'origen.
5. En el següent punt s'exposa el programa d'interculturalitat. És en aquest apartat on s'hi descriu l'activitat en qüestió, quan es realitzarà, qui ho farà, qui n'hauria de formar part i com s'estructura, a més d'una proposta d'avaluació.
6. I ja per acabar, hi ha l'apartat de conclusions, on s'hi recullen les impressions finals sobre el conjunt de les pràctiques i del treball. Darrera d'aquestes s'hi situa l'annex.

JUSTIFICACIÓ

El C.P. de Figueres és un centre preventiu¹ que es troba en la capital de l'Alt Empordà; característica important per la proximitat amb la frontera francesa. Aquesta característica afecta directament al nivell d'ingressos d'interns en el centre penitenciari, ja que un gran nombre d'interns són ingressats per delictes Contra la Salut Pública.

És important saber que la seva capacitat òptima és de 160 interns i, a dia d'avui hi ha 205 interns. Les dades actuals indiquen que en el centre s'hi troba un percentatge de 64% pel què fa a immigració.

Aquesta dada és important per plantejar una situació problemàtica que viu el centre des de fa uns anys. Cada vegada més, els interns del centre són de procedències més diverses. És una realitat social; en la població catalana hi ha hagut un augment important d'immigració especialment els últims anys, un augment que també es veu reflectit en els centres penitenciaris, i en aquest cas, en el C.P. de Figueres.

La diversitat no és un problema però si que pot comportar situacions conflictives: discriminacions, baralles i altres conflictes culturals. Aquestes situacions es viuen quotidianament en el centre. Les presons són petits móns apart dins de la nostra societat. Pels interns és el seu món diari, tot i que temporal, i el què es viu allà

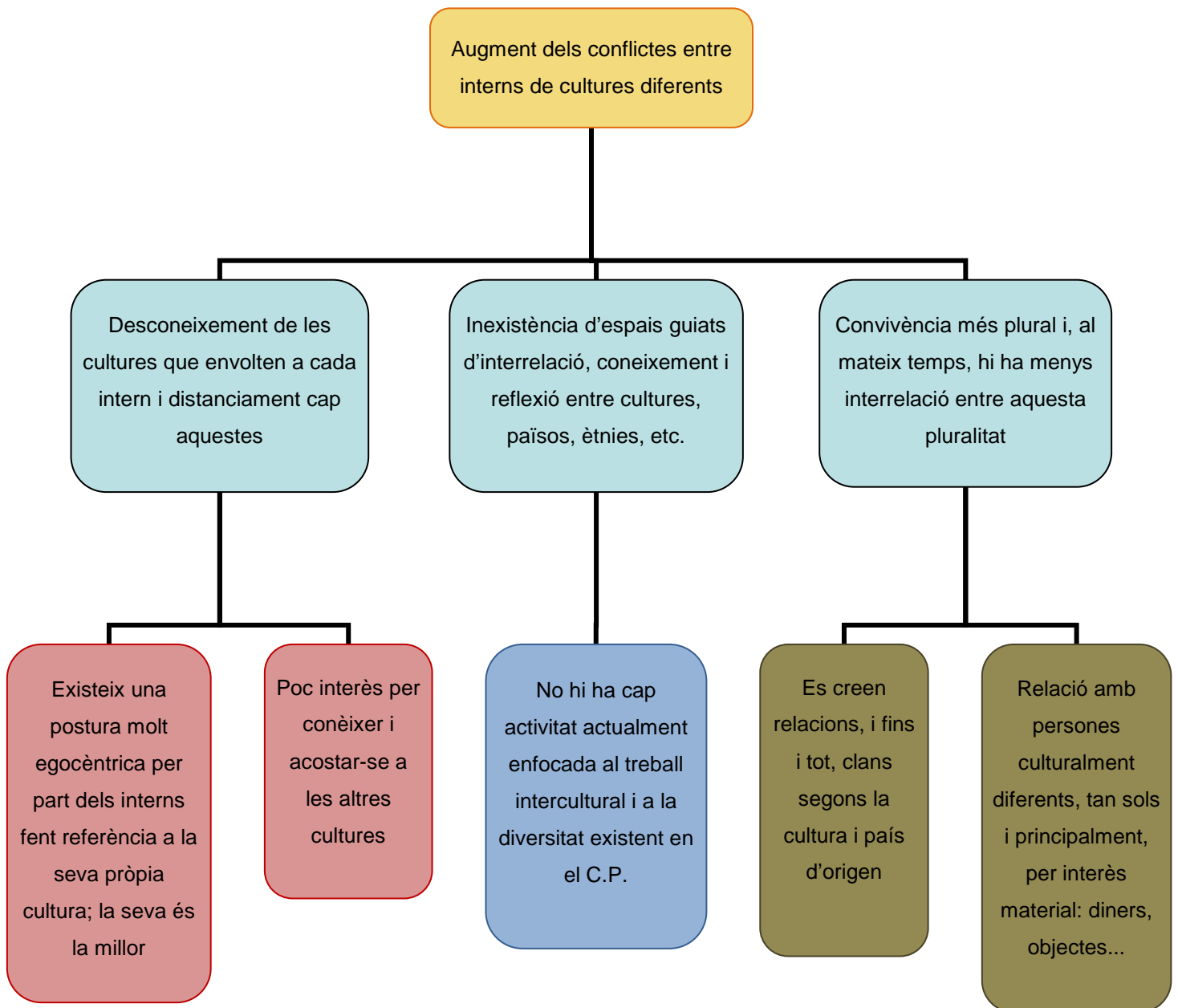
¹ La definició de presó preventiva la trobem a la pàgina 28 en l'apartat de contextualització, i més concretament, dins les classificacions dels centres penitenciaris a Catalunya.

està condicionat pel què suposa estar a dins, és a dir, no tenir llibertat.

El que es viu dins d'un centre penitenciari guanya intensitat, valor... i és que a tot s'hi han d'enfrontar diàriament sense punts d'escapada. Una situació complicada d'entendre que només es pot conèixer si es viu per un mateix.

A continuació es presenta el diagrama de problemes detectats a partir de l'observació dins del mateix centre i dades reals referents a l'existència d'aquesta diversitat i els conflictes que aquesta comporta. Després d'aquest diagrama, s'explica cada problema de forma més concreta.

1r. Diagrama de les necessitats i problemàtiques actuals en el C.P. de Figueres referents a la convivència plural.

El diagrama que s'acaba d'exposar, mostra les problemàtiques detectades en el C.P. de Figueres en relació a l'augment de diversitat cultural entre el grup d'interns, actualment. Pel què fa a aquesta realitat, es mostren les necessitats del centre a les que s'ha de donar resposta.

Les problemàtiques observades i exposades són:

- Augment dels conflictes entre interns de cultures diferents.
- Desconeixement de les cultures que envolten a cada intern i distanciament cap aquestes.
- Inexistència d'espais guiats d'interrelació, coneixement i reflexió entre cultures, països, ètnies, etc.
- Convivència més plural i, al mateix temps, hi ha menys interrelació entre aquesta pluralitat.
- Existeix una postura molt egocèntrica per part dels interns fent referència a la seva pròpia cultura; la seva és la millor.
- Poc interès per conèixer i acostar-se a les altres cultures.
- No hi ha cap activitat actualment enfocada al treball intercultural i a la diversitat existent en el C.P.
- Es creen relacions, i fins i tot, clans segons la cultura i país d'origen.
- Relació amb persones culturalment diferents, tan sols i principalment, per interès material: diners, objectes...

Tal i com podem observar, la problemàtica principal, i per tant, la realitat més destacada és que actualment en el centre hi ha hagut un augment d'interns de cultures diverses. Així doncs, és un fet demostrable que cada vegada hi ha més immigració en el centre penitenciari. Aquest fet ha comportat més conflictes culturals que vénen derivats per problemàtiques més concretes. El diagrama presentat està subdividit en tres branques: el desconeixement de les altres cultures, la inexistència d'un espai guiat d'interrelació i l'evidència d'un grup d'interns més plural però amb menys relació entre aquesta pluralitat.

La primera de les branques fa referència al fet que molts dels interns són analfabets, no tenen una economia estable i per tant, tan sols coneixen el què han viscut en el seu país d'origen i en el o els països on han emigrat. Ser analfabet els pot portar, en alguns casos concrets, a conèixer poc altres cultures per més que no sigui un fet determinant. El factor econòmic és el que condiona a poder viatjar i poder veure més món acostant-se a altres realitats. Actualment els mitjans de comunicació són els que ens acosten més i diàriament a tot el què ens envolta, i per tant, també a les altres cultures, mostrant sovint visions molt concretes i determinades que no s'escauen a la realitat social del país o països, societats, etc.

Així doncs, les branques que sorgeixen d'aquesta problemàtica són: l'existència d'una postura molt egocèntrica culturalment parlant i el poc interès per acostar-se a aquestes cultures que ens envolten. Dins del centre penitenciari és una realitat que hi ha qui vol passar el màxim desapercbut, i qui creu que mostrant la seva "masculinitat" –tenint en compte que parlem d'una presó d'homes- es guanya un lloc entre els altres interns. Això passa també a nivell cultural. Cadascú veu el món a partir del què ha viscut, sap, etc., i per tant, existeix una postura molt protectora cap a un mateix i cap a la pròpia cultura donant-li un pes molt important i posicionant-se cap al món de forma egocentrista; la nostra cultura és superior a la resta. A això cal sumar-li la poca motivació que tenen per acostar-se a les altres cultures: "per què aprendre coses dels altres si ja sabem que la nostra és millor?". En aquest punt, cal reconèixer que possiblement el

---

problema principal es centra en què no s'ha motivat suficientment aquests interns a acostar-se a noves maneres d'actuar, de veure situacions... sense perdre la d'un mateix, actuant obertament i disposats a aprendre coses noves i adaptar-les a la que un ja sap. No tot és blanc o negre.

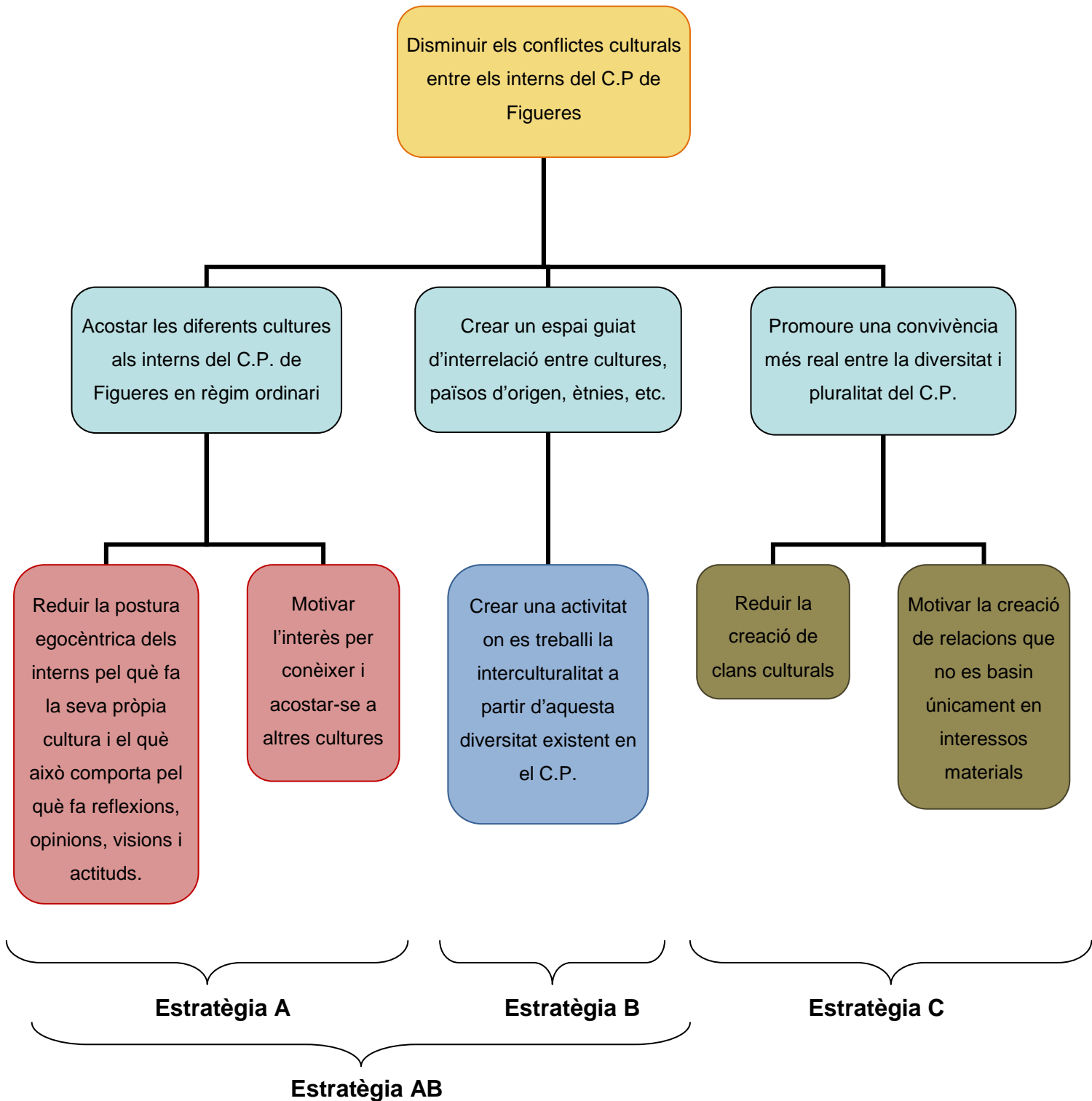
La segona branca és la que exposa la inexistència d'un espai d'interrelació guiat entre cultures. Per què guiat? La presó en sí és un espai d'interrelació però de forma espontània. El què fa referència aquest punt concret és la falta d'un espai, i per tant, tal i com s'exposa en la branca que sorgeix d'aquesta problemàtica, una activitat guiada per un professional on es treballi conjuntament la diversitat i la interculturalitat com a base a partir de reflexions, opinions... i sobretot respecte. El paper d'un professional seria essencial per poder guiar aquest procés.

I finalment, la última de les branques exposa la realitat de l'existència d'un grup d'interns plural pel què fa a nacionalitats, creences, etc. Aquesta pluralitat no seria problema si no portés conflictivitat, i tal i com s'exposa, comportés la creació de clans i la no interrelació entre persones d'orígens diferents si no és per interessos materials. És un fet constatat que dins de les presons, entre els interns, hi ha el que podem anomenar "trapitxeos" o negocis: jo et venc això si tu em pagues tant... Aquestes negociacions són situacions que podem emmarcar dins del concepte d'interessos materials, i es produeixen entre totes les cultures. Apart de situacions com aquestes, o bé, dins d'activitats concretes, no hi ha pràcticament més relació voluntària entre diferents cultures. Si existeix, és un fet momentani o puntual. La gran majoria dels interns –tornem a generalitzar i per tant, hem de partir que hi ha qui no encaixa dins d'aquesta- si es relacionen amb d'altres, ho fan amb persones de la mateixa nacionalitat, llengua, etc.

En tot, cal tenir en compte l'existència del que es coneix com a cultura de presons. Aquesta cultura és la subcultura que existeix entre tots els interns que conviuen en aquest espai, en el centre penitenciari, i que només ells coneixen i viuen diàriament. Aquesta subcultura els condiona pel què fa a actuacions,

comunicació –també tenen vocabulari propi-, nivell de relacions, i per tant, sobretot a nivell de comportament. Així doncs, aquesta característica fa encara més difícil posar-se a la pell d'un intern i entendre tot el què fa, diu, etc. En moltes de les seves accions diàries hi ha molta més informació que en la vida quotidiana d'una persona que no viu en les seves condicions.

2n. Plantejament d'objectius en relació a les necessitats i problemàtiques detectades i exposades.

Aquest segon diagrama planteja els objectius a partir de les problemàtiques explicades anteriorment. El primer és doncs la finalitat del treball de pràcticum, les tres branques que se'n deriven, i per tant els tres objectius següents, són els objectius generals que es concreten amb els seus objectius específics.

Els objectius són:

- Disminuir els conflictes culturals entre els interns del C.P de Figueres.
- Acostar les diferents cultures als interns del C.P. de Figueres en règim ordinari.
- Crear un espai guiat d'interrelació entre cultures, països d'origen, ètnies, etc.
- Promoure una convivència més real entre la diversitat i pluralitat del C.P.
- Reduir la postura egocèntrica dels interns pel què fa la seva pròpia cultura i el què això comporta pel què fa reflexions, opinions, visions i actituds.
- Motivar l'interès per conèixer i acostar-se a altres cultures.
- Crear una activitat on es treballi la interculturalitat a partir d'aquesta diversitat existent en el C.P.
- Reduir la creació de clans culturals.
- Motivar la creació de relacions que no es basin únicament en interessos materials.

Com també es pot observar, cada objectiu general amb els seus específics forma part d'una estratègia d'actuació. Tenim l'estratègia A, l'estratègia B i l'estratègia C.

La primera de les estratègies està centrada en aconseguir un acostament, per part de cada intern, a les cultures que els envolten des d'una vessant més teòrica però de forma pràctica (a través de l'estratègia B que ara s'explicarà). Es pretén motivar a cada un a obrir portes, i per tant, obrir la ment cap allò que els envolta i perdre aquesta actitud egocèntrica pel què fa a la cultura de cada un. Ser crítics amb tot el què ja coneixem i, sobretot, amb el què no coneixem i se'ns acostarà a partir de l'intercanvi entre uns i altres.

L'estratègia B és la que crearà l'espai on podrà fer-se possible aquest intercanvi. S'ha d'aconseguir crear una activitat on hi hagi cabuda de membres culturalment diversos i potenciar els objectius de la primera estratègia.

Aquest treball es basarà doncs en l'estratègia A i B. Més endavant s'exposaran les característiques de la proposta d'activitat creada per aconseguir els objectius d'ambdues estratègies. En tot cas, l'estratègia C no entra dins els objectius a assolir a través d'aquest projecte perquè són objectius que no són directament aconseguibles a partir del treball que proposaré. Són objectius que poden arribar a complir-se influenciats pel treball que proposaré però, en aquest cas hi entren en joc molts més factors de força pes: són situacions que no es poden controlar ja que cadascú escull amb qui vol relacionar-se, com i quan fer-ho. Els altres objectius si que són més factibles d'assolir a través d'un treball continuat i amb un professional, ja que es fonamenten en una base més teòrica i en un marc d'actuació concret.

Davant d'aquesta situació doncs, el que proposo a través d'aquest treball és la creació d'un programa en el què es treballi el coneixement i la relació entre cultures amb la interculturalitat com a base del treball a realitzar. Serà un

---

programa transversal, és a dir, en el què es podran relacionar la majoria de les activitats ja existents al centre com són: escola, activitats de tractament, activitats d'informàtica i principalment el Punt òmnia. La xarxa moodle pot ser l'enllaç entre tot el programa a cada activitat i una de les eines principals de treball. Amb això vull dir que, el treball que es realitzarà en l'activitat amb dinàmiques concretes, s'obrirà a través de la xarxa moodle a la resta dels interns amb la creació d'un blog. En aquest blog és on també hi podran participar els professionals de les activitats que he enumerat, entre d'altres, ja sigui a través de documents, textos, opinions, reflexions, etc.

Per crear aquest programa tindrè com a base el Programa d'Educació Intercultural en Centres Penitenciaris. Aquest programa ha estat desenvolupat per educadors i educadores socials dels centres penitenciaris dins del marc del programa Compartim, un programa de gestió del coneixement impulsat pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE) del Departament de Justícia. El programa en qüestió es basa en la idea que les persones aprenem també mitjançant la pràctica, és a dir, disposant del coneixement que necessitem al lloc de treball gràcies a l'experiència dels companys en els àmbits professionals d'acció educativa. Així doncs, el febrer del 2009, davant de la demanda realitzada a partir de les necessitats detectades per la Secció d'Educació, Cultura i Esports, de la Secretaria de Serveis Penitenciaris i Justícia Juvenil, i de les inquietuds pròpies dels educadors/es social expressades a la Jornada de Bones Pràctiques que es va portar a terme el mes de febrer del 2008, es publica aquest programa el febrer del 2009. Aquest, intenta donar resposta a les necessitats que fan referència a la interculturalitat, cada vegada més gran, en els centre penitenciaris aportant un conjunt de dinàmiques separades per temes, on es treballa la interculturalitat.

La finalitat de tot doncs, és el treball intercultural amb tota la població del C.P. de Figueres per conèixer característiques de les persones amb les que s'envolten, a dins del centre principalment, però també per les que s'envoltaran a fora. Construir a partir d'aquí aquest coneixement com a eina de relació i respecte

davant l'augment d'immigració en el C.P., la creació de clans dins d'aquest i els conflictes racials -principalment verbals- existents. Per fer-ho, es treballarà en grup petit a través de dinàmiques exposades, en gran part, en el Programa d'Educació Intercultural en Centres Penitenciaris. A partir d'aquest treball i el blog, es realitzarà el treball amb la resta dels interns.

CONCEPTUALITZACIÓ

Sovint fem paraules per definir situacions, fets, coses... que tenen significats semblants i deixem perdre, per desconeixement, les seves connotacions i característiques. Per desenvolupar i entendre aquest treball és important tenir clars els conceptes per poder-los utilitzar correctament i ajudar així, a fer un discurs més real i complert.

A continuació hi trobem 5 punts en els què es defineix, de forma breu i senzilla, diferents conceptes que apareixen al llarg del treball.

QUÈ ÉS UN DELINQUENT?

Si volem ser simples i clars, un delinqüent és una persona que ha comès un delicte, per tant, que ha tingut una conducta que es desvia del que és permès pel Codi Penal. Així doncs, aquesta persona ha realitzat un o més actes que són refusats per la societat i que es denominen conductes antisocials.

La paraula delinqüent procedeix de delicte. Delicte és la conducta antijurídica presa davant d'una situació, és a dir, en contra del què està permès i escrit en els nostres drets; delinquir en seria l'acció. La paraula delicte deriva del verb llatí *delinquere*, i significa apartar-se del bon camí, allunyar-se del què la llei determina com a correcte.

De delictes n'hi ha molts. A continuació es presenten els diferents delictes declarats avui en dia:

- Delictes contra la vida

- Delictes contra l'honor
- Delictes contra la llibertat i indemnitat sexual
- Delictes contra la llibertat
- Delictes contra la intimitat
- Delictes contra la propietat
- Delictes contra la seguretat dels mitjans de transport i comunicació
- Delictes contra la seguretat pública
- Delictes contra la salut pública
- Delictes ecològics
- Delictes contra l'ordre de les famílies
- Delictes contra l'ordre públic
- Delictes contra la seguretat nacional
- Delictes contra l'administració pública
- Delictes contra l'administració de justícia
- Delictes contra la fe pública
- Delictes internacionals

Delinquir porta a l'existència de la delinqüència. La delinqüència és un problema social que ha existit sempre en totes i cada una de les cultures, països, societats, etc., i avui en dia se'n fa més ressò a través dels mitjans de comunicació. És una realitat social que canvia en la mesura que aquesta canvia i posa uns límits conductuals diferents. Segons César Herrero Herrero¹ la delinqüència és "*el fenómeno social constituido por el conjunto de las infracciones, contra las normas fundamentales de convivencia, producidas en un tiempo y lugar determinados*".

¹ HERRERO HERRERO, C. (2007). *Criminología: parte general y especial*. Dykinson, s.l. - libros

Eduardo García Máynez¹ senyala que *“se da el nombre de delitos a ciertas acciones antisociales prohibidas por la ley, cuya comisión hace acreedor al delincuente a determinadas sanciones conocidas con el nombre específico de penas”*. Aquestes penes són càstigs, i els dos sistemes que existeixen actualment a Catalunya són les multes o l'ingrés a presó. Depenent del grau del delictes s'aplica un dels dos sistemes.

El comportament delictiu s'ha estudiat des de diferents ciències i àmbits professionals fins arribar a la creació d'una diplomatura, com és la de criminologia, que es centra en aquesta realitat.

¹ GARCIA MAYNEZ, Eduardo (1980). *Introducción al estudio del derecho*. Editorial Porrúa, S. A. México.

LA INTERCULTURALITAT.

El concepte interculturalitat s'ha desenvolupat recentment davant la necessitat de donar resposta a la creixent immigració. Així doncs, neix com a resposta pedagògica amb l'objectiu d'implementar el reconeixement de les cultures i per a les cultures, capaç de rebaixar l'impacte homogeneïtzador de la cultura dominant. Investigadors de la comunicació, l'antropologia, la sociologia i el màrqueting fa temps que treballen en aquest concepte.

La interculturalitat és aquell model que es refereix a la interacció entre cultures. Cal diferenciar-lo del model multicultural, ja que la interculturalitat representa un pas més. La multiculturalitat es defineix com la convivència de diverses ètnies i cultures dins d'un mateix país. L'estat reconeix la diversitat cultural, sobretot la lingüística, sempre i quan la llengua oficial del país sigui respectada com a llengua de comunicació; i pot ser expressada sense repressió. La part positiva d'aquest model d'integració és aquesta visió tolerant i respectuosa de les diferents cultures. Malgrat aquesta acceptació, no promou la convivència i la interacció dels diferents grups.

En canvi, segons Miguel Rodrigo Alsina en *La comunicación intercultural* (1999), *“una cultura no evoluciona si no es a través del contacto con otras culturas. Pero los contactos entre culturas pueden tener características muy diversas. En la actualidad se apuesta por la interculturalidad que supone una relación respetuosa entre culturas”*.

En la interculturalitat però, les identitats culturals conviuen plegades, interactuant i relacionant-se entre elles, de manera horitzontal, afavorint en tot moment la integració de tots els grups participants. A part de ser un procés de respecte mutu, també ho és d'enriquiment. En una relació intercultural ningú es posiciona

per sobre de l'altre, és una postura d'igual que afavoreix la integració i relació creant un espai nou partint del respecte i la reflexió, entre d'altres, a més de l'aprenentatge conjunt per tots els membres.

Perquè la interculturalitat sigui un fet real es necessita una crítica rigorosa i constant del context en el què vivim, i per tant, dels conflictes que necessàriament apareixen dins d'aquest context intercultural; des del risc d'assimilació, segregació, pèrdua de la identitat cultural, etc.

Evidentment, no és un model exempta de conflictes, però aquest model transmet la idea que aquests es solucionen a través del respecte en el diàleg i l'escolta. És important remarcar també que la interculturalitat no fa referència tan sols a les diferents cultures, sinó a les diferents persones, en termes de gènere, edat, recursos econòmics, ideologies... i per tant, també factors com les diferents concepcions de la cultura, els obstacles comunicatius, la carència de polítiques estatals i les jerarquies socials. La seva intenció és promoure el diàleg i les interrelacions, i no només el reconeixement de les cultures. Per això, la interculturalitat està subjecte a variables tals com la diversitat, la definició de la cultura, els obstacles comunicatius, les jerarquitzacions socials marcades, els sistemes econòmics exclusius, les polítiques d'estat...

Per arribar-hi, cal un procés de tres etapes:

1. La negociació (comprensions i avinences bàsiques per evitar la confrontació)
2. L'empatia (posar-se en el lloc d l'altre i comprendre les seves visons)
3. La descentralització (agafar perspectiva per a reflexionar)

En definitiva doncs, la interculturalitat aplicada en un context concret i partint de les característiques a les que està subjecte i la seva posada en pràctica, dona resposta a una actual necessitat social davant l'important augment d'immigració, principalment, extracomunitària.

CONCEPTES DE PLURALITAT, DIVERSITAT I CULTURA

Vivim en un món plural, un món divers pel què fa a cultures, per exemple. Vivim en un món on les diferents cultures estan en contacte constant.

Aquest treball parteix de la diversitat cultural existent dins del centre penitenciari de Figueres i per això, a continuació s'explicarà breument el què aquest, i conceptes relacionats, volen dir, o si més no, el significat que prenen en aquest treball tal i com ja he introduït anteriorment.

Vivim en societats cada vegada més complexes on és necessari possibilitar eines i espais de trobada entre cultures amb objectiu educatiu, d'aprenentatge, respecte i interès. Ens envolta una pluralitat cultural de la que moltes vegades no en som conscients.

El concepte pluralitat determina "multitud, número gran d'algunes coses", i és per això que acompanya sempre altres conceptes als què els hi dóna la seva qualitat. Pluralitat cultural comprèn el gran número de cultures que existeixen arreu del món. Per tant, un món plural és un món amb multitud de cultures, de persones, de sensacions, etc.

Altres vegades definim el món, com un món divers. Però, què vol dir divers? Uns conceptes són diversos quan aquests presenten característiques diferents, però que siguin diferents vol dir que comparant-los, tenen una naturalesa o característica comuna; tenen característiques que els relacionen, i d'altres que no. Aquestes característiques que no els relacionen les que construeixen aquesta diversitat. Un llapis groc i un llapis vermell són diferents, tenen un color diferent però ambdós són llapis. Un altre exemple seria la diversitat cultural, la diversitat de cultures.

En definitiva el que diferenciaria el concepte *plural* i el de *divers* és que el primer tan sols ve a determinar la “quantitat”, i amb això el gran nombre que forma el concepte al què acompanya; en aquest cas cultures, i el concepte *divers* no està enfocat en la quantitat sinó en la varietat d'aquell concepte; en el cas de cultura, les diferents cultures, ja siguin moltes o poques.

Com podem veure, un concepte que apareix constantment és el de cultura, però, què és *cultura*? El concepte de cultura, més entès com el coneixem ara, apareix pels voltants del segle XVIII, passant pel romanticisme fins a l'actualitat. La cultura suposa evolució i està predisposada al canvi. La cultura engloba tant allò més tradicional, com allò més innovador, que la societat i l'actualitat, demana i/o dóna resposta.

En definitiva la cultura és el conjunt de les formes, interpretacions, relacions, pràctiques i expressions d'una societat determinada, i en definitiva, de les persones que conformen aquella societat. Així doncs la cultura ens condiciona a l'hora d'actuar, relacionar-nos i entendre el món ja que és el marc en el què naixem, creixem, vivim i, per tant, ens eduquem. Si ens centrem en les connotacions actuals del concepte hem de tenir en compte que engloba característiques com costums, codis, llengua, tradicions, normes i regles tant de maneres de ser com de comportar-se que en definitiva estan estretament lligades, religions, concepció del “poder” i sistemes de creences. Són aquestes connotacions les què, segons les característiques, diferencien una cultura d'una altra.

Per tant, si retornem a la idea de diversitat cultural podem afegir que hem de ser conscients que la diversitat cultural, emmarcada dins els contextos complexos i heterogenis de les nostres societats, i més concretament dins del centre penitenciari, ens pot portar a amplificar efectes negatius com l'exclusió i marginació.

XARXA MOODLE

Moodle és una plataforma creada per construir i gestionar cursos a través d'internet. Una característica important és que té ús lliure ja que, el seu propietari i creador original, Martin Dougiamas, el va alliberar sota llicència pública GNU.

Moodle descriu el procés de treballar a partir d'allò que se'ls acudeix, als usuaris, en el mateix moment. En el seu origen va ser creat com a eina i marc per donar suport a una visió de l'aprenentatge concret i que dóna importància en el procés d'aquest aprenentatge. Aquest es basa en tres conceptes teòrics:

- Constructivisme, és a dir, que les persones som les que construïm un nou coneixement a partir de la interacció amb l'entorn.
- Constructivisme social. Aquest concepte teòric ens acostava a la idea que les persones que formen part d'un grup social interactuen i construeixen "alguna cosa, idea..." de forma conjunta i cooperativa.
- Construccionisme. El construccionisme obre les portes a un aprenentatge que parteix de l'experimentació d'alguna cosa que ha creat l'altre.

La xarxa Moodle parteix de la idea del coneixement connectat/separat. Això ens porta a la necessitat d'entendre que les persones, quan estan obertes a compartir opinions, entre d'altres, actuen més empàticament, tracten d'escoltar, i per tant, entendre el punt de vista de l'altre. En definitiva, s'aprèn construint i especialment construint per i amb els altres, i és per això, que és important la interacció entre tots els membres possibilitant la construcció conjunta com a base de l'aprenentatge mutu.

Moltes institucions utilitzen la xarxa Moodle com a plataforma per posar en pràctica cursos totalment en línia, o bé, com a eina per traspasar

---

informació. Aquesta xarxa ofereix la possibilitat d'utilitzar recursos com foros, bases de dades, etc.

Si ens centrem en els centres penitenciaris de Catalunya, la xarxa Moodle s'instaura en el context de l'Alfabetització Digital i Dinamització Cultural. Aquest és un programa promogut des del Departament de Justícia, i més concretament, de la Secretaria de Serveis Penitenciaris, Rehabilitació i Justícia Juvenil amb l'objectiu de "facilitar l'accés dels interns a les tecnologies de la informació i de la comunicació com a eina contra l'analfabetisme digital i la exclusió social".

Així doncs, la Xarxa Punt TIC¹, i amb això les TIC, s'instauen a la vida quotidiana dels centres per aquest objectiu i per afavorir el vincle entre els diferents àmbits que duen a terme accions relacionades amb l'alfabetització, tractament, etc., dels interns dins del centre, però també entre centres a través dels professionals.

És en aquest marc on apareixen les Cyberaules. Les cyberaules és un context de formació i participació instaurades als centres. En aquest context els interns entren en contacte amb els ordinadors, i per tant, amb les TIC. És aquí on s'instaura la xarxa Moodle que posa en relació els interns i els professionals del centre potenciant la participació. La xarxa Moodle permet la connexió en xarxa d'aquests ordinadors i l'accés a intranet de forma regulada. Hem de ser conscients que pels interns en els C.P. està prohibida tota comunicació amb l'exterior que no estigui autoritzada, i és per això, que dins del centre no és permesa la connexió a internet.

¹ La Xarxa Punt TIC és un projecte conjunt de la Secretaria de Telecomunicacions i Societat de la Informació i de la Secretaria d'Acció Ciutadana, del Departament de Governació i Administracions Públiques de la Generalitat de Catalunya.

CONTEXTUALITZACIÓ

HISTÒRIA DELS CENTRES PENITENCIARIS A EUROPA

Durant els segles XVI i XVII apareixen els antecedents del què més endavant es coneixen com a centres penitenciaris. Era una època en què els fluxos migratoris cap a la ciutat anaven en augment, i la creació de bosses de població marginal i ociosa eren cada vegada més evidents. Es buscaven solucions als problemes que sovint es plantejaven d'ordre públic i, algunes d'elles, s'enfocaven a internar aquestes persones. Tot i això, els càstigs corporals encara eren els més habituals.

Els centres penitenciaris apareixen a Europa a finals del segle XVII, inicis del segle XVIII, com una alternativa a les penes i càstigs socials existents. Paral·lelament es consolida l'era moderna amb l'aparició d'un nou nivell social (nova classe social); la Burgesia, canvis polítics i socioeconòmics i les modificacions de caràcter processal tendents a la supressió de les velles pràctiques inquisitorials i secretes. L'execució va assolir una austeritat i una sobrietat, que fins aleshores eren desconegudes, convertint-se en una part oculta del sistema.

Les penes, fins el moment, es centraven en càstigs capitals i/o càstigs corporals. L'evolució ha conduït el què en un origen es convertia en esclavatge, penes de mort, grans multes i treball forçat amb l'objectiu d'aconseguir un benefici econòmic, a construir un espai en el què al delinqüent penat se'l priva de tota llibertat, fins a complir el temps determinat pel jutge. D'aquestes penes corporals només en va subsistir la pena de mort en alguns països que no pertanyen,

---

actualment, a la Unió Europea, tot i les seves crítiques. La resta de càstigs corporals es consideren avui en dia tortures, maltractes inhumans i degradants, absolutament refusats per tots els països de la Unió Europea.

És durant aquest segle, el segle XVIII que en tot Europa es van instaurant les presons també com a resposta a les intenses crítiques de pensadors com Cesare Beccaria i Jeremy Bentham, entre altres, repudiant el càstig del cos.

És també durant aquest segle que, sota la influència d'un grup religiós anomenat quàquers que predicaven la no violència, es pretenien evitar els vicis que dominaven la vida en les presons angleses. Les bases del seu missatge eren:

- L'aïllament total de l'intern: el pres passava dia i nit tancat a la cel·la, sense rebre visites ni treballar o fer alguna activitat que pogués impedir un ambient propici per a la meditació.
- L'orientació penitenciària religiosa: l'única lectura permesa era la Bíblia.

Per fer-ho, es va començar a potenciar la divisió del període de compliment en diverses etapes, cada una de les quals implicava més llibertat per a l'intern. El procés que es seguia doncs començava per l'aïllament en cel·les dels interns fins a l'obtenció de la llibertat condicional. Aquest procés no es produïa automàticament sinó que hi tenia influència la conducta del pres i el seu rendiment en el treball.

Per tant, avançat el segle XVIII la presó es converteix en la pena privativa de llibertat per excel·lència i es normalitza adquirint una finalitat resocialitzadora. Aquesta visió més resocialitzadora s'inicia amb la imposició de càstigs concrets enfocats cap aquest objectiu i la lectura de la Bíblia. A mesura que avança el segle, també s'instaura el treball com una mesura motivadora, educativa i amb una visió més externalista (per quan surtin de la presó). Amb aquest pas endavant, durant el segle XIX, també es retiren alguns dels càstigs.

A Nova York, l'any 1818 hi va aparèixer una presó amb un sistema diferent basat en:

- Manteniment de l'aïllament cel·lular nocturn, però combinat amb vida en comú i treball durant el dia.
- Disciplina severa, amb càstigs corporals freqüents.
- Silenci absolut.

Aquest model es va anar forjant a Europa durant la primera meitat del segle XIX però apartant del tot la disciplina severa i els càstigs corporals. La finalitat era la d'orientar les presons cap a una idea més correctiva motivada per la preocupació social per assolir un sistema més dinàmic i reformador.

Fins el segle XX no hi ha un replantejament real sobre la resocialització: se n'obtenen resultats? La presó ho aconsegueix? Hi ha menys reinserció? Apareix una crisi de l'ideal resocialitzador i amb aquesta, un replantejament del què ha de ser i consistir un centre penitenciari, tenint en compte doncs per sobre de tot, els Drets Humans.

A Espanya concretament, fins l'any 1995 es redimia els presos si es treballava. Això suposava una reducció de pena a canvi del treball en el centres, i si tenia una bona conducta. Per pressió social durant aquesta època de crisi això canvia i comencen a endurir-se les penes amb l'aparició, el 2006, de les Normes Europees Penitenciàries amb la característica, entre d'altres, que per penes majors de 5 anys no es pot classificar inicialment en 3r grau¹ i a més, per tenir opció a aquest grau han de pagar una responsabilitat civil corresponent al/s seu/s delictes/s, és a dir, han de pagar uns diners proporcionals al què ha suposat

1 3r grau. Aquest concepte el trobem a la pàgina 32 en l'apartat de contextualització, i més concretament, dins les classificacions dels centres penitenciaris a Catalunya.

---

el seu delictes.

És doncs a finals d'aquest segle, a Espanya, quan s'actualitza la Constitució Espanyola -pel què fa a centres penitenciaris-, la Llei Orgànica General Penitenciària, el Reglament Penitenciari i, a Catalunya més concretament, el Reglament d'Organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya. Amb aquesta actualització s'ha intentat posar èmfasi a la importància de la reeducació i reinserció social més adaptada a la societat, demandes i necessitats actuals.

MARC LEGAL

La Constitució espanyola proclama la competència exclusiva de l'Estat en relació a la legislació penal i penitenciària (Article 149.1.6). A partir d'aquest precepte es podria considerar que l'Estat té competència exclusiva en tot el que fa referència a la qüestió penitenciària.

Tanmateix, la Llei orgànica general penitenciària de 26 de setembre de 1979, conté normes sobre el propòsit d'atribuir competències en aquest àmbit a les comunitats autònomes.

En aquest sentit, l'article 79 de la LOGP estableix que són competència de la Direcció General d'Institucions Penitenciàries del Ministeri de Justícia la direcció, l'organització i la inspecció de les institucions que regula aquesta llei.

Una excepció a aquesta norma general és el cas de les comunitats autònomes que hagin assumit en els estatuts d'autonomia respectius l'execució de la normativa penitenciària, amb la conseqüent gestió de l'activitat que es desenvolupa en els centres d'aquesta naturalesa. Així doncs, la mateixa Llei

Orgànica General Penitenciària admet explícitament la possibilitat d'atribuir competències en matèria penitenciària a les comunitats autònomes.

Catalunya ha assumit les competències en matèria penitenciària. Aquestes competències es limiten, exclusivament, en l'execució de penes, quedant reservada la capacitat de legislar en aquesta matèria al Govern Central.

En l'article 168 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, 2006, s'atribueix a la Generalitat de Catalunya la competència executiva de la legislació de l'Estat en matèria penitenciària. Aquesta competència inclou:

- **La capacitat per dictar disposicions** que adaptin la normativa penitenciària a la realitat social de Catalunya.
- **La totalitat de la gestió de l'activitat penitenciària a Catalunya**, especialment la direcció, l'organització, el règim, el funcionament, la planificació i la inspecció de les institucions penitenciàries de qualsevol tipus situades a Catalunya.
- **La planificació, la construcció i la reforma dels establiments penitenciaris** situats a Catalunya.
- **L'administració i la gestió patrimonial dels immobles i dels equipaments** adscrits a l'Administració penitenciària catalana i de tots els mitjans materials que li siguin assignats.
- **La planificació i l'organització del treball remunerat de la població reclusa**, i també l'execució de les mesures alternatives a la presó i de les activitats de reinserció.

A més, el precepte assenyala que la Generalitat pot emetre informes en el procediment d'atorgament d'indults.

Així doncs, el context legal dels centres penitenciaris a Catalunya estan regits per:

-
- La Constitució Espanyola de 1978.
  - La Llei Orgànica General Penitenciària
  - El Reglament Penitenciari
    - ✓ Reglament d'Organització i Funcionament dels Serveis d'Execució Penal a Catalunya.
  - El Codi Penal

L'article 25.2 de la **Constitució espanyola** del 1978 és essencial per comprendre les actuacions que es duen a terme en l'àmbit penitenciari a Espanya i Catalunya ja que d'aquest se'n deriva la legislació i normativa reguladora del compliment de penes. En aquest mateix es garanteixen els drets fonamentals dels presos i penats com a drets inalienables i inherents a la seva condició de persona. Aquest article exposa que "les penes privatives de llibertat i les mesures de seguretat restaran orientades vers la reeducació i la reinserció social i no podran consistir en treballs forçats. El condemnat que estigui complint pena de presó gaudirà dels drets fonamentals d'aquest Capítol, llevat d'aquells que es trobin limitats expressament pel contingut del veredicta condemnatòria, pel sentit de la pena i per la llei penitenciària. En qualsevol cas, tindrà dret a un treball remunerat, als beneficis corresponents de la Seguretat Social, i a l'accés a la cultura i al desenvolupament integral de la personalitat."

Els centres penitenciaris catalans apliquen el que la **Llei Orgànica General Penitenciària** (LOGP) determina. La LOGP neix com a desenvolupament de l'article 25.2 de la Constitució espanyola, i és la primera llei orgànica aprovada per les Corts Generals.

Aquesta llei atribueix competències a l'administració i introdueix una nova figura com és el Jutge de Vigilància, qui té com a funció primordial, ser garantia pels interns salvaguardant els seus drets fonamentals.

El **Reglament Penitenciari** (RP) tracta d'organitzar la vida penitenciària responent als aspectes normatius previstos a la LOGP. El primer RP data del 1981 i va ser reformat pel Reglament Penitenciari actual. El text incorpora els avenços realitzats en l'àmbit de tractament i intervenció amb els interns incidint en el comportament resocialitzador. Així doncs, inclou una concepció àmplia del tractament que inclou tan les activitats terapèutiques i assistencials, com les activitats formatives, d'educació, laborals, socioculturals, recreatives i esportives, el concepte de reinserció com un procés de formació integral de la seva personalitat, etc.

El *Reglament d'Organització i Funcionament dels Serveis d'Execució Penal a Catalunya*. Catalunya té un reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal específic. Aquest, s'ha aprovat fa pocs anys (Decret 329/2006, de 5 de setembre) i s'hi recull les normes que regulen l'organització o el funcionament propi dels serveis d'execució penal a Catalunya a més dels aspectes bàsics del Reglament Penitenciari, i per tant, de la LOGP aplicats a tot el territori de l'Estat Espanyol.

Finalment, trobem el **Codi Penal** que és el que *defineix els delictes i faltes que constitueixen els pressupostos d'aplicació de la forma suprema que pot revestir el poder coactiu de l'Estat: la pena criminal. En conseqüència, ocupa un lloc preeminent en el conjunt de l'ordenament, fins al punt que, no sense raó, s'ha considerat com una espècie de "Constitució negativa". El CP és l'encarregat de tutelar els valors i els principis bàsics de la convivència social. Quan aquests valors i principis canvien, ha de canviar també.*

El CP que s'aplica actualment és la reforma del CP del 1996 feta l'any 2003.

CENTRES PENITENCIARIS A CATALUNYA

Els Centres Penitenciaris de Catalunya actualment a dia d'avui són:

- Centre Penitenciari Brians 1
- Centre Penitenciari Brians 2
- Centre Penitenciari d'Homes de Barcelona
- Centre Penitenciari de Dones de Barcelona
- Centre Penitenciari de Figueres
- Centre Penitenciari de Girona
- Centre Penitenciari de Joves
- Centre Penitenciari Obert 1 de Barcelona
- Centre Penitenciari Obert 2 de Barcelona
- Centre Penitenciari de Tarragona
- Centre Penitenciari Lledoners
- Centre Penitenciari Obert de Lleida
- Centre Penitenciari Ponent
- Centre Penitenciari Quatre Camins
- Pavelló Hospitalari Penitenciari de Terrassa

Els serveis penitenciaris tenen com a finalitat primordial la reeducació i la reinserció social dels sentenciats a penes i a mesures penals privatives de llibertat, com també la retenció i la custòdia dels detinguts, presos i penats.

Igualment tenen al seu càrrec una tasca assistencial i d'ajuda per a interns i alliberats.

Tota persona que per decisió judicial entra dins del sistema penitenciari pot optar a tres models de compliment dins de la pena privativa de llibertat com són: presó preventiva, règim tancat o medi obert.

No tots els centres penitenciaris tenen tots i cada un dels models de compliment. A més, actualment ens trobem en una nova etapa en la què s'estan construint nous centre penitenciaris, d'aproximadament unes 750 places, on els interns estan i estaran separats en mòduls independents entre ells, d'uns 200 interns, i s'estan tancant els C.P. caracteritzats per ser centres antics, i molts d'ells petits com és el cas del C.P. de Figueres i el C.P de Girona que assumeixen poc més de 200 interns entre medi obert i interior.

CLASSIFICACIÓ

Els centres penitenciaris es poden classificar en funció de la seva finalitat, i per tant, si es tracta d'un centre preventiu o un centre de compliment de pena.

PRESÓ PREVENTIVA

El concepte de presó preventiva va ser modificat per la Llei Orgànica 13/2003, de 24 d'octubre, de reforma de la Llei d'enjudiciament criminal en matèria de presó preventiva, fent així referència a l'excepcionalitat i la proporcionalitat de la mesura. Aquesta en modifica els articles del 502 al 511.

Quan es dicta presó preventiva l'imputat o acusat d'un delictes és obligat a ingressar a presó en el període que es porti a terme la investigació fins a la celebració del judici. Aquesta és una mesura aplicable quan existeix el risc de fuga, eliminació de proves, etc., posant en perill el compliment de la pena en el cas que el judici finalitzi amb una sentència de culpabilitat.

La presó preventiva comporta la presumpció d'innocència, i el tractament penitenciari està orientat a la prevenció.

En aquesta s'estableix un límit mínim per acordar aquest model i és que el màxim de la pena prevista per al fet imputat, ha de superar els dos anys de presó, llevat dels casos excepcionals que preveu la Llei (art. 503).

Quan l'acusat, un cop realitzat el judici se'l condemna a X anys de presó, se'l considera penat. Fins al termini de dos mesos després del judici, aquest ha de passar per la Junta de Tractament on es farà la corresponent classificació de grau. En aquesta s'apliquen els principis d'individualització científica basats en:

- **Valoració individual del cas**
- **Avaluació de les variable estàtiques** (edat del primer delictes, del primer ingrés a presó, carrera delictiva, data del delictes i grau del delictes, etc.)
- **Avaluació de variables dinàmiques** (situació actual respecte a les variables personals, laborals, familiars, etc.)
- La màxima **progressivitat** possible. Dins d'aquesta progressió s'hi valora el nivell amb el què es troba cada intern. L'intern a ingressar a presó hi accedeix en un nivell, el nivell B. Durant la seva estada a presó pot estar en nivell A-B-C-D. El nivell A és el que té més beneficis, el D el que menys i l'accedir en un nivell o altra dependrà del seu comportament dins del centre, al realitzar les activitats diàries, la relació i convivència tan amb els companys com amb els professionals del centre, l'adaptació, etc.

Segons aquests principis, el reclus pot ser classificat en 3 graus diferents com són:

- 1r grau (règim tancat)
- 2n grau (règim ordinari)
- 3r grau (règim obert)

El mateix centre preventiu també pot tenir en les seves instal·lacions espais destinats a penats que compleixen la condemna en 3r grau, o fins i tot, a interior haver-hi interns penats en règim ordinari tal i com s'explicarà a continuació.

CENTRES DE COMPLIMENT DE PENA

Els establiments penitenciaris de compliment de pena són els que engloben algun/s o tots els tres graus citats anteriorment:

- centres de 1r grau anomenats també centres de règim tancat
- centres de 2n grau o bé, centres de règim ordinari
- centres de 3r grau o anomenats centres de règim obert

Un mateix centre penitenciari pot tenir en les seves instal·lacions els espais i/o mòduls o seccions destinades a cada un d'aquests graus.

RÈGIM TANCAT

Els interns de règim tancat són penats per causes de perillositat intrínseca i per tant, són tancats sota un règim de vida de caràcter molt restrictiu i aïllat, amb un control constant sobre l'intern. Amb tot això, hi ha un major control

de les activitats que realitza cada un d'ells i la majoria d'aquestes són a nivell individual (tot i que dependrà de les característiques de cada intern ja siguin personals, de la o les causes que l'han portat a aquest grau en qüestió, etc.) fins que disminueixin o desapareguin les causes que van portar l'ingrés de l'intern.

En aquest règim s'hi destinen:

- **Penats qualificats de perillositat extrema i inadaptats** als règims de vida ordinari i obert, en els quals concorrin determinats factors, com els establerts a l'art. 102.5 RP, que són bàsicament, per l'historial delictiu que mostri una personalitat violenta i antisocial (només per penats i per delictes especialment greus), comissió a presó d'actes que atemptin contra la vida o integritat física o llibertat sexual, pertinença a bandes armades, participació activa en motins, insubordinacions, amenaces greus, comissió reiterada de faltes disciplinàries i possessió d'armes de foc o tràfic de drogues. Aquests factors poden ampliar-se a d'altres com introducció o possessió d'armes de fabricació artesanal, ja que el precepte reglamentari no és una llista tancada.
- Detinguts i presos qualificats de perillositat extrema o inadaptats al règim propi dels establiments de preventius, atenent als factors descrits en tot allò d'aplicació a preventius.

RÈGIM ORDINARI

Tot intern que entra a presó (entenent "entrar a presó" com ser ingressat dins de qualsevol centre penitenciari, inicialment preventiu) i no compleix les

característiques citades en l'apartat de règim tancat, hi accedeix en segon grau. Quan l'intern se'l classifica pot accedir a la resta de graus de compliment de pena amb privació de llibertat.

S'entén el règim ordinari com el pas intermedi entre els tancats i els oberts. En aquests centres hi transcorre la majoria del compliment penitenciari dels presos ordinaris, constituint així, gran part de la nostra població penitenciària. Aquest grau de tractament permet, una vegada complerta la $\frac{1}{4}$ part de la condemna, que l'intern pugui sol·licitar permisos de sortida fins un total de 36 dies a l'any.

El funcionament dels establiments de règim ordinari és el següent:

1. D'acord amb els criteris establerts a la Llei Orgànica General Penitenciària, la separació interior de la població reclusa s'ajusta a tres tipus de motivacions:

- Les necessitats o exigències del tractament.
- Els programes d'intervenció.
- Les condicions generals del centre.

2. La distribució horària garanteix a l'intern:

- Un mínim de dues hores de dedicació a assumptes propis.
- Vuit hores de descans nocturn.
- Un espai horari que sigui suficient per atendre tant les activitats culturals com les terapèutiques i els contactes amb el món exterior.

3. De conformitat amb la Llei Orgànica General Penitenciària els reclusos estan obligats a:

- Respectar l'horari del centre.
- Seguir les mesures d'higiene i sanitàries que s'adoptin.

- Dur a terme les prestacions necessàries per al manteniment del bon ordre, la neteja i la higiene dels establiments.

RÈGIM OBERT

Són aquelles presons que es basen en la idea d'autoresponsabilitat de cada un dels interns. Dit vulgarment, són els centres en què cada intern hi viu però que permeten un acostament més real a la vida quotidiana de cada un d'ells una vegada hagin complert la causa penada. Cada intern doncs, realitza les activitats fora del centre i primordialment s'intenta potenciar la recerca d'una feina remunerada per treballar, així, les habilitats organitzatives i de responsabilitat. Quan acaba la seva jornada o bé, la seva activitat, l'intern ha de retornar al centre.

Aquest grau de tractament correspon a un perfil d'alta adaptació al centre penitenciari amb un bon comportament, participació, etc., tant en el centre com en les sortides programades i altres activitats en les què hagi participat en el transcurs de la seva pena fins el moment. Els penats en 3r grau poden gaudir de fins a 48 dies de permís a l'any a més de tots els caps de setmana. Des del règim obert, una vegada complertes les $\frac{3}{4}$ parts de la condemna es pot demanar la llibertat condicional.

L'objectiu principal d'aquest règim és la d'una inserció social positiva, i per tant, amb el suport i assessorament afavorir-ne la incorporació progressiva al medi social. A més, es facilita la participació plena del reclús en la vida familiar, social i laboral que serà més àmplia i constant com més autoresponsable sigui amb tot allò que ha de fer.

Aquest règim també permet les sortides de cap de setmana fonamentades en el principi de flexibilitat i per tant, es pot establir el règim de sortides més adient segons els objectius del seu programa de tractament.

El nou Reglament Penitenciari recull tres classes d'establiments de règim obert:

- Centres oberts o d'inserció social: centres dedicats a interns en tercer grau de tractament.
- Seccions obertes: són parts d'un establiment penitenciari polivalent dedicades a interns en tercer grau de tractament.
- Unitats dependents, que són instal·lacions residencials situades fora dels recintes penitenciaris i incorporades funcionalment a l'Administració penitenciària mitjançant la col·laboració amb entitats públiques o privades. Tenen la finalitat de facilitar l'assoliment d'objectius específics de tractament en interns classificats en tercer grau, com per exemple els pisos terapèutics per a drogodependents.

Dins dels règim obert hi ha molts tipus d'articles diferents i per tant, cada un d'ells té unes característiques concretes que fan que cada intern s'hagi d'adaptar a aquestes.

A continuació es presenten els diferents articles i el què suposa estar en cada un d'ells:

- El règim obert de **l'art. 83 RP** requereix, en general, un temps mínim de permanència al centre de vuit hores diàries per pernoctar a l'establiment i com a norma general, els interns gaudiran de sortides de cap de setmana que com a màxim seran des de les setze hores de divendres a les vuit hores de dilluns, a més del gaudi dels dies festius.
- Excepcionalment, **l'art 86.4 RP** estableix la possibilitat de no haver de pernoctar al centre, quan el penat, voluntàriament, accepti el control de la seva presència fora del centre mitjançant dispositius telemàtics adequats.

- Una de les novetats que va introduir el Reglament de 1996 és l'anomenat **règim obert restringit (art. 82 RP)** que té com a objectiu establir la modalitat de vida adequada a penats:
  - ✓ Amb una peculiar trajectòria delictiva o personalitat anòmala o diverses condicions personals, que facin més adequat un règim de vida amb major contenció.
  - ✓ Que no disposin de feina a l'exterior, tret de dones penades que acreditin realitzar les tasques de feina domèstica al domicili familiar, que seran considerades com a treball extern.
  - ✓ Quan el seu tractament ho aconselli, com en casos d'addiccions o salut mental.

L'ORGANITZACIÓ D'UN CENTRE PENITENCIARI

Els centres penitenciaris són contextos institucionals d'organització complex.

L'organigrama bàsic es compon de dos òrgans i cada un d'ells per diferents professionals que, amb un treball en equip, porten a terme totes les funcions necessàries per seguir amb el dia a dia dels centres penitenciaris. La composició i funcions dels equips directius dels centres penitenciaris són:

- Òrgans unipersonals
  - ✓ Director: direcció i representació institucional. És el màxim referent i autoritat del centre penitenciari i qui dirigeix i coordina els diferents òrgans unipersonal i col·legiats del centre.

- ✓ Subdirector de règim
- ✓ Subdirector de règim interior
- ✓ Gerent
- ✓ Secretari tècnic jurídic
- Òrgans col·legials
  - ✓ Consell de direcció: planifica la gestió integral
  - ✓ Junta de tractament: planifica l'àrea de tractament
  - ✓ Comissió disciplinària: procés sancionador

L'ORGANITZACIÓ INTERNA DELS SERVEIS DEL CENTRE PENITENCIARI

Hi ha un sistema burocràtic format per 5 grans àrees:

- Règim
- Administració
- Règim interior (el règim de vigilància)
- Tractament
- L'àrea Sanitària

L'**Àrea d'Administració i Règim** se n'encarrega de fer totes les gestions relacionades amb els expedients penitenciaris de cada intern. Les dues àrees estan supervisades pel Gerent del centre.

El **Règim d'interior** és l'encarregat de tot el què fa referència a la vigilància, l'ordre i la custòdia dels interns. Els professionals que el conformen són: funcionaris de vigilància, Caps d'Unitat (encarregats de coordinar, dirigir i gestionar els serveis i les prestacions pròpies de la unitat o unitats del que és cap), i els Caps de Servei (encarregats de coordinar i supervisar tots els serveis de l'àmbit de règim interior, i per tant, també de la feina dels Caps d'Unitat i els caps d'Àrea Funcional que gestionen, dirigeixen i coordinen els serveis i prestacions pròpies de la seva àrea com: comunicacions, tallers, etc.). A més, estan sota la responsabilitat del Subdirector de Règim Interior.

L'**Àrea de Tractament** està formada pels professionals que porten a terme les activitats i programes de formació i reinserció social. Està composta pels tècnics, és a dir, psicòlegs, treballadors socials, educadors socials i criminòlegs, monitors, mestres, etc. El responsable de l'Àrea és el Subdirector de Tractament.

L'**Àrea Sanitària** la integra l'equip de metges i personal d'infermeria, tant infermers com auxiliars de clínica. En tots els centres hi ha un psiquiatre, que en el cas dels centres grans, cobreix com a mínim l'horari diürn. També hi ha programes d'intervenció i educació sanitària específics i metges especialistes que acudeixen al centre: dermatòlegs, ginecòlegs, traumatòlegs, uròlegs, estomatòlegs, etc. El responsable és el coordinador de l'Àrea Sanitària.

En el cas de Catalunya, en els centres també hi ha el Programa de Manteniment amb Metadona (PMM) dirigit i coordinat per un metge.

L'EDUCACIÓ SOCIAL EN ELS CENTRES PENITENCIARIS CATALANS

L'Educació Social és una disciplina científica emmarcada dins de la pedagogia social i, per tant, de la ciència social. El seu objectiu es centra en una intervenció social realitzada des d'estratègies i continguts educatius per promocionar el benestar social, millorar la qualitat de vida i en definitiva, aconseguir això en col·lectius en perill de risc o exclusió social, o persones que ja es troben en aquestes situacions. L'Educació Social està encaminada a defensar i promocionar uns drets per a una correcta vida comunitària, incorporar els subjectes en la diversitat de xarxes socials i a optimitzar, en definitiva, els processos de socialització a més de realitzar una promoció social i cultural per ampliar així, perspectives educatives, laborals, d'oci i participació social.

Així doncs, l'Educació Social en els centres penitenciaris es porta a terme en un entorn també social i que engloba tant els destinataris directes com són els interns, als indirectes que és la societat-comunitat, els professionals que hi participen i finalment els espais institucionals i els espais tan interns com externs, que estan vinculats al centre penitenciari. Tot allò que tingui relació amb el desenvolupament integral de la persona, i en aquest cas, de l'intern.

Aquestes característiques s'apliquen des de tres amplis camps d'actuació:

- L'educació d'adults
- L'animació sociocultural
- L'educació especialitzada

En el cas dels centres penitenciaris, com a institucions de control social, es treballa des de l'educació especialitzada, fent referència al suport que cada intern pugui requerir, a la seva problemàtica individual i l'esforç per integrar-se en el grup i en la comunitat.

Des del 2008 s'està treballant per poder tenir el més aviat possible, el què serà el nou Programa Marc d'Educació Social en centres penitenciaris. Aquest vol convertir-se en la base de la qual partir tot educador social que treballi en un centre penitenciari, millorant totes aquelles mancances detectades en el Programa Marc d'Educació Social vigent que es va crear el 2002 i va ser aplicat l'any 2003. En l'esborrany es diu que l'educació Social *“pretén donar resposta a les necessitats socioeducatives i d'interacció social, així com de comunicació, que puguin tenir les persones que conviuen en aquest context social i institucional, el medi penitenciari. Les necessitats que s'atenen des d'aquestes accions socioeducatives, es relacionen amb la interacció amb les persones i les seves competències, així com de les derivades del fet institucional, particularitats pròpies d'un context tancat, com és una institució de control social: el centre penitenciari”*.

Així doncs en l'educació social especialitzada dins l'àmbit penitenciari hi entren en joc sis elements:

- Intencionalitat educativa
- Agent de l'acció educativa (l'Educador Social)
- Subjecte de l'acció educativa
- Continguts i metodologia de l'acció educativa
- Marc normatiu
- Marc institucional

El reconeixement i creació de la diplomatura dels estudis d'Educació Social el 1991-1992 és el què ha obert portes a un treball més realitzat i reconegut de tot el que es realitza des d'aquest àmbit social.

L'EDUCADOR SOCIAL

L'educador social a l'àmbit penitenciari és un agent socioeducatiu i, per tant, duu a terme accions educatives i forma part d'un equip d'educadors, amb funcions de debat i planificació, per tal d'acomplir l'objectiu dels centres penitenciaris emmarcat dins l'àmbit d'educació no formal i informal. L'educador social té com a objectiu el desenvolupament integral de la persona privada de llibertat. Fa èmfasi a un procés educatiu permanent per desenvolupar l'autonomia, de les habilitats socials i el sentit de la responsabilitat, i desembocar així, en una conducta pro-social que es reproduïx tan dins del centre penitenciari com una vegada gaudeixi de la seva llibertat.

El Real Decret 1420/1991, del 30 d'agost, pel qual s'estableix el títol universitari oficial de la diplomatura d'Educació Social defineix l'educador social com: *“un educador en els camps de l'educació no formal, educació d'adults (inclosa la tercera edat), inserció social de persones desadaptades i minusvàlides, així com l'acció socioeducativa”*.

Actualment, l'educador social, en l'àmbit penitenciari, és una figura reconeguda legalment i reglamentàriament, tot i que les seves funcions han anat evolucionant i s'han anat matisant amb el pas del temps. Les funcions de l'educador social es troben en la secció 14, article 296, del Reglament Penitenciari del 1981. Així doncs, aquestes funcions van ser escrites abans de crear-se la diplomatura dels estudis i, tot i que les funcions reals dins dels centres penitenciaris han canviat, aquestes en el reglament segueixen igual.

Les funcions exposades i determinades en el reglament són:

Artículo 296. Los Educadores, funcionarios del Cuerpo Especial de Instituciones Penitenciarias con una capacitación específica para tal función, serán los colaboradores directos e inmediatos de los Equipos de Observación y de

---

Tratamiento, realizando las tareas complementarias que con respecto a observación y tratamiento se señale en cada caso, especialmente las siguientes:

1.ª Atender al grupo o subgrupo de internos que se les asigne, a quienes deberán conocer lo mejor posible, intentando mantener con ellos una buena relación personal, y a los que ayudarán en sus problemas y dificultades durante su vida de reclusión, intercediendo, presentando e informando ante la Dirección del Establecimiento sus solicitudes o pretensiones.

2.ª Constituir progresivamente la carpeta de información personal sobre cada interno del grupo o subgrupo que tenga atribuido que se iniciará a partir de una copia del protocolo del mismo, que se les entregará en el primer momento, y que completarán posteriormente día a día con todo tipo de datos que obtenga.

3.ª Practicar la observación directa del comportamiento de los mismos, con arreglo a las técnicas que se determinen, emitiendo los correspondientes informes al Equipo y en cuantas ocasiones se les soliciten.

4.ª Colaborar con los especialistas miembros del Equipo, cumpliendo las indicaciones y sugerencias de los mismos en orden al acopio de datos de interés para cada uno de ellos y realizando las tareas auxiliares que se les indiquen con respecto a la ejecución de los métodos de tratamiento.

5.ª Asistir a las reuniones periódicas cuyo programa fijará el Subdirector-Jefe del Equipo, y despachar con éste y con los especialistas cuantas veces se les requiera.

6.ª Organizar y controlar la ejecución de las actividades deportivas y recreativas de los internos.

7.ª Cumplir cuantas tareas se les encomiende por sus superiores referentes a su cometido.

Artículo 297. Excepcionalmente la Dirección del Establecimiento podrá ordenar a los Educadores la colaboración con el Profesor de Educación General Básica en

la labor de instrucción cultural, así como, en los Establecimientos de régimen abierto, con los Asistentes Sociales en la solución de los problemas laborales derivados de la colocación de los internos en puestos de trabajo extrapenitenciario.

Artículo 298. Los Educadores, mientras desempeñan tal puesto de trabajo, están excluidos de funciones de régimen interior del Establecimiento. Si tuvieren conocimiento de faltas reglamentarias, salvo aquéllas que constituyan delito o pongan en grave peligro el orden general o la seguridad del Establecimiento, actuarán con un criterio de discrecionalidad tratando de armonizar su deber de funcionarios con el fin principal del tratamiento y la correspondencia a la confianza que hayan depositado en ellos los internos.

Artículo 299. Ingresado un interno en un Establecimiento y cumplida la fase de aislamiento sanitario, el Educador que dirija el grupo a que haya sido asignado, le informará de las peculiaridades, así como de su régimen y vida en el mismo.

Artículo 300. 1. El Educador adscrito al servicio de observación resumirá la información obtenida del expediente del observado y la aportada por los diversos servicios o funcionarios del Establecimiento y la entregará al Subdirector juntamente con la resultante de sus propias entrevistas y observaciones con el interesado.

2. Estas funciones se entenderán sin perjuicio de las tareas específicas que habrá de realizar respecto a los penados que cumplan condena en el Centro.

FUNCIONS

Les funcions de l'educador social en aquest àmbit tenen dues vessants: la intervenció individual o grupal amb l'intern, i la participació en els equips professionals dels centres penitenciaris.

Si ens centrem en la intervenció amb l'intern trobem:

- El model individual en el què l'educador social és el referent bàsic de l'intern i participa en l'execució i desenvolupament del programa marc d'atenció individualitzada. En aquesta funció es té la finalitat d'orientar l'intern en la planificació, execució i presa de decisions sobre el seu pla d'activitats i programa d'intervenció, així com facilitar l'adaptació de l'intern en el medi penitenciari. Amb aquest sistema, es facilita i possibilita el coneixement dels interns per part dels professionals amb la finalitat de poder detectar les necessitats i orientar i/o derivar.
- El model grupal en el què es poden desenvolupar programes: d'animació sociocultural (s'han d'oferir activitats, crear espais de trobada per la promoció del lleure i espais de promoció cultural), d'intervenció socioeducativa (amb el disseny i realització d'activitats que permetin l'adquisició de coneixements, habilitats, valors i actituds afavoridores de la integració social) i/o d'intervenció especialitzada (amb la participació en l'execució i avaluació dels programes de tractament.).

En relació a la participació en equips professionals del centre es fa referència a l'equip multidisciplinari i el treball en equip. Les funcions en aquest punt es basen en:

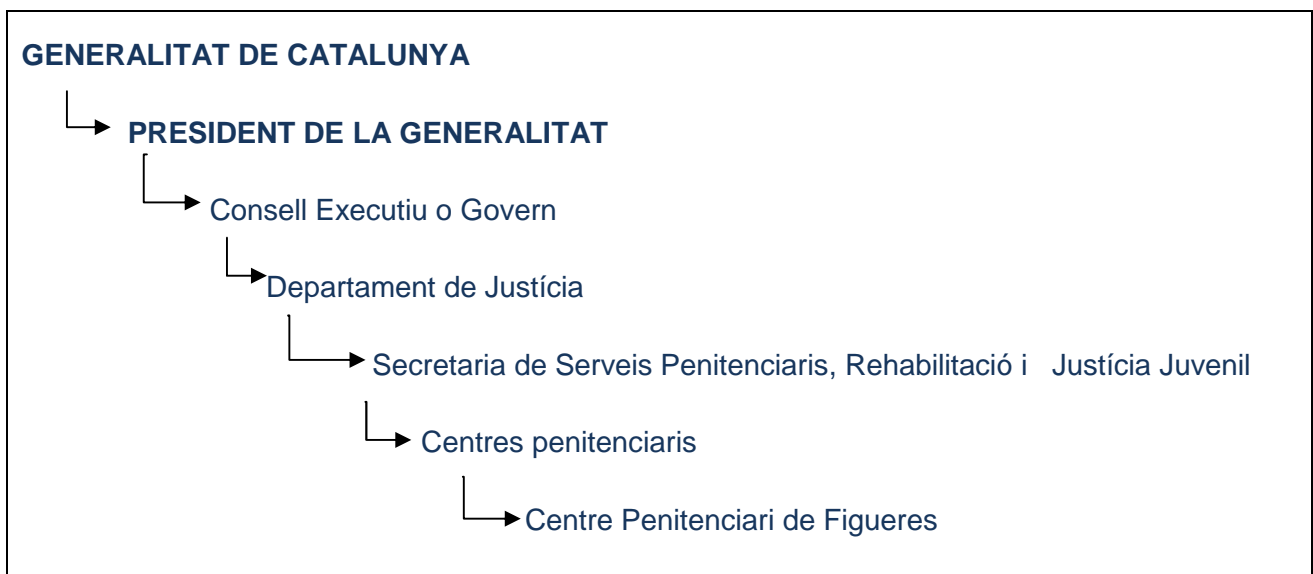
- Participar en el disseny, dur a terme, fer el seguiment i avaluar les accions educatives i socioeducatives dels programes específics de tractament i socioeducatiu
- Participar en les reunions d'equip multidisciplinari (amb la resta de professionals de l'àrea de tractament i d'intervenció directa amb l'intern) i en les tasques de coordinació i planificació.
- Informar a la resta de professionals (quan es requereixi) de l'evolució de l'intern/a en el programa que porti a terme.
- Realitzar informes dels canvis en la situació de l'intern/a (classificació, manteniment, progressions, conducta, etc.).

A més, l'educador social tan en aquest com en la resta d'àmbits, ha de tenir una sèrie de competències bàsiques pel què fa a la capacitat comunicativa, d'anàlisi i síntesi, la capacitat crítica i de relació, reflexives, de gestió del coneixement i de la informació, tal i com es cita en l'esborrany del nou Programa Marc d'Educació Social en l'Àmbit Penitenciari.

CENTRE PENITENCIARI DE FIGUERES

El C.P Figueres és la segona presó més antiga de Catalunya després del C.P. Model i es troba dins el marc institucional de la Generalitat de Catalunya, i més concretament, de la Secretaria de Serveis Penitenciaris, Rehabilitació i Justícia Juvenil coordinada pel Departament de Justícia.

Organigrama:

DADES DEL CENTRE

El Centre Penitenciari de Figueres és un edifici de dues plantes dissenyat per l'arquitecte Azemar el 1905. La primera pedra es va col·locar l'any 1907, amb la

intenció de substituir el centre penitenciari existent en el moment. Les obres van començar el 1908.

Actualment es troba al centre de la ciutat degut a l'augment de població de les següents dècades que va suposar l'ampliació de la ciutat, envoltant així l'edifici. Va ser construït per decisió popular del poble de Figueres. La construcció d'aquest centre penitenciari va ser decisió dels figuerencs que refusaven les condicions amb les que es trobaven els presos a la presó antiga i amb la demanda d'unes millores per la seva qualitat de vida.

La inauguració del centre penitenciari va ser el 1911 amb una festa popular a la ciutat i pobles dels voltants que van contribuir a sufragar les despeses de la construcció.

El sistema de construcció és Panòptic, és a dir, en forma de creu amb una superfície de 15.026 m².

Aquest centre penitenciari és un centre preventiu. A més, també té unes instal·lacions (medi obert) destinades a interns en 3r grau.

El centre té una capacitat òptima de 160 interns en règim ordinari i 34 en secció oberta, i una capacitat màxima, en moments de massificació, de 240 interns amb la suma d'ambdós models de pena privativa de llibertat.

Hi ha 58 cel·les repartides en dues plantes i galeries.

Altres instal·lacions són: la infermeria, 2 patis (2 de generals més un a infermeria per aïllaments sanitaris), menjador de 90 places, serveis de cuina, economat, bugaderia, perruqueria, dutxes a la galeria II i al pati general, locutoris (6 per comunicacions ordinàries i un per advocats, comunicacions especials (una sala dividida en familiar i íntima), instal·lacions esportives, tallers productius i altres espais a interior on es realitzen les activitats diàries (biblioteca, escola, aula d'informàtica, sala de grups... a més dels despatxos, etc.). Fora del què seria la zona d'interior s'hi troba l'edifici destinat als interns de 3r grau i els professionals

---

que hi treballen i l'edifici on hi han les oficines, Oficina d'atenció al públic, cos de guàrdia, cafeteria, magatzems, etc.

És important tenir en compte aquestes característiques per fer-nos una idea global de com és i del nombre d'usuaris amb què es treballa.

DADES ACTUALS DEL CENTRE PENITENCIARI DE FIGUERES

Les últimes dades recollides són de finals del mes de maig del 2009. Aquestes, indiquen que actualment al Centre Penitenciari de Figueres hi ha 176 interns a interior -tenint en compte els preventius i els ja classificats que compleixen la condemna en aquest mateix centre- i en tercer grau 29; per tant un total de 205 interns.

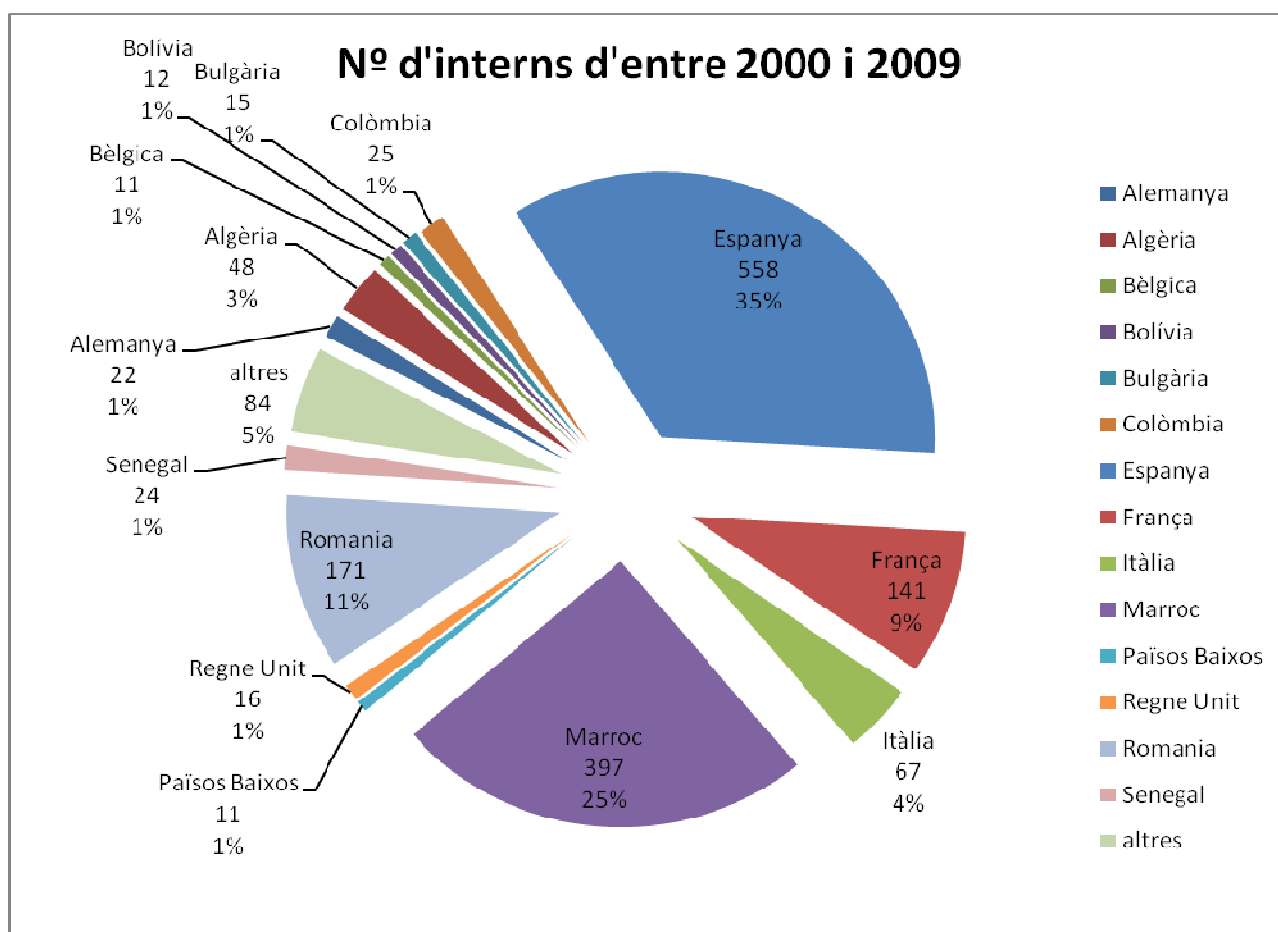
La dada que s'ha mostrat és variable, i per tant, pot canviar de forma diària, ja que els centres de preventiu, tenen un nivell d'entrades i sortides superior als centres de compliment de pena. Així doncs, hem d'utilitzar aquesta xifra de forma orientativa per situar el volum del centre.

A continuació es presenten les dades recollides des de l'any 2000 fins l'abril del 2009 pel què fa a les procedències dels interns que han passat, o encara es troben, al C.P. de Figueres. Per fer els gràfics més entenedors només hi han seleccionats els països que superaven els 10 interns. Tot i això, la majoria dels països estan al voltant dels valors inferiors a 10. Aquests països són: Albània, Angola, Argentina, Armènia, Àustria, Azerbaidjan, Bòsnia Hercegovina, Brasil, Burkina Faso, Camerun, Congo, Corea del Sud, Cost Rica, Croàcia, Cuba, Dinamarca, Equador, Eslovènia, Estònia, Gabon, Gàmbia, Geòrgia, Guinea Bissau, Guinea Conakry, Guinea Equatorial, Haití, Hondures, Hongria, Iran, Iugoslàvia, Kazakhstan, Laos, Líban, Lituània, Macedònia, Mali, Mauritània, Mèxic, Moldàvia, Mònaco, Nigèria, Pakistan, Palestina, Perú, Polònia, Portugal,

R. Dominicana, República Txeca, Rússia, Suècia, Suïssa, Tunísia, Ucraïna, Uganda, Uruguai, Veneçuela, Xile i Xina.

Així doncs, aquestes dades ens donaran una visió general de l'augment d'interns al centre durant els últims 8-9 anys, i a més, les procedències més comunes, si hi han hagut canvis en referència a aquest aspecte durant els últims anys, etc.

El primer gràfic és el que engloba totes les dades recollides, i els quatre gràfics següents ens mostren les dades cada tres anys començant per l'any 2000.

Total: 1702 interns

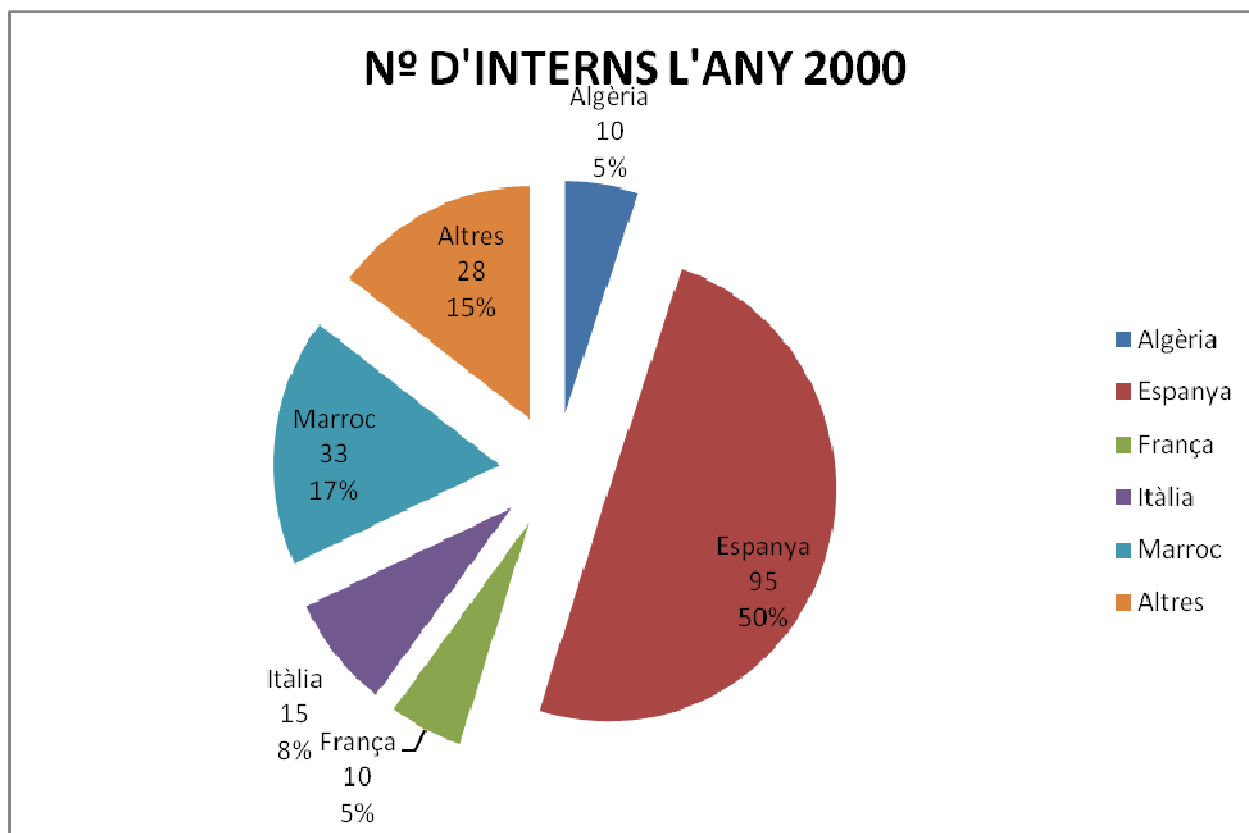
Aquest primer gràfic ens mostra el nombre total, que des del 2000 fins el 20 de maig del 2009, han passat pel centre. El total d'interns és de 1702.

Com es pot observar, els percentatges més alts els engloben interns de nacionalitat espanyola –un 35%– i interns de nacionalitat Marroquí –un 25%–. Romanesos i Francesos són els grups que tenen un percentatge més alt darrera dels dos esmentats; 11% i 9% respectivament. El percentatge més alt que precedeix, és el del grup *altres* –un 5%–.

Tots els països que hi ha presentats en aquesta gràfica són els que, amb números reals, tenen o superen els 10 interns durant aquests anys. D'altra banda, el grup *altres* engloba la resta de països que no superen els 9 interns durant aquest període en el C.P. de Figueres.

Així doncs, el que és observable en aquesta gràfica és que en el centre la majoria dels interns són immigrants però de procedències ben diferents, però amb poc pes dins del total d'interns, exceptuant els ja esmentat que tenen un percentatge més alt que la resta dels països. Hi ha tan països extracomunitaris com països de la mateix Unió Europea. Tot i això, el país amb un percentatge més alt d'interns és Espanya.

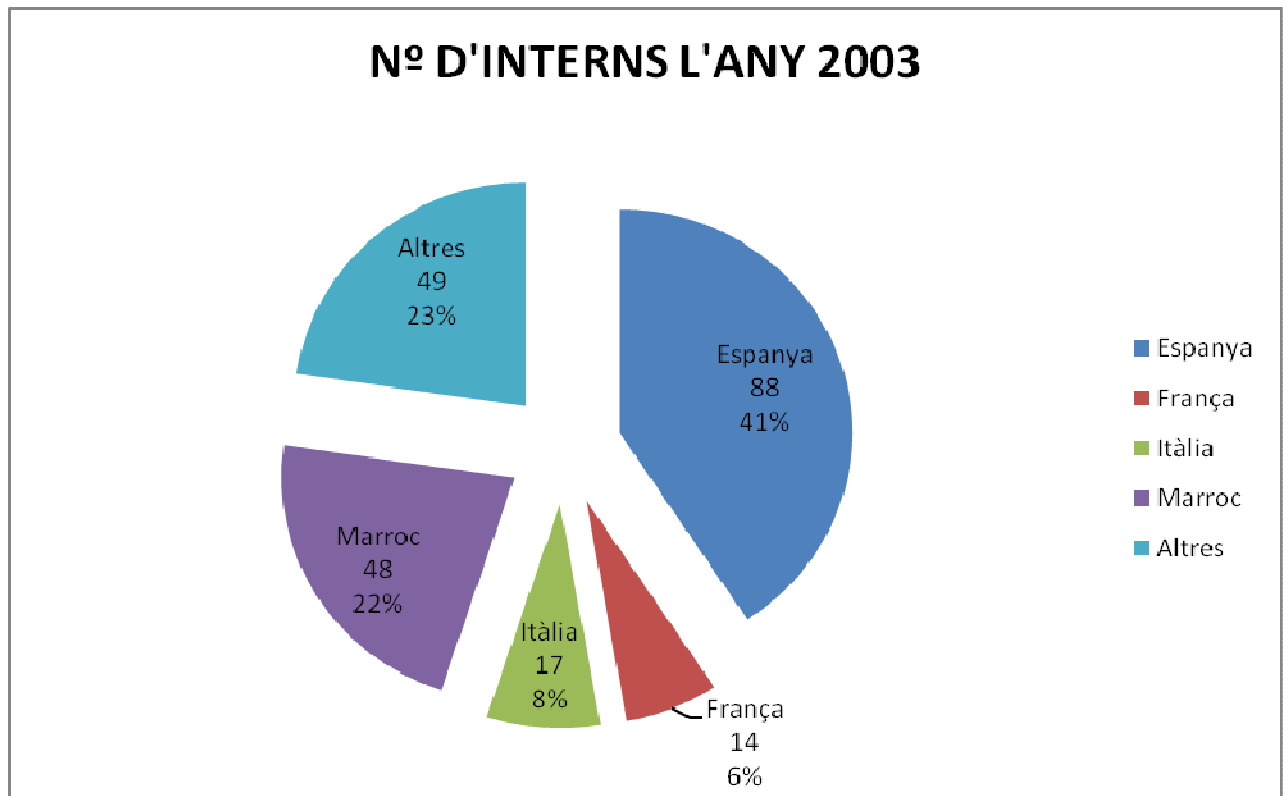
A continuació podrem observar l'evolució des del 2000 pel què fa a nombre d'interns i les seves procedències per veure si ha augmentat la immigració delinqüent o no, i si aquest augment, en el cas que així sigui, és tan sols per part de la immigració o és un augment general dins del Centre Penitenciari de Figueres.

Total: 191 interns

Des de l'1 de gener fins el 31 de desembre del 2000, pel Centre Penitenciari de Figueres hi van passar 191 interns.

La meitat d'aquests interns eren de nacionalitat espanyola, mentre que l'altra 50%, tenia procedències diverses. El segon percentatge més alt és el que fa referència als interns marroquins –el 17%–, i tot seguit els interns englobats dins del grup *altres* –15%–. Dins d'aquest últim percentatge hi ha interns tant de nacionalitats extracomunitàries com de països de la Unió Europea. La seva representació dins la totalitat és inferior a 10 interns per país i per tant, individualment, són representacions mínimes; junts fan una representació més significativa. Itàlia –un 8%–, França i Algèria amb un 5 % ambdues, són els altres països amb més representació durant aquest any.

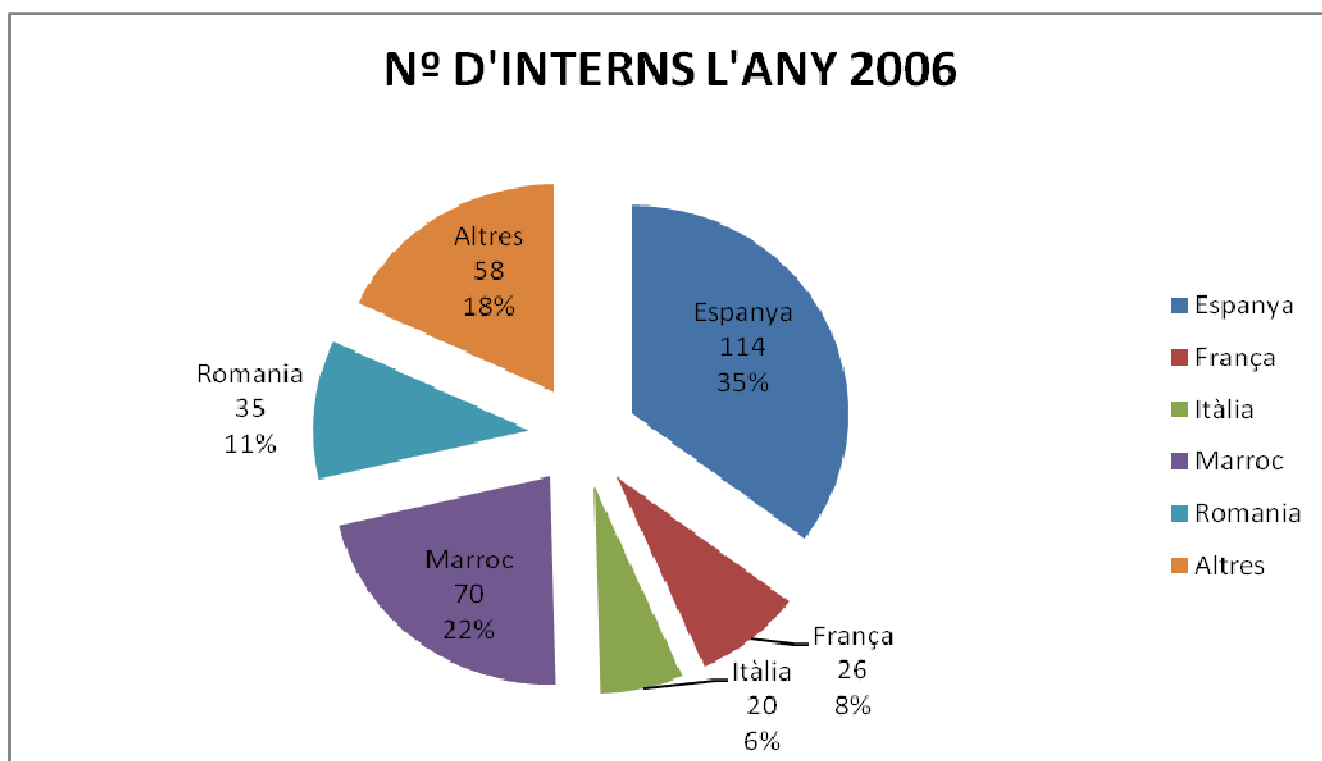

Total: 216 interns

A través d'aquest gràfic podem observar els percentatges d'interns, pel què fa a països de procedència, durant l'any 2003. El total d'interns va ser de 216.

El que s'observa més clarament és que el percentatge més alt -41%- és d'interns de nacionalitat espanyola i el precedeix el 23% dels interns procedents de diverses nacionalitats, tant extracomunitàries com de països de la Unió Europea. El país amb més interns dins el centre l'any 2003 és el Marroc amb la representació d'un 22% dins el total, Itàlia ve tot seguit amb un 8% i finalment França amb un 6%.

Així doncs, dels percentatges més alts, deixant de banda el grup altres, és d'un país extracomunitari, mentre que els altres 3 i per tant la majoria, són països europeus.

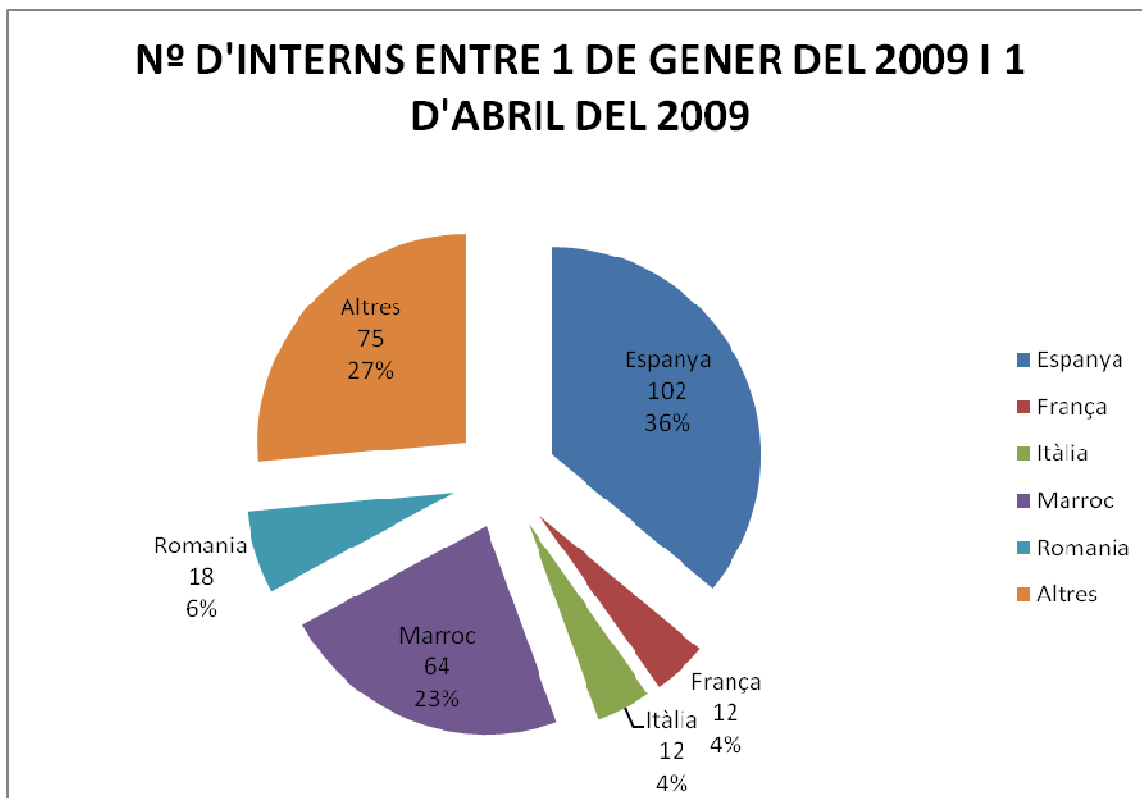
Total: 323 interns

Durant l'any 2006 van passar pel Centre Penitenciari de Figueres 323 interns.

Aquests interns eren de nacionalitats diverses. Tal i com podem veure a través d'aquest gràfic, la representació més alta és d'interns espanyols –un 35%–, i tot seguit hi trobem els interns de nacionalitat marroquí amb una representació del 22% del total.

El grup *altres* és el tercer amb un percentatge més alt –un 18%– però format per diversos països, que individualment, tenen una representació mínima en la totalitat.

Finalment hi trobem tres països europeus dins d'aquests percentatges amb una representació significativa com són Romania –un 11%–, França –un 8%– i Itàlia –un 6%–.

Total: 283 interns

En aquest gràfic hi ha reflectits els percentatges d'interns segons la seva nacionalitat durant els 3 primers mesos de l'any 2009. Més concretament, s'hi mostren aquestes dades des de l'1 de gener fins el 20 de maig del 2009. Només durant aquests 3 mesos ja han passat pel centre 283 interns.

Espanya és el país amb més representació dins del centre –un 36%– i el segueix el grup *altres* amb un 27%.

L'únic país no comunitari que supera els 10 interns és Marroc –un 23%–. Els altres tres països amb una representació significativa són països europeus: Romania –un 6%–, França –un 4%– i Itàlia –un 4%–.

INTERPRETACIÓ

Després de fer un buidatge, pel què fa a dades en percentatges, dels gràfics anteriors podem tenir un visió global del que ha succeït al C.P. de Figueres aquests últims anys –des del 2000-.

Unes dades recollides per Elisa García (2001) a *Inmigración y delincuencia en Espanya: anàlisi Criminològic*, mostren com a Espanya, entre el 1960 i 1995, hi va haver un augment de residents estrangers de 50.000 a 500.000.

Amb tot, des dels anys 90, i principalment en aquest nou segle degut a aquest important augment, la paraula immigració i delinqüència, conscient o inconscientment, la percebem de forma molt relacionada i per tant, molt semblant. A través d'aquestes gràfiques veiem que ha augmentat la immigració dins del centre de forma progressiva; una immigració de procedències molt diverses. Hem de ser conscients, a més, que paral·lelament a aquest creixement també la població general dins del centre ha augmentat considerablement –per part d'interns amb nacionalitat espanyola també-.

Així doncs, augmenta la immigració i per tant la població a Espanya, i també augmenta la població dins dels centres, tant per immigrants extracomunitaris, com de la Unió Europea, com és el cas dels espanyols.

És cert que el pes que tenia l'any 2000 la població espanyola dins del centre era superior a la que té el 2009 però continua sent el grup amb un percentatge més alt de població. En la gràfica resultant del nombre d'interns del 2000 al 2009 representa el 35% seguit pel Marroc amb un 25%.

Al llarg dels anys les procedències amb més nombre d'interns són: Espanya, Marroc, Romania –que el 2003 no hi havia més de 9 interns-, Itàlia i França. La realitat més obvia és que hi ha hagut un augment d'immigració dins del centre però una immigració molt repartida, és a dir, de moltes procedències

diferents sense centrar-se en països molt concrets, i per tant, deixant de banda els ja esmentats. Aquest països amb un percentatge significatiu són països pròxims a Espanya; un fet significatiu.

Són 1702 els interns que han passat (i alguns d'ells hi són actualment) pel C.P. de Figueres des de l'1 de gener del 2000 fins l'1 d'abril del 2009 i és important veure com les dades del 2009 -283- mostren pràcticament el nombre total del 2006 que era 323 interns quan aquestes són dades únicament del primer trimestre.

Per tant podem dir que la tendència general va dirigida a un augment d'interns en el centre, i sobretot, per part d'immigració tant europea com d'altres continents. La població espanyola dins del centre també augmenta proporcionalment tenint un pes important dins del centre penitenciari figuerenc. Tot i això, els percentatges més elevats pertanyen a països europeus principalment, tal i com es pot veure en la primera gràfica mostrada.

L'EDUCADOR/A SOCIAL AL CENTRE PENITENCIARI DE FIGUERES

Un cop presentada la situació actual és el moment de centrar-nos en el paper de l'educador social en el Centre Penitenciari de Figueres pel què fa a l'àmbit d'interior. Així, a poc a poc arribarem al programa intercultural que proposaré, dirigit i coordinat per aquesta figura: l'educador social.

Tutories, PTI (atenció individualitzada)

L'educador social és el tutor d'un número concret d'interns. Per seleccionar els interns de cada educador es té en compte la lletra per la qual comença el cognom de cada un d'ells.

Així doncs, l'educador social es converteix en un punt de referència per l'intern i és qui informará sobre el funcionament i característiques del centre, l'oferta d'activitats, etc. Tot el què passi en relació el centre, els altres interns, i amb ell mateix l'educador, l'educador social en fa un seguiment.

És també l'encarregat de notificar successos com: permisos de sortida, sortides programades, classificacions, nivells del SAM (Sistema d'Avaluació Motivacional), etc.

A més, de forma conjunta amb l'intern, es determina el seu PTI amb les activitats que realitzarà dins del centre penitenciari. L'educador social també farà un seguiment de l'intern en aquestes activitats per veure'n el procés i fer canvis d'activitats si n'és convenient.

Creació de nous programes, activitats i organització de sortides programades (animació sociocultural)

L'educador social, a partir de necessitats reals, és qui proposa nous programes i activitats amb el seu projecte corresponent. En el cas que s'aprovin, en la majoria dels casos és l'encarregat de portar-ho a la pràctica. També és qui realitza activitats quotidianes en el centre, organitza les diades especials com les activitats de Nadal, la Mercè i setmanes culturals, entre d'altres.

Segons les activitats que s'estiguin realitzant al centre, el treball individual i /o grupal que es fa amb interns concrets, l'educador social també proposa, organitza i realitza (amb altres professionals) sortides programades amb els interns que estan complint la condemna al centre.

Programes de tractament (educació social especialitzada)

Aquest programes de tractament són uns programes especialitzats adreçats a poblacions diana amb necessitats específiques d'intervenció. Les activitats de tractament són creades i aplicades en funció de la tipologia delictiva o de les característiques personals. L'educador social és un dels professionals encarregats de portar-les a terme i realitzar el treball amb els interns que integren aquests grups de tractament.

Els programes de tractament que s'apliquen a Catalunya actualment són:

- DEVI (delictes violents)
- VIDO (violència domèstica)
- Conductes addictives (toxicomanies, alcoholisme...)
- SAC (abusos sexuals)

Al C.P de Figueres els dos programes de tractament que s'hi realitzen són:

- *VIDO*: programa de violència domèstica.
- *Conductes addictives*: en aquest programa hi trobem dos tipus de programes destinats a les toxicomanies, l'exclusiu per l'alcohol i el programa de tractament per les altres drogues. En l'últim hi ha dos nivells, toxicomanies intensiu i toxicomanies motivacional.

Reunions d'equip, reunions amb l'equip multidisciplinar

Les reunions d'equip entre les quatre educadores socials (dues de matins, l'educadora social de tardes i la de caps de setmana) es realitzen una vegada el mes; un divendres.

Les reunions amb l'equip multidisciplinar es realitza el dimecres de cada setmana.

Si s'escau, es realitzen reunions concretes i específiques quan s'ha d'organitzar activitats especials, amb el mateix equip o altres professionals per portar a terme l'organització de l'esdeveniment, etc., i per coordinació, entre d'altres.

Finalment, l'educador social també realitza tasques administratives, redacció d'informes i formalització de documentació establerta com: protocol d'ingressos, protocol de tutories, full de seguiment d'activitats, llistats, valoracions, etc.

- **Activitats relacionades amb la interculturalitat que s'apliquen al Centre Penitenciari de Figueres**

Actualment a Figueres s'hi realitza una activitat enfocada a l'acollida dels interns extracomunitaris, tan de la resta d'Europa com dels altres continents.

L'inconvenient de l'activitat és que està centrada en els interns que emigren a Catalunya però no hi ha cap intern espanyol ni català. Per tant, es treballa des d'una perspectiva del que arriba i no es fa un treball complet de compartir, conviure, etc., en el marc d'aquesta activitat i del centre.

L'activitat s'efectua en la sala de grups i està enfocada a afavorir el diàleg i la comunicació per mitjà del cinema fòrum intercultural, documentals, debats i xerrades. Actualment en el programa participen interns procedents del Marroc, Algèria, Mali, Senegal, Gàmbia, Camerun i Romania. El programa busca presentar als participants una mirada àmplia dels mitjans de comunicació i desmuntar els estereotips i prejudicis. Aquesta activitat contribueix a construir una cultura de pau i d'enteniment, on cadascú de nosaltres pot mirar-se en l'altre, per molt diferent que creiem que sigui, i reconèixer-nos a nosaltres mateixos en les aspiracions comunes que tenim tots com éssers humans: una vida feliç, un planeta sa, un món ple de pau. El programa es fa els dilluns, dimecres i divendres, explicant-lo en castellà, àrab, francès i anglès en alguns casos, perquè la majoria dels interns estrangers no s'expressen bé en castellà o català. Molts interns no arriben a expressar bé el que pensen sobre l'altre per culpa de no dominar la llengua. A través d'aquesta activitat, s'intenta facilitar la integració del col·lectiu d'estrangers i l'intercanvi cultural, per a assolir una bona convivència entre tots els interns de les diferents cultures i conscienciar que cada cultura ha d'obtenir d'una altra el que a ella li falta, i la cultura dominant ha de fer un esforç molt important per a escoltar l'altre. Al finalitzar l'activitat s'intenta aclarir alguns conceptes i expressions connectades amb l'entorn de la immigració com: discriminació laboral, discriminació racial, diversitat, estereotip, estigma, exclusió social, èxode, gueto, igualtat de dret, igualtat d'oportunitats, igualtat de tracte, integració cultural, social i laboral, intolerància, islamofòbia, programes d'acollida, xenofòbia i racisme etc.

PROGRAMA INTERCULTURAL

Després de la contextualització podem entrar en la creació de l'activitat que es basarà en un treball intercultural per tirar endavant un "blog" obert a la resta dels interns a través de la xarxa moodle, la coordinació d'aquests interns i el suport de l'educador/a social.

Hem pogut observar l'alt índex d'immigració existent en el centre i, la única activitat orientada cap aquest col·lectiu. Aquesta proposa un treball dirigit als immigrants i no a un treball conjunt amb tots els interns, ja siguin de nacionalitat espanyola o d'altres països.

Així doncs, la meua proposta va enfocada a crear un programa en el què es treballi la interculturalitat, i per tant, tot el què comporta el concepte treballant-ho de forma transversal. A què fa referència que sigui transversal? Serà un programa aplicable a la majoria de les activitats ja existents al centre com són: escola, activitats de tractament, activitats d'informàtica i principalment el Punt Òmnia. La xarxa moodle pot ser l'enllaç entre tot el programa a cada activitat i una de les eines principals de treball. I, com es podrà aconseguir això?

La finalitat és el treball intercultural amb tota la població del C.P. de Figueres per conèixer característiques de les persones amb les que s'envolten, a dins del centre principalment, però també per les que s'envoltaran a fora. Construir a partir d'aquí aquest coneixement com a eina de relació i respecte davant l'augment d'immigració en el C.P. i els conflictes racials (principalment verbals) existents, a més de motivar l'interès per conèixer a l'altre des d'una postura menys elitista. Per fer això, es crearà el grup de treball, amb uns 15 interns. Entre aquests 15 s'intentarà que hi hagi una base d'interns ja classificats –el màxim possible- i que compleixin la pena en el centre per evitar, així, un grup canviant cada setmana. Si construïm una base sòlida, aquells interns que entrin i

---

surtin tindran un punt de referència en els seus companys i, per l'educador/a social, no suposarà un "començar de zero" cada poc temps.

En aquest programa hi participaran interns de nacionalitats diferents. Tot i això, s'intentarà que hi hagi una proporció directament relacionada amb el percentatge real d'immigració en el centre, per països. Els països amb menys interns dins del centre tindran representació per zones: Àfrica Subsahariana, sud americans, centre americans, etc.

Per tant, es crearà una activitat de 3 hores a la setmana que s'iniciarà el mes d'octubre i finalitzarà el mes de juny del següent any. El primer trimestre, tan sols emprarem dues d'aquestes tres hores; la primera anirà destinada al treball grupal. És en aquest grup on es realitzaran dinàmiques diferents on l'objectiu principal és conèixer, parlar, escoltar, estar receptius i opinar; crear debat. Perquè l'activitat funcioni ens hem de conèixer i ens hem d'acostar més els uns als altres, i és per això, que les activitats aniran dirigides a aquest fi. La hora restant, serà per començar a conèixer la xarxa moodle, com podríem crear un blog intern a la presó, plantejar-nos com volem que sigui, què volem que hi hagi, com ho coordinarem... i investigar quins són els interessos generals dels professionals i interns que hi ha al centre, que podran accedir i participar d'aquest blog. En aquest punt, tant mestres, educadors, monitors, etc., poden dir la seva ja que, s'intentarà que aquest blog, pugui respondre també a necessitats d'altres activitats, convertint-se així, en un punt de referència pels interns i professionals. La majoria d'aquestes dinàmiques seran extretes del *Programa d'educació intercultural als centres penitenciaris (febrer 2009)*. Aquest programa ha estat desenvolupat per educadors i educadores socials dels centres penitenciaris dins del marc del programa Compartim, un programa de gestió del coneixement impulsat pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE) del Departament de Justícia. Aquest es basa en la idea que les persones aprenem també mitjançant la pràctica, és a dir, disposant del coneixement que necessitem al lloc de treball gràcies a l'experiència dels companys en els àmbits professionals d'acció educativa. Així doncs, el febrer del

2009, davant de la demanda realitzada a partir de les necessitats detectades per la Secció d'Educació, Cultura i Esports, de la Secretaria de Serveis Penitenciaris i Justícia Juvenil, i de les inquietuds pròpies dels educadors/es social expressades a la Jornada de Bones Pràctiques que es va portar a terme el mes de febrer del 2008, es publica aquest programa el febrer del 2009. Aquest, intenta donar resposta a les necessitats que fan referència a la interculturalitat, cada vegada més gran, en els centre penitenciaris.

Passat el primer trimestre, si el grup ha aconseguit una cohesió que permeti iniciar el treball –prenent les decisions de forma assembleària-, s'iniciarà tot el procés de creació del blog, d'organització i coordinació, realització, etc., durant dues hores a la setmana. L'hora restant serà la que s'aprofitarà per seguir amb dinàmiques on es treballarà la interculturalitat, i amb això, el debat, el respecte... i el qüestionar-se possibles temes que hagin sorgit a través del blog.

L'activitat es realitzarà a la sala de grups en horari de tardes, de 6 a 7, ja que és una hora on no hi ha tantes activitats i la dinàmica general de la presó és més tranquil·la. Les sessions de moodle seran als ordinadors de la sala de puzzles.

DINÀMIQUES

L'activitat que iniciarem necessita, per tal d'aconseguir els objectius indicats a l'inici del treball, crear sentiment de grup potenciant el respecte, l'escolta activa i el vincle.

És important generar un ambient agradable, per així, poder tenir i sentir la confiança suficient per expressar el que hom pensa, sense la preocupació del menyspreu dels altres. Un ambient de reflexió constant. Hem de ser conscients que un centre penitenciari, on molt sovint es fan activitats pel simple interès de pujar de nivell, mantenir-se al mateix nivell, o d'altres, més per obligació que per interès... és complicat crear aquest sentiment i vincle. És per això, que s'ha d'escollir "amb lupa" aquells interns que entraran a formar part de l'activitat. Han de ser interns que mostrin capacitat de reflexió, respecte, interès i força constància en tot allò que fan i se'ls demana.

Així doncs, un cop escollits els membres del grup –alguns dels quals poden anar variant al llarg de l'any-, començarem a crear el grup. Per fer-ho partirem de dinàmiques en les que treballem la comunicació, el debat, l'escolta activa, l'empatia, etc., amb l'interculturalitat com a finalitat. La idea d'interculturalitat com a finalitat, no vol dir res més que el treball a partir d'un mateix arribant al compartir i respectar el del costat, i per tant, tots els del nostre voltant. Tots hem d'aprendre de la diferència partint d'allò que ens fa semblants.

La distribució del curs serà la següent:

- 1. Presentació.** S'iniciarà amb activitats de presentació i cohesió de grup. Aquestes activitats són les que han de conduir al grup a sentir-se partícip de tot allò que es realitzarà, sentir-se un membre important a més de conèixer el del costat. La primera sessió, principalment, es destinarà a aquest objectiu. Dins d'aquest punt també s'hi encabeixen les activitats

---

d'introducció d'aspectes i conceptes com: cultura, multiculturalitat i interculturalitat, pluralitat, etc.

- 2. Drets humans.** El segon tema a tractar el primer trimestre serà el dels drets humans. En aquest apartat es realitzaran activitats que ens acostin a aquests drets com a model a seguir i idees a conèixer per poder utilitzar en el nostre discurs de respecte, cohesió i intercultural.
- 3. Prejudicis i estereotips.** El tercer tema, i primer del segon trimestre, farà referència a dos conceptes importants a l'hora de relacionar-nos amb l'altre i l'entorn. Aquests són els prejudicis i els estereotips. És durant els dies que durin aquestes sessions que treballarem a partir d'aquests les percepcions que tenim dels altres, de cultures concretes i les visions que poden tenir, els altres, de nosaltres i la nostra cultura.
- 4. Etnocentrisme.** Arribats a aquest punt és important mirar-se a un mateix i saber què i com pensem, com actuem, per què... realitzar una autoreflexió per poder mirar a l'altre i entendre el perquè es pensa d'una manera o d'una altra i no per pensar diferent existeix el dret a la discriminació, al menyspreu. En molts casos ens posicionem com el centre d'alguna cosa, o el centre del tot; en aquest punt intentarem reflexionar per adonar-nos-en que no hi ha cultura millor, no hi ha creences millors, etc. La diferència és riquesa. Hem de canviar la mirada amb la què mirem el món.
- 5. Diversitat cultural.** L'últim tema del segon trimestre serà el de diversitat cultural. Ens coneixem, se'ns han acostat estereotips, prejudicis... ens hem observat a nosaltres mateixos i hem començat a mirar el del costat. Ha arribat el moment d'entendre i acceptar aquesta riquesa, aquest gran nombre de diferències, des d'una postura respectuosa i una mirada comprensiva i d'aprenentatge.

6. Mites, religions i creences. Per començar el tercer i últim trimestre, es dedicaran les sessions corresponents al tema de mites, religions i creences. Aquests conceptes són estructuradors de les cultures i les maneres d'entendre la vida. Són factors importants que envolten la vida de tota persona que forma part d'una cultura i és important ser-ne conscient i conèixer-ne més.

7. Educació per la pau. Finalment l'últim tema a treballar és el d'educació per la pau. És el punt de reflexionar a nivell mundial, adonar-nos-en que la història es repeteix cada dia, les guerres encara ara existeixen... què són les guerres i a on ens porten? Així doncs, és el moment de parar i veure fins a quin extrem s'arriba en la incomprensió de les diferències, el menyspreu i la suma de rancors, d'història, etc. Creure'ns per sobre dels altres, amb més drets, etc., ens condueix a situacions extremes i injustes.

Les últimes setmanes del mes de juny, exceptuant els últims dies, es destinaran a realitzar una avaluació conjunta. En aquesta avaluació els usuaris de l'activitat, el/la professional i tots aquells que hagin tingut relació amb el blog hi formaran part. Més endavant s'especificarà el procés d'avaluació.

BLOG

El blog es realitzarà a través de la xarxa moodle. En aquests moments s'està acabant d'instal·lar aquesta xarxa en el centre penitenciari de Figueres. Així doncs, no puc aprofundir massa en aquest punt però sí exposar la idea general del treball que s'hi podria realitzar.

La xarxa moodle comunicaria els ordinadors del centre a través d'aquesta xarxa interna però tindria l'accés denegat a internet. Així doncs, es converteix en una eina segura i pràctica pels interns i professionals.

Dins d'aquesta, la idea és crear un blog autogestionat pel grup d'interns que participin en l'activitat d'interculturalitat. Aquest és i serà un espai en el que només s'hi pot accedir a través dels ordinadors, i en aquest cas concret, de la xarxa moodle. Durant el primer trimestre accedirem a la xarxa prenent els primers contactes i decidint, assembleàriament, com volem que funcioni i sigui. Així doncs, el primer trimestre serà el de creació. A més, serà el moment de demanar opinió a altres professionals del centre per saber què en pensen i quins apartats els interessaria que hi haguessin al blog en benefici de tots. Aquesta recerca i coneixença es realitzaria els dimecres.

Iniciat ja el segon trimestre, s'obriria el blog a la resta d'interns i la gestió d'aquest es faria els dimecres i divendres de forma setmanal. Com es faria?

La idea del blog és la de tenir un espai comú amb tots els interns obert a opinions, reflexions... de tot el treball realitzat en les activitats del grup però també a la resta d'activitats realitzades al centre penitenciari. Així doncs, des del blog hi hauria un apartat on es podrien enviar missatges al grup per proposar temes de reflexió, escrits, etc.

Un altra apartat possible és el de votacions. Aquest es basaria, de forma setmanal o mensual, en una pregunta referent a un nou apartat a la pàgina, una nova activitat, sobre temes a debatre, etc., que hauran d'escollir entre tots.

Un fòrum de debat també pot ser una activitat pel blog. En aquest fòrum debat es poden proposar noves pel·lícules per visionar el dia de pel·lícules dels caps de setmana, que ja actualment i des de fa temps s'està realitzant, o per veure en alguna activitat de tractament concreta, per exemple, com la de toxicomanies.

En definitiva, l'objectiu és tenir un espai comú per a tots on hi existeixi el respecte com a punt de partida i base de tot allò que es realitzi. També que

serveixi per acostar el treball intercultural realitzat amb el grup petit, tal i com ja he exposat anteriorment.

Serà molt important la feina que es portarà a terme amb el grup de l'activitat per tirar endavant el blog, reflexionar i debatre sobre tots els temes nous sorgits, el com mostrar allò treballat als altres de forma entenedora, intensa i motivadora, i com arribar a acords entre tots.

CRONOGRAMA

Nº	Activ.	Data inici	Data final	Durada	Respons.	Oc	No	De	Ge	Fe	Ma	Ab	Mai	Ju
1	Presentació	5/10/09	4/11/09	1 mes	Educa- dor social									
2	Drets humans	9/11/09	9/12/09	1 mes	Educa- dor social									
3	Prejudicis i estereotips	11/01/10	12/02/10	1 mes	Educa- dor social									
4	Etnocen- trisme i diversitat cultural	15/02/10	26/03/10	1 mes i una setmana	Educa- dor social									
5	Mites, religions i creences	12/04/10	14/05/10	1 mes	Educa- dor social									
6	Educació per la pau	17/05/10	11/06/10	1 mes	Educa- dor social									
7	Avaluació	14/06/10	25/06/10	2 setmanes	Educa- dor social									

CRONOGRAMA MENSUAL.

A continuació, es mostrarà de forma mensual cada una de les activitats que es realitzaran amb el grup d'interculturalitat. També podem veure marcats en el calendari els dies de treball del blog. Les fitxes de les activitats les trobem, més desenvolupades, en l'annex del treball (pàg. 100).

OCTUBRE 2009						
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

NOVEMBRE 2009						
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

DESEMBRE 2009						
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Presentació
 Drets humans

Presentació.

1r. El rellotge

Aquesta activitat és amb la que iniciarem el curs. Tot grup necessita conèixer-se primer, i per tant, realitzar alguna activitat destinada a aquest objectiu. La dinàmica del rellotge ens permetrà afavorir el coneixement dels membres del grup, treballar la comunicació i el respecte.

És una dinàmica senzilla amb una pauta clara: respondre una pregunta al company del davant. Ens situem en una de les dues rotllanes i de cares a aquesta altra. Després de cada pregunta i sentir la paraula “canvi” la rotllana es mou –cada una cap a un costat diferent-, i responem una nova pregunta.

2n. El mapa

A través de l'activitat del mapa treballarem els moviments migratoris. Tenim a davant unes pautes, uns mapes i unes dades. Aquestes dades plasmades al mapa –és el que hem de realitzar entre tots- ens porten a veure idees i conceptes com subdesenvolupament, primer món, tercer món... tot un conjunt de característiques que ens obren les portes a la reflexió del món en el què vivim actualment i perquè hi han els moviments migratoris que coneixem, i els que desconeixem.

3r. Concepte cultura

Per a treballar aquest concepte aprofitarem unes activitats més teòriques. A través d'aquestes es realitzaran uns exercicis on es mostren exemples pràctics de característiques culturals: començarem “per a què” utilitzem el concepte i si està ben emprat en el context, veure quines característiques són cultura i quines

no, i fins a quin punt l'organització social, l'organització econòmica, el llenguatge, els valors, la cosmologia i la forma de viure són cultura.

4t. Pluralitat

Per a treballar la pluralitat demanarem participació a altres membres del centre a través d'una enquesta. Hi hauran uns mínims marcats: de 10 persones, mínim 5 persones han de ser de procedències diferents. A l'enquesta si preguntaran temes relacionats amb les migracions, els motius, aspectes positius i negatius de les migracions, si s'han sentit discriminats alguna vegada, etc. Una vegada realitzades totes les enquestes farem una posada en comú i una posterior reflexió per adonar-nos-en que molts han viscut aquesta experiència però tothom de forma diferent.

5è. Documental sobre el món plural

L'últim dia de presentació visualitzarem un documental que fa referència al tema tractat el dia anterior: la pluralitat. A través d'aquest podrem reflexionar sobre migracions, cooperació, interculturalitat... el vídeo s'anomena *Un món plural* de l'associació de Mestres de Rosa Sensat (1995).

Drets humans.

1r. Els drets humans

Un grup de naufrags ha arribat a una illa deserta a la que ningú podrà arribar per a rescatar-los. Així doncs hauran de conviure fins a un temps indefinit i, per fer-

ho, el millor seria pautar unes normes. L'activitat es centra en la presa de decisions en grup, el respecte i a la vegada el dret a opinar. Les normes finals es compararan amb la Declaració universal dels drets humans. És una manera informal d'acostar-los a aquests drets humans.

2n. Documental

Tots som diferents és un documental dels Serveis de Cultura Popular que dura 13 minuts. Aquest és una faula sobre el fanatisme i la intolerància. Les imatges que veurem ens ajudaran a entrar en una reflexió intensa sobre les injustícies del dia a dia per l'extremisme i la intolerància de tothom.

3r. El discurs

Aquesta activitat és útil per a treballar la tolerància i la igualtat. Per grups de nombre reduït han de preparar un discurs polític sobre la igualtat entre els homes. Per a fer-ho tenen un recull de cites en les què hi ha tant frases que potencien aquesta idea, com d'altres que van en contra. Així doncs, entre tots els membres del grup han de saber identificar els missatges a favor i els missatges en contra i emprar-los pel discurs polític.

4t. i 5è. Pel·lícula

Durant dues sessions visualitzarem la pel·lícula *Saïd* (1998). A través d'aquesta pel·lícula podrem veure les condicions amb les que vivien i viuen els immigrants que arriben al nostre país. A partir d'aquest visionat, podem potenciar i motivar que ens expliquin experiències personals i reflexionar sobre el perquè alguns es troben amb unes situacions, d'altres amb altres... i què és el què ens porta a aquestes situacions.

GENER 2010						
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

FEBRER 2010						
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28

MARÇ 2010						
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

 Prejudicis i estereotips
 Etno. i div. cultural

Prejudicis i estereotips.

1r. Cultionari

A través de dibuixos, es crearà debat sobre estereotips i prejudicis. Com es realitzarà això? Es faran grups reduïts i s'iniciarà un joc –com si es tractés d'un trivial amb proves-. Una persona del grup tindrà un temps determinat per a realitzar un dibuix sobre una persona, lloc, país, tema... que la resta del grup haurà d'endevinar. Si s'endevina es guanya un punt i així anar fent fins a finalitzar tot el joc. És després d'aquesta fase que s'inicia el debat. Hauran de veure si darrera dels dibuixos hi ha una distorsió de la realitat, prejudicis, estereotips, etc., una vegada explicat el dibuix de cadascú.

2n. Documental

En un mundo de diferencias... un mundo diferente de Creu Roja Juventut (1989) és un documental, de ja fa anys, però interessant per tal de treballar la sensibilització i promoure l'acostament i la convivència entre diferents cultures, trencant amb estereotips i prejudicis.

3r. Fets, opinions i generalitzacions

A través d'un treball en equip i posada en comú, es vol treballar de forma amena la percepció de la diferència entre fet, opinió i generalització.

Per a fer-ho, hi haurà un llistat amb un seguit de frases que, de forma conjunta, haurem de decidir si és un fet o una opinió en primer lloc i dir el perquè es creu allò. Un cop finalitzat aquest llistat amb el seu debat s'aportarà un full en el què, de forma conjunta, haurem de trobar frases que exemplifiquin el què serien generalitzacions.

4t. i 5è. Pel·lícula

Sara, Sara! (1993), és una pel·lícula centrada en els esforços d'una noia jove per aconseguir el seu somni. Aquesta noia és sud-africana i pateix una discapacitat física i el seu somni és ser nedadora enmig de les condicions de vida del seu país. La pel·lícula ens acostava a la realitat d'altres països i de persones que pateixen discapacitats d'aquest tipus, a més d'obrir debat als prejudicis i estereotips que tenim envers les persones que pateixen discapacitat.

Etnocentrisme i diversitat cultural.

1r. Els papalagi

A través d'uns textos i la individualitat, s'haurà de realitzar una reflexió sobre allò que estem llegint. Mentre llegim hem d'anar recollint característiques, costums... que ens resultin estranyes de les cultures que se'ns mostren en els textos. Tot seguit realitzarem una reflexió en grup en què, la idea principal a treballar, serà la que fa referència al llegir des d'una postura etnocentrista: la majoria llegim –en aquest cas els textos d'altres cultures- i observem els altres partint de la nostra pròpia cultura i això no ens permet tenir la ment absolutament oberta i entendre, que hi ha moltes perspectives per percebre un mateix fet, una mateixa situació, etc.

2n. La literatura

Aquesta és una activitat per a treballar tant la diversitat cultural com l'etnocentrisme. A partir de textos literaris d'altres cultures, ens acostarem a sensacions de cada un d'ells, de costums, tradicions... moltes d'elles

desconegudes per a nosaltres. La literatura, l'art, etc., no té fronteres, tan sols aquelles que nosaltres els posem. Així és com hauria de ser tot.

3r. Un problema d'adopció

En aquest punt ja entrem en debats de situacions concretes de la vida quotidiana. És important la opinió de tothom i adonar-nos-en que la opinió d'un no és millor que la de l'altre; són opinions. Entre tots podem trobar bones solucions.

La situació que se'ns planteja és la de dos homosexuals que volen adoptar. A partir d'uns textos i unes preguntes treballades en petit grup s'ha d'arribar a una decisió final. Tot seguit s'exposa en gran grup i reflexionem sobre les idees extretes.

El tema de l'homosexualitat és delicat per molts interns de la presó. És per això que caldrà treballar-lo amb molt de respecte i conscienciació.

4t. Conèixer altres maneres de viure

Iniciem el treball amb la recerca d'informació de diferents grups urbans en notícies de diaris, a través dels companys, etc., tant del grup, com del centre penitenciari en general. Necessitem recollir dades com la forma en què s'organitzen, objectius, nivell econòmic, zones on es troben, etc. Aquesta recerca ens ajudarà a tenir una visió més àmplia de diferents estils de vida, d'organització... i ens conduiran a una reflexió enfocada al "per què" apareixen grups d'aquests estils, quines característiques tenen en comú, etc.

5è i 6è. Pel·lícula

American History X (1998) és una pel·lícula coneguda que es basa en una història sobre el neonazisme. La reflexió que podem extreure d'aquesta pel·lícula pot ser molt personal per situacions que viu el protagonista, que d'alguna manera, pot haver viscut algun dels membres del grup. No voldrem arribar a una crítica directe al neonazisme sinó que l'objectiu és arribar a la idea que hi ha moltes percepcions del que és important a la vida, de les persones que ens envolten... però aquestes percepcions poden canviar, i si basem la nostra vida amb el respecte, la cooperació, la convivència sana, etc., moltes hauran de canviar.

ABRIL 2010						
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

MAIG 2010						
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

JUNY 2010						
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

- Mites, religions i creences
- Educació per la pau
- Avaluació

Mites, religions i creences.

1r i 2n i 3r. Un ventall de possibilitats

Durant dues sessions realitzarem una activitat que ens acostarà a les característiques de les religions del món actual. Començarem amb les tres religions més conegudes el primer i segon dia. El tercer dia ens centrarem amb aquelles que no es coneixen tant. Aquest acostament és el que ens ha de permetre trencar amb estereotips i prejudicis, trobar semblances i diferències... i conèixer per poder parlar i reflexionar sobre aquesta realitat; les religions.

4t i 5è. Pel·lícula

Un verano en la Goulette (1996) ens acostarà a la vida de diversos personatges de diferents religions. A través de la pel·lícula podrem iniciar un debat i reflexió sobre els valors religiosos que hi ha en la vida de moltes persones, la moralitat i sentiments arrelats en la vida quotidiana i en les cultures pel què fa a aquestes religions, etc.

Educació per la pau.

1r. Conflictes bèl·lics

Comencem la primera sessió amb una introducció als conflictes bèl·lics. Per fer-ho, partim d'un text que ens situa en el món actual, el nostre país... el què coneixem de les guerres des de petits amb preguntes com: es pot evitar una guerra? Es tracta de canviar la visió que tenim de la guerra traient-li tot allò més

passional i adquirint una visió més racional, a més de criteris propis per valorar un conflicte bèl·lic. Es tracta de motivar a buscar informació sobre conflictes per poder encarar les pròximes sessions, i a la vegada, començar a reflexionar intensament des del primer dia.

2n. Per què hi ha guerres?

La segona activitat d'aquest apartat ens porta a la reflexió del per què hi ha guerres i qui motiva a que hi siguin. Partim de la premissa que les guerres les engeguen els governants, els poderosos... i les pateixen els ciutadans. Utilitzant textos on s'esmenten moltes raons per les quals es pot iniciar una guerra, reflexionarem sobre aquesta realitat intentant posar-nos a la pell tant dels governants com dels ciutadans, dels espectadors d'aquestes situacions, etc. Però, són sempre els governants qui inicien aquestes guerres? En el món hi han moltes injustícies, podem evitar-ne algunes? Com? Aquestes i d'altres preguntes aniran sortint al llarg de la sessió.

3r i 4t. Pel·lícula

Hotel Rwanda (2004) serà la última pel·lícula que veurem en aquest curs i ens acostarà a la percepció d'una guerra des dels ciutadans i espectadors d'aquesta. Viurem les injustícies dràstiques que encara avui en dia estem vivint. A través de la pel·lícula podrem concloure amb una percepció general del què ens ha aportat el film i tot el curs.

PROPOSTA D'AVALUACIÓ

L'avaluació de tot projecte ha d'anar directament relacionada amb els objectius marcats en un inici. Així doncs, l'avaluació que proposaré a continuació buscarà donar resposta a aquests 3 objectius específics –l'estratègia A i B-:

- Reduir la postura egocèntrica dels interns pel què fa la seva pròpia cultura i el què això comporta pel què fa reflexions, opinions, visions i actituds.
- Motivar l'interès per conèixer i acostar-se a altres cultures.
- Crear una activitat on es treballi la interculturalitat a partir d'aquesta diversitat existent en el C.P.

Aquesta avaluació es portarà a terme en dues fases diferents. La primera de les fases serà durant els curss mentre es realitza l'activitat proposada i la segona fase, al finalitzar aquesta. Per tant, l'avaluació de la primera fase ens guiarà per a realitzar millores en el procés de l'activitat de forma diària, i la segona és la que ens permetrà fer un anàlisi general, adonar-nos-en dels punts forts i dels punts febles, i poder fer una conclusió que ens ajudi a, si s'escau, millorar l'activitat pel curs següent o crear noves activitats que s'adeqüin a la demanda i necessitats reals dels interns.

1. Primera fase:

L'educador/a social serà l'encarregat de portar-la a terme fent-ne partícips als interns, tant els que participen de forma directe en l'activitat com els que tenen, tan sols, contacte amb el blog creat.

Durant aquest procés d'avaluació és important portar un control sobretot del què anomenem aspectes actitudinals, aptitudinals i dels procediments més que no els referents als conceptes.

Així doncs, de forma diària, l'educador social realitzarà un diari en el què hi anotarà el "com" ha anat la sessió, el nombre de participants, la implicació d'aquests i els resultats finals. És important valorar la participació ja que, sense una evolució d'aquesta, l'activitat no tindrà sentit i no haurem aconseguit els dos primers objectius.

A més a més, aprofitant el dia dedicat al blog, es pot crear una dinàmica assembleària setmanal per portar un control del què s'està realitzant, del què agrada i del què no, el què es pot i es vol canviar, el què no, etc.

Finalment, una vegada creat el blog, hi haurà un apartat destinat a la opinió general on s'acceptaran crítiques constructives sobre el blog per poder així, anar-lo millorant al gust de tothom.

2. Segona fase:

Finalment, una vegada acabada l'activitat, es dedicaran 4 dies a fer una avaluació conjunta. En aquesta avaluació es treballaran aspectes com:

- Participació
- Valoració del nivell comunicatiu del grup i del respecte mostrat
- Com veuen, ara, a l'altre?
- Implicació personal
- Valoració general de l'activitat
- Valoració general del professional
- Valoració del blog: ha funcionat, ha arribat a molts interns, nivell de participació assolit...
- Valoració de la temporalització de l'activitat

Per a fer-ho, utilitzarem de nou l'assemblea com a mitjà d'avaluació, de reflexió i debat. D'altra banda també podrem emprar altres activitats que ens poden ajudar a donar respostes a aquestes preguntes de forma quantitativa i no tan qualitativa com amb el "baròmetre". El baròmetre és un instrument d'avaluació que ens permetrà avaluar tot el què fa referència a allò més actitudinal a través de preguntes. Cada un d'ells haurà d'escollir un valor de l'1 al 10 que doni resposta a la pregunta en qüestió a més de trobar-hi un perquè.

Pel què fa a la resta dels interns, ja no tan sols tindran l'apartat del blog destinat a opinar sobre la web, sinó que se'ls penjaran una sèrie de qüestions més concretes sobre el funcionament del blog per poder apurar més l'avaluació.

Finalment, també es passarà un qüestionari a la resta de professionals que d'alguna manera o altra hagin participat de l'activitat. A més, l'educador social també farà una valoració final partint de tot allò recollit en el diari de cada sessió, l'observació i les reflexions adquirides de les assemblees valoratives finals, dels qüestionaris dels interns, del blog i de la resta de professionals.

Així doncs, si la participació, la implicació i la valoració dels interns que han participat més directament de l'activitat és positiva, aquesta pot continuar el pròxim curs millorant tant el què no ha funcionat com el que sí ho ha fet.

CONCLUSIONS

Després d'haver viscut el dia a dia d'un/a Educador/a Social en el Centre Penitenciari de Figueres, puc assegurar de primera mà, que l'índex d'immigració és altíssim. Resulta difícil treballar amb persones amb qui -pel nivell de coneixement de la llengua- no existeix una comunicació fluida, i en alguns casos, t'hi has de comunicar pràcticament amb signes o amb alguna persona que faci de traductora.

Des d'aquesta postura doncs, durant el període de pràctiques vaig poder observar que la convivència entre diferents cultures era molt minsca, i sovint, per simple interès –un interès que en principi desconeixíem però tothom és capaç d'imaginar-se els motius-. Vaig viure discussions entre grups culturals diferents, converses quotidianes de discriminació, menyspreu... situacions que em van portar a voler conèixer més sobre el treball intercultural realitzat en aquest context tan tancat, i a l'hora tan plural. Podia sonar molt típic i tòpic, sembla que s'ha posat de moda l'interculturalitat. De fet, és una realitat actual que el diàleg intercultural està guanyant ressò. Així doncs, vaig adonar-me que no es realitzava cap treball destinat a la relació entre cultures des d'un enfocament intercultural.

Aquest treball m'ha ajudat a situar, més profundament, el funcionament d'un centre penitenciari especialment a Catalunya i, trobar mancances que durant el temps que hi vaig estar no havia vist. És cert que quan em trobava en el centre hi havia tant de què aprendre que no era del tot crítica amb allò que m'envoltava. M'ha calgut posicionar-me d'una forma més distant, reflexionar-hi sovint, etc., per poder trobar mancances en aspectes sobretot centrats en aquesta pluralitat i mancança de treball intercultural. Cap centre, entitat ni fundació, entre d'altres, és perfecte i tothom sap que la visió que molts tenen de la presó és negativa. Pocs són els que critiquen coneixent però personalment, després de conèixer

---

més de prop l'àmbit i d'haver realitzat aquest treball puc dir que, ara per ara, com està organitzada la societat penso que són necessaris centres com aquests. El treball hauria de realitzar-se preventivament evitant així moltes situacions viscudes per les persones que ara es troben en centres com el de Figueres. Ara però, sent conscients d'aquesta necessitat s'hauria d'anar, com de fet intenta anar, cap a una millora d'aquests centres donant un pes important en el tractament, l'educació, la reinserció social, etc. Potser es va molt a poc a poc, i s'hauria de fer un treball molt intens però la voluntat de canvi no pot ser tan sols dels professionals que treballen diàriament amb els interns, sinó del Govern, de la societat en general... mostrant confiança cap al treball dels professionals i dels interns, de la possibilitat de canvi i millora.

Aquest treball m'ha obert la visió crítica i les ganes de, si algun dia se m'ofereix la oportunitat, treballar en aquest àmbit i posar el meu gra de sorra en millorar la intervenció i les tasques de l'Educador/a Social.

De moment, he aportat una possible activitat a realitzar per a treballar la interculturalitat. M'ha faltat aprofundir amb la xarxa moodle però, pel moment, era poca la informació que se'm podia oferir d'aquesta ja que l'estan preparant. És potser el punt més feble del que he construït. El treball amb persones és complicat i hem de ser conscients que tot allò proposat està marcat amb una temporalització i nivell concret però, l'educador/a que realitzi l'activitat ha de ser capaç d'adaptar-ho a les necessitats del grup. Escollir entre tantes opcions partint de zero i sense conèixer els interns que hi participarien i també sense conèixer de prop el moodle se m'ha fet complicat.

Una aportació interessant considero que és la proposta d'una avaluació durant i després de realitzar l'activitat. La idea de l'avaluació sorgeix després de veure que no existeix massa seguiment en les activitats que es realitzen per part dels educadors. És cert que passen llista i existeix la observació però no massa res més enllà d'això. Així doncs, he proposat una possible avaluació d'aquesta activitat concreta però que adaptant-la, es podria emprar en d'altres activitats.

Considero útil l'avaluació constant de tot allò que es realitza, per a poc a poc, anar trobant millores i crear un servei, cada vegada, més competent.

En definitiva, després de tot això, m'he pogut acostar a un treball amb adults, a la reflexió constant pel què fa al concepte d'intercultural que sovint, se'm distorsionava i confonia amb multicultural, i proporcionar una activitat viable i oberta a tot el centre.

Espero que si mai sorgeix la opció de posar-la en pràctica, adaptant-la tot el què calgui, sigui útil pels interns i educadors socials.

BIBLIOGRAFIA

Pàgines web:

Aula intercultural. (2009). El portal de l'educació intercultural. Recuperat el dia 6 de març del 2009, des de <http://www.aulaintercultural.org>

Bantaba. *Recursos para el desarrollo humano, la educación global y la participación ciudadana*. Recuperat el dia 8 de març del 2009, des de http://www.bantaba.ehu.es/bantaba/index_es

Edualter. (2009). Red de recursos en educación para la paz, el desarrollo y la interculturalidad. Recuperat el 13 d'abril del 2009, des de <http://www.edualter.org>

Generalitat de Catalunya. (2009). *Catàleg de serveis*. Recuperat el 9 de març del 2009, des de <http://www.gencat.cat>

Generalitat de Catalunya. (2009). *E-Catalunya*. Recuperat el 12 de març del 2009, des de <http://ecatalunya.gencat.net/portal/index.jsp>

Leggio, contenidos y contenidos informáticos, S.L. (2009). *Notícias Jurídicas, Base de datos de legislación*. Recuperat el 22 de gener del 2009 des de <http://noticias.juridicas.com/>

Monografias. (2009). *El centro de tesis, documentos, publicaciones y recursos educativos más amplio de la Red*. Recuperat el 9 de març del 2009, des de <http://www.monografias.com>

Moodle (2008). Recuperat el dia 6 de març del 2009, des de <http://moodle.org>

Psicopedagogía. (2009). *Psicología de la educación para padres y profesionales*. Recuperat el 9 de març del 2009, des de <http://www.psicopedagogia.com>

Slideshare (2009). *Present Yourself*. Recuperat el dia 4 de febrer del 2009, des de <http://www.slideshare.net/cesk/presentació-xarxa-mnia-febrer09>

Tu otro médico. (2009). Recuperat el 15 de març del 2009, des de <http://www.tuotromedico.com>

Wikipedia. (2009). *La enciclopedia libre*. Recuperat el dia 8 de març del 2009, des de <http://es.wikipedia.org>

Llibres:

Bonal, R. i Costa J. (1986). *La població reclusa a Catalunya. Dades per a un treball social penitenciari*. Barcelona: Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, Direcció General de Serveis Penitenciaris i de rehabilitació.

Carrillo I., López S., Payà M., Buxarrais Mª R., Martínez M., Trilla J., et al. (1996). *Ètica i escola: el tractament pedagògic de la diferència*. (2a ed.) Barcelona: edicions 62.

De Dios Morán, Juan. (1997). *Materiales didácticos nº2. Materiales de Educación Intercultural*. Barcelona: Movimiento contra la intolerancia.

España García, Elisa. (2001). *Inmigración y delincencia en España. Análisis criminológico*. València: Tirant lo blanch.

Lluch, Xavier. (1999). *Plural. Educació intercultural 12/16*. València: Tàndem edicions.

Redondo S., Pérez E., Agudo F., Roca M. i Azpiazo M. (1992). *Programes de rehabilitació a les presons*. Barcelona: Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, Direcció General de Serveis Penitenciaris i de rehabilitació.

Dossiers:

CEESC, Col·legi d'educadores i educadors socials de Catalunya. (2009). *L'educació social a l'àmbit penitenciari. Apunts per una reflexió*. Barcelona.

Subdirecció General de Medi Obert i Serveis Socials del Departament de Justícia i la Subdirecció General d'Associacionisme i Voluntariat del Departament de Governació i Administracions Públiques (2007). *La intervenció en centres penitenciaris des del voluntariat. Manual de curs*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia.

Legislació:

Constitució Espanyola, *Dels deures i drets fonamentals*. Secció 1a, article 25.2 §1 (1978).

Reglament Penitenciari, *Funcions de l'Educador Social*. (1981). Secció 14, article 296.

ANNEXOS

Títol de l'activitat: El rellotge
<i>Objectiu de l'activitat:</i> <ul style="list-style-type: none">
• Afavorir el coneixement dels membres del grup
• Fomentar un clima positiu
• Treballar l'intercanvi com a centre de la comunicació
• Treballar els conceptes de tolerància i respecte (basat en el coneixement de l'altre)
<i>Metodologia:</i> <p>Joc de coneixement i de comunicació</p>
<i>Desenvolupament de l'activitat:</i> <p>Es fan 2 cercles amb el mateix nombre de persones i un dels grups es posa dins l'altre, de manera que els participants es trobin cara a cara, asseguts en 2 cercles concèntrics un davant l'altre, formant parelles.</p> <p>Es fa una pregunta i cada participant del cercle extern té 1 minut per a contestar-la a qui té al davant. Qui s'encarregui de moderar-ho Fesun altre minut perquè la persona del cercle intern contesti la mateixa pregunta.</p> <p>Es fan rotar les posicions: els cercles es mouen segons les indicacions i els participants es troben amb una altra parella.</p> <p>El moderador fa una altra pregunta i es repeteix el joc i així les vegades que es vulgui. (Exemple de preguntes: "El millor que us ha passat en la darrera setmana", "Un malentès que s'ha produït amb algun amic o company", "L'esdeveniment més important de l'any passat"...).</p>

Posada en comú:

- Us ha resultat senzilla la dinàmica
- Heu après coses noves del grup?
- Us ha resultat fàcil parlar de vosaltres mateixos?

Conclusió: el respecte neix del reconeixement genuí que l'altre és igual que jo mateix.

Recursos:

Una sala amb espai per fer els cercles.

Avaluació:

- Assistència
- Participació
- Opinió dels interns

Movimiento contra la Intolerancia

V. El mapa

RENTA POR HABITANTE

NIVEL BAJO

Los países que tienen \$610 de renta anual o menos

Honduras
Guayana
Mauritania
Mali
Níger
Burkina Faso
Guinea
Sierra Leona
Liberia
Ghana
Togo
Benín
Nigeria
Chad
Rep. Centroafricana
Sudán
Etiopía
Somalia
Kenia
Uganda
Egipto
Zaire
Ruanda
Burundi
Zambia
Tanzania
Malawi
Mozambique
Madagascar
India
Nepal
Pakistán
Bután
Afganistán
China
Bangladesh
Myanmar
Laos
Vietnam
Camboya
Indonesia
Tailandia
Malasia
Filipinas
Nueva Guinea

PAÍSES DE INGRESOS MEDIOS

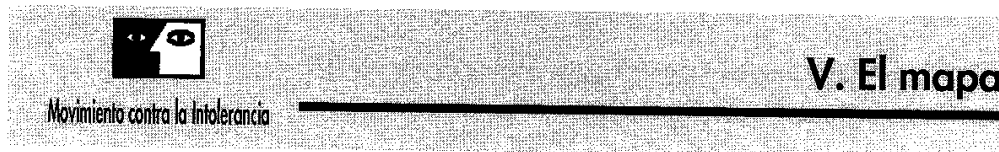
Entre \$611 y \$7.619

México
Belice
Guatemala
El Salvador
Nicaragua
Costa Rica
Panamá
Venezuela
Haití
Colombia
Ecuador
Perú
Bolivia
Paraguay
Chile
Argentina
Uruguay
Paraguay
Brasil
Guayana Francesa
Sudáfrica
Namibia
Angola
Zimbaue
Botswana
Gabón
Congo
Camerún
Senegal
Marruecos
Argelia
Tunez
Líbia
Yemen
Omán
Arabia Saudita
Iraq
Siria
Turquía
Portugal
Irán
Polonia
Checoslovaquia
Hungria
Yugoslavia
Rumanía
Bulgaria
Grecia
Albania
Mongolia

PAÍSES DE INGRESOS ALTOS

Más de \$7.620.

Canadá
Estados Unidos
Islandia
Noruega
Suecia
Finlandia
Dinamarca
Reino Unido
Irlanda
España
Austria
Alemania
Francia
Italia
Australia
Japón
Emiratos Arabes

HABITANTES POR KM. CUADRADO

DENSIDAD ALTA

Más de 200 habitantes.

Cuba
 Haití
 Guatemala
 El Salvador
 Costa Rica
 Reino Unido
 Francia
 Alemania
 Dinamarca
 Irlanda
 Italia
 Grecia
 Austria
 Holanda
 Yugoslavia
 Checoslovaquia
 Hungría
 Rumanía
 Bulgaria
 Turquía
 Siria
 Israel
 Turkmenistán
 China
 India
 Nepal
 Bután
 Vietnam
 Tailandia
 Japón
 Bangladesh
 Indonesia
 Corea
 Marruecos
 Sierra Leona
 Gana
 Togo
 Nigeria

DENSIDAD MEDIA

Entre 30 y 200 habitantes.

Estados Unidos
 México
 Honduras
 Nicaragua
 Venezuela
 Colombia
 Ecuador
 Perú
 Paraguay
 Polonia
 España
 Portugal
 Túnez
 Egipto
 Etiopía
 Kenia
 Tanzania
 Madagascar
 Mozambique
 Zimbabue
 Sudáfrica
 Camerún
 Benín
 Liberia
 Guinea
 Burkina Faso
 Senegal
 Yemen
 Jordania
 Irak
 Irán
 Afganistán
 Camboya
 Malasia
 Nueva Guinea

DENSIDAD BAJA

*Menos de 30 habitantes por
 Kilómetro.*

El resto de los países

Movimiento contra la Intolerancia

V. El mapa

PRODUCCIÓN DE MATERIA PRIMA

NIVEL BAJO

Perú
 Jordania
 Boswana
 México
 Sudáfrica
 Venezuela
 Checoslovaquia
 Gabón
 Portugal
 Corea
 Arabia Saudita
 Omán
 Libia
 Irlanda
 Israel
 España
 Singapur
 Nueva Zelanda
 Bélgica
 Reino Unido
 Australia
 Países Bajos
 Austria
 Francia
 Emiratos Arabes
 Canadá
 Estados Unidos
 Dinamarca
 Alemania

NIVEL MEDIO

Zambia
 Egipto
 Zimbabue
 Marruecos
 Ecuador
 Congo
 El Salvador
 Colombia
 Tailandia
 Túnez
 Turquía
 Rumanía
 Polonia
 Panamá
 Costa Rica
 Argelia
 Bulgaria
 Argentina
 Irán
 Angola
 Mongolia
 Namibia
 Yemen
 Uruguay
 Hungría
 Yugoslavia
 Grecia

NIVEL ALTO

El resto de los países

LA CULTURA, FONT DE DIVERSITAT HUMANA

Efectivament, quan expliquem el comportament, la conducta, els costums, la manera de ser dels pobles, diem moltes vegades que això és així per la seua **cultura**. Però la paraula **CULTURA** té diverses accepcions i ens interessa diferenciar-ne un parell per a entendre'ns.

Moltes vegades sentim utilitzar la paraula *cultura* com a sinònim d'instrucció, de nivell d'estudis, de quantitat de saviesa... que té una persona. I així escoltem: *La senyora Antònia és una persona amb molta cultura o Pere no té cultura, no va poder estudiar quan era jove*. En ambdós casos, amb *cultura* es vol indicar el nivell d'estudis, d'erudició, de sabers de la senyora Antònia i d'en Pere.

Però hi ha un segon significat de cultura que és el que utilitzarem al llarg d'aquest llibre. Parlarem de cultura en un sentit molt més ampli, com hem vist en els exemples que hem treballat fins ara.

Cultura designa, doncs, l'estil de vida, la manera de ser d'una determinada comunitat humana. Parlem per tant del conjunt de pràctiques, de comportaments, de valors, de costums... que són usuals en una determinada societat. En eixe sentit podem referir-nos a la "cultura valenciana", la "cultura xinesa", la "cultura gitana", etc. Som el que som, entre altres coses, en funció de la cultura a la qual pertanyem: els nostres gustos, les nostres afecions, la nostra manera de vestir, de fer festa... Tots i totes pertanyem a un àmbit cultural. Per això no té sentit dir que tal o qual persona "no té cultura...". Totes les persones tenen una cultura, en són membres en la mesura que viuen en una societat determinada i tenen una manera de ser, d'expressar-se, de vestir, de divertir-se, de jugar...

- 1.5** Fixa't en les següents frases i indica en quin sentit s'utilitza el terme *cultura*: com a "nivell d'estudis, de sabers..." o com a "manera de ser, forma d'expressió...". Reescriu la frase segons corresponga.

Miquel no té cultura, a penes sap llegir.	Manca d'estudis.	Miquel no té estudis.
El valencians tenim molta cultura de l'arròs.	Forma d'expressió (culinària).	Els valencians utilitzem molt l'arròs en la nostra gastronomia i el sabem cuinar de moltes maneres diferents.
La cultura gitana és encara desconeguda per a molts.		
A Alemanya tenen major cultura ecològica que nosaltres, tot ho reciclen.		
La germana de Laia sembla una persona molt culta.		

 Per parelles, realitzeu ara un exercici semblant a l'anterior. Primer inventeu cadascú tres frases utilitzant el terme cultura en diferents sentits. Després, intercanvieu amb la vostra parella l'exercici perquè ell/ella el complete.

Frases	Concepció de cultura	Vol dir que...

Ens centrarem, doncs, en la cultura entesa com a la manera de ser d'un poble. Tots hem nascut en un context cultural. La nostra cultura és una entre els centenars de cultures que existeixen al món. I això ha condicionat el nostre desenvolupament, ens ha fet d'una determinada manera. Perquè **la cultura s'aprèn**.

Som el que som, entre altres coses, en funció de la cultura a la qual pertanyem: els nostres gustos, la nostra manera de vestir, de fer festa...

La cultura d'una comunitat es manifesta en un seguit d'elements (la llengua, els costums, les manifestacions artístiques, els símbols, les creences, els valors, les festes, la música...) que la diferencien i la identifiquen. I tots aquests elements els hem après. Cap d'ells l'heretem genèticament, com els trets físics, sinó que els aprenem, els assimilam, els fem nostres en un procés de socialització, en el contacte amb la

família, els amics i amigues, els mitjans de comunicació... A aquest llarg procés d'aprenentatge l'anomenem **procés d'enculturació**. Procés que no sols ens fa aprendre aquests elements, sinó també ens fa considerar-los com a propis i actuar d'acord amb el que ells determinen.

Així, hem après que la sopa es pren abans que el *putxero*, i aquest abans que les postres (a la Xina ho fariem a l'inrevés). Hem après que no podem assistir a un casament en vestit de bany o que cal saludar sentidament els familiars del mort en un soterrar. Hem après a trobar deliciós l'arròs negre i fastigosa l'aranya torrada; a gaudir de la música pop i a no entendre molt bé la música de shitar índia. Hem après a conduir per la dreta, a menjar raïm durant les campanades de cap d'any, a distingir una persona casada per la seua aliança a la mà (esquerra!)... Segur que vosaltres podeu eixamplar llargament la llista.

1.7 Fixa't ara en aquest llistat de característiques, comportaments i fets. Intenta esbrinar quins d'ells s'expliquen per la cultura i quins no.

	Es cultural?
la manera de pentinar-se	
la llista de grups musicals més venuts	
el color d'ulls	
el color de la pell	
la dita <i>pensat i fet</i>	
els noms que ens posaren	
les festes de <i>moros i cristians</i>	
tindre el nas llarg	
el color del cabell	
deixar-se el cabell llarg	
posar-se una arracada (els xicós)	
posar-se arracades (les xiques)	
la paella / l'arròs amb crosta / l'arròs negre...	
afegiu-ne vosaltres:	

Per poc que pensem, veurem que resulta gairebé impossible trobar conductes, comportaments, costums... que no estiguen decididament condicionats per la cultura. Per això es diu que **l'activitat humana està culturitzada**.

Penseu uns moments i intenteu identificar alguna conducta que es pugui considerar no mediatitzada per la cultura. Tal vegada heu pensat en activitats humanes tan naturals com menjar, tenir relacions sexuals, evacuar... Doncs bé, fins i tot en aquestes el nostre comportament està culturitzat:

- a. Hi ha una extraordinària diversitat de respostes culturals per a decidir què mengem, quan i de quina manera. Determinem quins menjars són decents i quins no, quins estris són els adequats per a menjar, quin n'és l'ordre i la freqüència...
- b. On i com evacuar també té diferents respostes culturals. Per exemple, hi ha diferents consideracions respecte a si aquest és un acte públic o privat.
- c. A partir de quina edat es considera acceptable tenir relacions sexuals? Quin és el lloc habitual? Amb qui es poden tenir relacions sexuals? Qualsevol d'aquestes preguntes té també diferents respostes culturals.

És que tot comportament humà està considerat correcte o incorrecte, adequat o impertinent en funció del context cultural on es desenvolupa. I així el nostre comportament esdevé producte d'aquestes convencions culturals.

Hem vist, doncs, que la cultura explica les característiques d'un grup humà i regula les seues relacions. Ara bé, aquest conjunt de trets no és estàtic, més aviat al contrari, un dels avantatges de la cultura és la seua capacitat d'adaptació als canvis socials i econòmics. Així, la cultura esdevé un magnífic instrument d'acomodació i ajust a nous temps, noves realitats, noves demandes. Però això ja ho veurem amb deteniment més avant (unitat 5). L'important ara és subratllar que **la cultura és dinàmica, canvia contínuament**.

Certament, la cultura envolta tota activitat humana però, en quins aspectes es concreta? En què ens fixem per tal d'explicar com són les diferents cultures d'arreu del món?

La cultura abasta, com hem vist, aspectes molt diferents. Des de la manera de saludar al tipus d'esports preferits, des del tipus de pentinat als valors socials dominants. Podem simplificar aquest panorama tan complex agrupant els diferents trets en dos sentits. D'una banda, la cultura comprén aspectes materials, concrets, relativament fàcils de definir, que ens ajuden a representar, a simbolitzar un grup cultural:

- símbols
- estètica, manera de vestir...
- formes d'expressió artística: art, literatura, folklore, música, dansa...
- gastronomia
- festes
- formes d'habitatge
- ...

D'altra banda, hi ha aspectes de la cultura més abstractes, més difícils de determinar. Sovint fan referència a aspectes espirituals, de valors, actituds, criteris de conducta i d'actuació... Són qüestions que ajuden a descriure molt clarament la manera de ser i d'actuar dels membres d'eixa comunitat. Al remat, són els aspectes que expliquen allò que es pot i no es pot fer, allò que resulta convenient o improcedent, correcte o incorrecte, bo o roí, tradicional o innovador..:

organització social

- paper home/dona
- estatus d'ancians, adults, joves, xiquets o xiquetes i paper associat a cadascun
- estructura familiar: tipus de família (llinatge, extensa, nuclear...) i papers
- regulació del poder (qui mana, com s'estableix la jerarquia de poder, establiment d'autoritat, formes de resolució del conflicte...)

organització econòmica (organització i tipus de treball, repartiment de la riquesa, divisió del treball...)

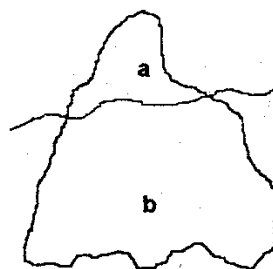
llenguatge (formes, ús, importància del llenguatge oral, escrit, audiovisual...)

valors (valors dominants, ideals, criteris de conducta...)

cosmologia (creences, religiositat, supersticions...)

formes de viure l'oci i el temps lliure

Per explicar aquesta dualitat de la cultura, hi ha qui la representa com un iceberg. De l'iceberg solament advertim una xicoteta part, com de la cultura se'ns mostren més visibles els *productes* (gastronomia, festes, música, símbols...). Tanmateix, hi ha una part molt més àmplia que conformen els elements culturals que determinen i modulen el nostre comportament quotidià, la nostra manera de pensar, les nostres emocions. Aquesta part, submergida, és sovint una part no conscient, *invisible*.

A pesar d'aquest agrupament que hem realitzat, convé pensar que **la cultura és un tot integrat** i que no és possible comprendre aquests elements per separat. Uns expliquen els altres i cada part està relacionada amb les restants. Per això, per a entendre qualsevol element d'una cultura, hem de situar-lo en el seu context, és a dir, en el conjunt d'elements que li donen sentit i que l'expliquen. De vegades desconsiderem aspectes culturals d'altres persones, ens pareixen estrofolaris i desconcertants perquè no coneixem el sentit que tenen en eixa cultura. També a les persones d'altres cultures els passa el mateix amb les coses que fem nosaltres... Vegem-ho a partir d'exemples.

1.3 Agafem alguns dels comportaments descrits a l'activitat 1.5. Anem a analitzar-los i a intepretar-los des de la seua explicació cultural (si no coneixeu el perquè d'eixe comportament, indiqueu quin aspecte de la cultura pot estar relacionat amb la seua explicació). Junteu-vos en grups menuts i així la discussió serà més profitosa. Després posarem en comú les conclusions de cada grup.

Conducta	Com s'explica des de la cultura: (quins aspectes de la cultura ens pot explicar això)
Quan un gitano/a està hospitalitzat/da és fàcil trobar grups nombrosos fent temps en les rodalies i tornant-se per fer companyia.	La cultura gitana dóna molta importància a la família extensa. Dins de les seues funcions es considera obligat l'assistència i la companyia en casos com aquest.
A la Xina es considera que regalar un rellotge a algú porta mala sort.	El rellotge simbolitza la mort.
Els budistes pelegrins al Tibet es trauen la llengua per a saludar-se i com una senyal de respecte.	
Després d'un casament, a Albuixech (l'Horta Nord), amics del nuvi fan esclatar nombroses traques.	
Un tailandés passant per davall la panxa d'un elefant.	
Bill Clinton alça la mà i estén els dits índex i menovell.	
A Verona (Itàlia), una família menja llentilles la nit de cap d'any.	
A Cincorres (Els Ports), una família menja raïm en veure per televisió les campanades de la nit de cap d'any.	
Afegeu vosaltres d'altres exemples...	

Per tant, hem vist que l'activitat humana està mediatitzada per la cultura (com dèiem abans, "està culturitzada") i que sovint, per tal d'interpretar els seus comportaments i conductes, necessitem conèixer la cultura des d'on es produeixen i on prenen sentit i significat.

I també a l'inrevés. Si observem el comportament de persones d'altres pobles i cultures, per poc que pensem podrem extraure alguna idea respecte a les característiques de la seua cultura. Podem provar d'analitzar comportaments quotidians que trobem al carrer, veiem a la televisió, llegim a la premsa...

1.2 Fixa't en la següent fotografia. Es tracta d'uns aficionats japonesos durant la celebració del Campionat Mundial de futbol a França (estiu del 98).

Què creus que estan fent? (no mires el peu de foto encara i pensa-ho un moment).

Què creus que ens indica aquest comportament respecte a la seua cultura? Per què? Hi ha diferències respecte al comportament, per exemple, dels aficionats valencians? En quin sentit?

1.3 Prova ara a analitzar aquesta notícia. També es va donar durant el Mundial França 98: "El cementeri central de Cajú, a Rio de Janeiro, va alterar els horaris dels soterrars per tal de permetre la visió dels partits que jugava la selecció brasilera. Ja el dia del debut, tots els soterrars previstos a migdia foren ajornats per a dues hores després".

En acabar un partit de la seua selecció, aficionats japonesos s'organitzen per tal d'arreglar els papers, serpentines i confetis llançats per tal d'animar el seu equip.

Movimiento contra la Intolerancia

XVI. La encuesta

XVI. La encuesta

DESARROLLO DE LA ACTIVIDAD

Con esta actividad proponemos que por ti mismo llegues a conclusiones sobre el tema de la inmigración.

Debes fotocopiar diez veces la encuesta propuesta y realizarla a ciudadanos de tu entorno con las siguientes reglas:

a) Al menos tres de ellas debes realizarlas a personas procedentes de otros países.

b) Una vez realizadas debes sacar tus datos y tomar nota de ellos en la página habilitada para ello.

c) Si el profesor lo permite tus resultados deben ser expuestos en clase junto con los demás compañeros. En esta ocasión los resultados debes, de nuevo, anotarlos.

OBJETIVOS

- La mejor forma de conocer un problema concreto es enfrentarte a él tú mismo. Por ello hablar con la gente de tu barrio es fundamental para hacerte una idea de la realidad y tomar conciencia de los problemas reales.
- Conocer la problemática concreta de los inmigrantes y emigrantes de tu zona. Comprenderás las circunstancias que llevan a la inmigración y la situación a la que estas personas deben enfrentarse en un país nuevo y diferente para ellos.
- Con tus datos nos ayudarás a conocer el pulso social y colaborarás a que la población y los responsables tomen medidas adecuadas para evitar conflictos con poblaciones con cultura diferente a la general.

Materiales de educación intercultural

Movimiento contra la Intolerancia

ENCUESTA SOBRE LA ACEPTACION DE LA PLURALIDAD ÉTNICA

La encuesta que sigue debe realizarse por cada uno de los alumnos interesados a un mínimo de 10 personas. Tres personas encuestadas al menos deben proceder de un país diferente. Una vez terminada deben ponerse los resultados en común entre todos los compañeros. Antes de realizarla debemos asegurarnos que ningún compañero la ha realizado ya.

DATOS PERSONALES

PAIS DE PROCEDENCIA ..... EDAD ..... SEXO .....
 ESTADO CIVIL ..... N° DE HIJOS ..... PROFESIÓN .....
 ESTUDIOS .....

ENCUESTA:

- ¿HA TENIDO QUE EMIGRAR ALGUNA VEZ? ¿CUANDO?
- ¿POR QUÉ MOTIVOS?
- ¿TIENE ALGÚN FAMILIAR QUE HAYA TENIDO QUE EMIGRAR?
- ¿POR QUÉ MOTIVOS?
- ¿QUÉ OPINIÓN LE MERECEN LOS INMIGRANTES?
  - MUY BUENA
  - BUENA
  - REGULAR
  - MALA
  - MUY MALA
  - INDIFERENTE
- ¿PUEDE DECIRME UN ASPECTO POSITIVO Y OTRO NEGATIVO DE LA INMIGRACIÓN?
- ¿POR QUÉ CREE QUE EMIGRAN LOS SERES HUMANOS HOY?
- ¿QUÉ SE DEBERÍA HACER CON LOS INMIGRANTES?
  - IMPEDIR QUE ENTREN MÁS
  - EXPULSARLES A SU PAÍS
  - DEJAR QUE ENTREN A LOS QUE DESEEN
  - DEJAR ENTRAR A LOS QUE TIENEN CONTRATO DE TRABAJO
- ¿SE HA SENTIDO DISCRIMINADO ALGUNA VEZ? ¿POR QUÉ?

Movimiento contra la Intolerancia

XVI. La encuesta

- USTED SE CONSIDERA
- BASTANTE O MUY RACISTA
  - NADA RACISTA
  - ALGO RACISTA
  - NS/NC
- ¿VOTARIA USTED A UN PARTIDO QUE LLEVARA EN SU PROGRAMA LA PROHIBICIÓN DE ENTRADA A TRABAJADORES EXTRANJEROS?
- DEFINA CON UN ADJETIVO A LOS CIUDADANOS
- CHINOS
  - LATINOAMERICANOS
  - ALEMANES
  - NORTEAMERICANOS
  - PORTUGUESES
- SI TUVIERA UN HIJO/A QUE QUISIERA CASARSE CON OTRA PERSONA DE RAZA NEGRA
- ME DESAGRADARÍA
  - ME AGRADARÍA
  - ME AGRADARÍA MUCHO
  - NI ME AGRADA NI DESAGRADA
- SI TUVIERA COMO VECINOS A UNA FAMILIA GITANA
- ME DESAGRADARÍA
  - ME AGRADARÍA
  - ME AGRADARÍA MUCHO
  - NI ME AGRADARÍA NI ME DESAGRADARÍA

FECHA DE REALIZACIÓN DE LA ENCUESTA .....

LUGAR DE REALIZACIÓN DE LA ENCUESTA .....

RECÓGE EN TU CUADERNO LOS RESULTADOS Y COMENTARIOS PARTICULARES
IGUALMENTE LOS RESULTADOS Y COMENTARIOS GENERALES DEL GRUPO

Títol de l'activitat: Els drets humans
<i>Objectiu de l'activitat:</i> <ul style="list-style-type: none">
• Treballar el respecte envers l'opinió dels altres
• Aprendre a valorar diferents alternatives
• Fomentar el treball en equip
• Treballar l'empatia
<i>Metodologia:</i> <ul style="list-style-type: none">
• Discussió en grup
• Treball individual, aprendre a defensar el propi punt de vista.
• Aprendre a buscar, resumir i sintetitzar la informació
• Treballar l'empatia
<i>Desenvolupament de l'activitat:</i> <p>S'inicia l'activitat explicant que un grup de naufrags ha arribat a una illa deserta i que saben que no els aniran a rescatar, per tal de poder conviure han d'escriure una llei que descriu els drets fonamentals que tenen cada un d'ells.</p> <p>En finalitzar l'activitat s'hauran de comparar les conclusions tretes amb la Declaració universal dels drets humans.</p>
<i>Recursos:</i> <p>Diaris, llibres, folis, paper, bolígrafs</p>
<i>Avaluació:</i> <ul style="list-style-type: none">
• Assistència
• Participació

- Opinió dels interns
- Respecte a l'opinió i als torns de paraula

Documentació i annexos:

Elaboració d'un pòster amb els drets humans.

Materiales de educación intercultural

Movimiento contra la Intolerancia

XI. El discurso

DESARROLLO DE LA ACTIVIDAD

Esta actividad es una de las más importantes. Debes, pues, prestar mucha atención a su realización.

Imagínate que eres un famoso político o un prestigioso profesor que debiera dirigirse a un auditorio con un discurso sobre **LA IGUALDAD ENTRE LOS HOMBRES**.

Debes tomar antes las notas que prefieras para ayudarte en tu discurso.

En esta actividad aparecen citas fundamentales a favor y en contra de la discriminación racial. Todas ellas pertenecen a famosos escritores, filósofos, etc.

En tu cuaderno deja un espacio para que, utilizándolas o rebatiéndolas, tomes las notas necesarias para realizar un discurso.

OBJETIVOS

- Identificar y discriminar mensajes a favor y en contra del racismo.
- Conseguir agudizar tu espíritu crítico conjugando los pensamientos y opiniones propias con las de otros pensadores o protagonistas.
- Aumentar tu desarrollo de expresión oral.

Una amplia tolerancia es esencial tanto para el progreso científico y social como para el desarrollo moral y espiritual del individuo.

(J.S. Mill, 1859)

La nación se basa en la comunidad de sangre y en la patria.

(Herder, 1744-1803)

Lo que le da unidad a la vida y a la cultura de un pueblo son los hombres puros y originarios de ese pueblo.

(Herder, 1744-1803)

Los países del Consejo de Europa se comprometen a garantizar a los trabajadores que se encuentren legalmente dentro de su territorio un trato igual que a los ciudadanos nacionales.

(Carta social europea, 1961)

No se hará distinción alguna fundada en la condición política, jurídica o internacional del país o territorio de cuya jurisdicción dependa una persona.

(Declaración Universal de los Derechos Humanos, 1984)

Nadie debe perjudicar a otro en su vida, salud, libertad o propiedades.

(Locke, 1689)

Movimiento contra la Intolerancia

XI. El discurso

El mundo humano es como el animal: sobrevive el más fuerte.

(Vacher de Lapouge, 1899)

A todos los hombres igualmente preparados se les deben dar las mismas cosas.

(Aristóteles, 384-322 A.C.)

Cuando una civilización entra en la decadencia es debido a la mezcla de las razas.

(Gobineau, 1855)

Las características mentales se heredan, igual que las físicas.

(Buffon, 1707-88)

La dignidad de la persona, los derechos inviolables que le son inherentes, el libre desarrollo de su personalidad, el respeto a la ley y a los derechos de los demás son fundamento del orden político y de la paz social.

(Constitución Española, art. 10.1).

Los hombres se unen por la sangre y el espíritu.

(Hippolyte Taine, 1828-93)

Todos los hombres nacen iguales y su Creador les ha dotado de ciertos derechos inalienables entre los que se encuentran la Vida, la libertad y la búsqueda de la felicidad.

(Declaración de independencia americana, 1776)

Una raza es superior a otra porque está más preparada biológicamente. La raza inferior desaparecerá porque debe sobrevivir el más apto.

(Vacher de Lapouge, 1899)

Toda persona tendrá derecho a salir de cualquier país, incluso del propio.

(Pacto internacional de derechos civiles y políticos, 1966).

Las variaciones en las características físicas indican la existencia de diferencias mentales, psicológicas y culturales.

(Lamarck, 1744-1829)

Si los negros heredan el color debe ser igualmente heredado su carácter «holgazan y negligente».

(Pensamiento S. XIX)

Debido a que los hombres son hombres las instituciones sociales deben ser diseñadas para resaltar y reforzar la humanidad común que les une, no las diferencias que los separan.

(R.H. Tawney, 1880-1962)

La raza amarilla carece de imaginación. La raza negra de inteligencia y la raza aria posee el amor a la libertad, el honor y cultiva la espiritualidad.

(Gobineau, 1855)

Originariamente los hombres eran seres iguales y libres por naturaleza, las diferencia de rango, riqueza o poder lo convirtieron en un «hombre social» egoísta y competitivo.

(Rousseau, 1712-78)

Títol de l'activitat: Cultionari

Objectiu de l'activitat:

- Revelar les imatges, estereotips i els prejudicis mitjançant els quals
- orientem les nostres relacions, per tal d'analitzar-los.
- Comprendre el mecanisme pel qual els estereotips ens influeixen en la
- nostra percepció dels altres.

Metodologia:

Dibuix i debat

Desenvolupament de l'activitat:

Depenent de la dimensió del grup els que hi participen se subdivideixen en grups de 3 o 4 persones (si el grup és petit l'activitat es pot fer amb el grup sencer). El moderador crida un membre de cada equip, li proporciona un full, un retolador i li ensenya una targeta amb una paraula que ha d'expressar mitjançant un dibuix: no es poden utilitzar ni paraules, ni xifres, ni parlar, ni en el cas que siguin països o nacionalitats, dibuixar la seva bandera. La resta de membres del grup ha d'endevinar del que es tracta: no es poden fer preguntes, només suggerir respostes. Es practica en forma de concurs: cada pregunta encertada obté un punt; les que no, zero punts. Quan acaba el seu torn el que ha dibuixat escriu la paraula a sota del dibuix i l'enganxa a la paret.

Un cop acabada aquesta fase del joc es comença a treballar a l'entorn de les imatges i els estereotips:

- Es demana als dibuixants que expliquin els seus dibuixos: què han volgut expressar-hi
- Es pregunta als participants si els dibuixos es corresponen amb la realitat
- Es continua la discussió i es demana si els dibuixos tenen càrrega o contingut positiu o negatiu i per què.
- Es demana als participants als quals concerneixen els dibuixos que expliquin què han vist en aquelles imatges i com s'hi senten.

Són interessants no solament els estereotips que apareixen en els dibuixos sinó també els que s'expressen a través de les explicacions dels participants. S'ha d'orientar l'avaluació cap al contrast entre els estereotips i la realitat, tot posant en evidència com distorsionen la realitat, que no són la realitat. També es pot treballar en aquesta sessió o en les següents la idea d'etiqueta que és semblant a l'estereotip però amb matisos.

Podem també prolongar l'activitat amb altres derivacions:

- Recollir estereotips que apareguin en notícies de premsa, en anuncis o en frases o expressions que utilitzem habitualment.

Recursos:

Fulls de paper, retoladors, paperets amb diferents paraules, cinta adhesiva per enganxar els fulls a la paret.

Avaluació:

- Assistència
- Participació i implicació

Documentació i annexos:

Possibles paraules a utilitzar: diferència, discriminació, vell, home, dona, europeu, pobre, amariat, conflicte, llibertat, homosexual, jueu, igualtat, pau, català, solidaritat, àrab, catòlic, musulmà, xinès, ric, gana, salut, immigrant, pagès, ciutadà, malaltia, espanyol, africà, jove, gitano, paio, estranger, guerra,...

Títol de l'activitat: Fets, opinions i generalitzacions

Objectiu de l'activitat:

- Saber distingir entre un fet, una opinió i una generalització
- Analitzar el significat d'algunes afirmacions d'ús habitual que acaben convertint-se en estereotips socials
- Aprofundir en els conceptes de prejudici i estereotip

Metodologia:

Treball en equip i posada en comú. Debat

Desenvolupament de l'activitat:

Per a començar, arribarem a un acord sobre la definició de fet, opinió i generalització. Dividim els participants en grups i els lliurem una llista d'afirmacions, que tenen que classificar segons siguin fets o opinions.

Es posen en comú els resultats i es contrasten.

Exemple de llista a treballar:

Marca amb una F el que cregueu que és un fet i una O quan cregueu que és una opinió.

1. El verd és un color
2. Els diumenges són el millor dia de la setmana
3. Els musulmans són intolerants
4. $3+3=6$
5. Les dones són més llestes que els homes
6. A la primavera, hi ha moltes flors
7. Els indis porten plomes i toquen el tambor
8. ...

Per a treballar les generalitzacions, es mantenen els grups i se'ls demana que classifiquin una llista de dites, refranys i sentències en verdaderes o falses. Es van posant en comú i analitzant les conseqüències negatives i positives que tenen per als destinataris.

Se'ls demana que elaborin una altra llista amb generalitzacions d'ús comú que puguin tenir conseqüències negatives per a alguns grups socials.

Avaluació:

- Assistència
- Participació

- Opinió dels interns

Títol de l'activitat: Els papalagi
<i>Objectiu de l'activitat:</i> <ul style="list-style-type: none">
• Desenvolupar la receptivitat entre diferents cultures
• Evitar la visió etnocèntrica que consisteix a apropar-nos a les altres cultures analitzant-les des de la nostra, que es converteix, d'aquesta manera, en la mesura de totes les altres.
• Comprendre que la nostra perspectiva no és, necessàriament, l'única manera de veure el món i valorar els avantatges d'altres punts de vista
<i>Metodologia:</i> <p>Lectura de textos; treball de reflexió individual i en grup; discussió; debat; conclusions</p>
<i>Desenvolupament de l'activitat:</i> <p>Lectura crítica en grup de textos del llibre <i>Els papalagi</i> (Tuiavii,2000. Barcelona. Ed. Integral). S'annexen algun dels textos.</p> <ul style="list-style-type: none">
• Recollir informació sobre costums que resultin estranys o que són diferents dels del país d'origen. Descriure'ls i tractar de buscar avantatges de cada un d'aquests. Treball en petits grups. També es poden fer petites narracions, a partir de la informació recollida, en el sentit dels textos dels papalagi, per fer palès que el que és <i>normal</i> per a uns pot ser molt sorprenent per als que no pertanyen al mateix grup cultural. <p>En petits grups, els components dels que han de pertànyer a cultures diverses, contrasten els diferents punts de vista i maneres de fer les coses.</p>
<i>Recursos:</i> <p>Fotocòpia dels textos <i>Els papalagi</i>. Fulls i llapis.</p>

Avaluació:

- Assistència
- Participació i implicació

*Documentació i annexos:**Els papalagi*

Este libro fue escrito por Tuavii de Tiavea, el líder de una aldea de la isla de Samoa (Océano Pacífico). Este samoano realizó un viaje en los años 30 a Europa, quedando enormemente sorprendido del modo de vida de los europeos. El impacto fue tal, que decidió escribir una serie de textos en los que explicaba las características más destacables, y que le resultaban tan extrañas, de ese modo de vida. Así, Tuavii describe los "monstruosos conglomerados de piedra" (las ciudades), los "muchos papeles" (periódicos) o los "locales de pseudo-vida" (los cines, aún sin sonido en esa época). En definitiva, el hombre occidental a examen en este genial texto, rarísimo caso de antropología inversa.

Text 1

Los Papalagi son pobres porque persiguen las cosas como locos

"Los Papalagi son pobres porque persiguen las cosas como locos. Sin cosas no pueden vivir en absoluto. Cuando han hecho un objeto del caparazón de una tortuga, usado para arreglar su cabello, hacen un pellejo para esa herramienta, y para el pellejo hacen una caja, y para la caja hacen una caja más grande. Todo lo envuelven en pellejos y cajas. Hay cajas para taparrabos, para telas de arriba y las telas de abajo, para las telas de la colada, para las telas de la boca, y otras clases de telas. Cajas para las pieles de las manos y las pieles de los pies, para el metal redondo y el papel tosco, para su comida y para su libro sagrado, para todo lo que podáis imaginar. Cuando tan sólo una cosa sería suficiente, hacen dos. Cuando entras dentro de una cabaña europea para cocinar, ves tantos recipientes para la comida y herramientas para cocinar, que es imposible usarlos todos a la vez. Y por cada plato hay un tanoa distinto, hay uno para el agua y otro para el kava europeo, uno para los cocos, y otro para las uvas.

Hay tantas cosas dentro de una choza europea, que si cada hombre de un pueblo samoano se llevase un brazado, la gente que vive en ella no sería capaz de llevarse el resto. En cada choza hay tantas cosas que los caballeros blancos emplean muchas personas sólo para poner aquellas cosas en el sitio que les corresponde y para limpiarles la arena. E incluso las taopou de alta cuna emplean gran cantidad de su tiempo en contar, rearmar y limpiar todas sus cosas.

Todos vosotros sabéis, hermanos, que cuento la verdad que he visto con mis propios ojos, sin añadir a mi historia ninguna opinión... "

Text 2

Los Papalagi viven como los crustáceos, en sus casas de hormigón

Los Papalagi (los hombres blancos) viven como los crustáceos, en sus casas de hormigón. Viven entre las piedras, del mismo modo que un ciempiés: viven dentro de las grietas de lava. Hay piedras sobre él, alrededor de él y bajo él. Su cabaña parece una canasta de piedra. Una canasta con agujeros y dividida en cubículos.

Sólo por un punto puedes entrar y abandonar estas moradas. Los Papalagi llaman a este punto la entrada cuando se usa para entrar en la casa y salida cuando se deja, aunque es el mismo y único punto. Atada a este punto hay un ala de madera enorme que uno debe empujar fuertemente para entrar. Pero esto es sólo el principio: muchas alas de madera tienen que ser empujadas antes de encontrar la que verdaderamente da al interior de la choza.

En la mayoría de estas cabañas vive más gente que en un poblado entero de Samoa. Por consiguiente cuando devuelves a alguien la visita, debes saber el nombre exacto de la aiga (familia) que quieres visitar, ya que cada aiga tiene su parte propia en la canasta de piedra para vivir... A menudo, un aiga no sabe nada de la otra aiga, aunque sólo estén separadas por una pared de piedra y no por Manono, Apolina o Savaii (tres islas pertenecientes al grupo de Samoa).

Generalmente, apenas conocen los nombres de los otros y cuando se encuentran en el agujero por el que pasan furtivamente, se saludan con un corto movimiento de la cabeza o gruñen como insectos hostiles, como si estuviesen enfadados por vivir tan cerca.

Cuando un aiga vive en la parte más alta de todo, justo debajo del tejado de la choza , el que quiere visitarlos debe escalar muchas ramas que conducen arriba, en círculo o en zigzag, hasta que se llega a un sitio donde el nombre de la aiga está escrito en la pared.

Entonces, ve delante de sus ojos una elegante imitación de glándula pectoral femenina, que cuando la aprieta emite un grito que llama a la aiga. La aiga mira por un pequeño atisbadero para ver si es enemigo el que ha tocado la glándula, en ese caso no abrirá, pero si ve un amigo, desata el ala de madera y abre de un tirón. Así el invitado puede entrar en la verdadera cabaña a través de la abertura.

La gente como nosotros se sofocaría rápidamente en canastas como éstas, porque no hay nunca una brisa fresca como en una choza samoana. Los humos de las chozascocina tampoco pueden salir. La mayor parte del tiempo el aire que viene de fuera no es mucho mejor. Es difícil entender que la gente sobreviva en estas circunstancias, que no se conviertan por deseo en pájaros, les crezcan alas y vuelen para buscar el sol y el aire fresco...pero los Papalagi son muy aficionados a sus canastas y ni siquiera sienten lo malas que son.

...De vez en cuando los Papalagi dejan sus canastas privadas, como ellos las llaman, para ir a una canasta donde hacen sus trabajos y no quieren ser molestados por presencias de esposa y niños. Mientras tanto, las mujeres y las muchachas están atareadas en la cabaña cocina preparando platos, abillantando las piedras de los pies o lavando taparrabos. Cuando son lo suficientemente ricos para mantener criados, entonces éstos hacen el trabajo, mientras ellas hacen visitas o salen a comprar comida fresca.

Tanta gente como hay viviendo en Samoa, vive de este modo en Europa, y quizá incluso más... Cuando uno se siente infeliz en esta vida pedregosa, los demás dicen que no es natural, con lo que dan a entender que él no sabe lo que Dios ha querido que fuera. Actualmente estas casas se yerguen a menudo unas cerca de otras, en enormes cantidades, ni siquiera separadas por una palmera o un arbusto... Y directamente enfrente, sólo a un tiro de piedra, una segunda fila de canastas aparece... Por consiguiente, entre las dos filas hay apenas una grieta estrecha que los papalagi llaman calle...durante días sin fin puedes caminar por estas grietas sin salir a un bosque a ver un poco de cielo azul. Mirando hacia arriba desde estas grietas, difícilmente puedes ver un poco de espacio claro, porque dentro de cada choza arde al menos un fuego y la mayor parte del tiempo muchos a la vez. Por eso los firmamentos están siempre llenos de humos y cenizas, como después de una erupción del volcán en Savoi. Las cenizas llueven sobre las grietas, por eso las canastas de piedra han tomado el color del barro de los pantanos de mangle y la gente tiene hollín negro en el ojo y el pelo, y arena entre los

dientes.

A pesar de todo, los Papalagi caminan entre estas grietas desde la mañana hasta la noche. Hay algunos que incluso lo hacen con cierta pasión... Han construido en estas calles, enormes cajas de cristal en las que toda clase de cosas están expuestas, cosas que Papalagi necesita para vivir: taparrabos, pieles para pies y manos, ornamentos para la cabeza, cosas de comer... Estas cosas están expuestas para que todo el mundo y además aparecen muy tentadoras. Pero no se permite a nadie coger nada de allí, aunque lo necesite con urgencia, hasta después de pedir permiso y de hacer un sacrificio. Hay muchas grietas en las que el peligro acecha por todas partes, porque la gente no sólo camina una contra otra, sino que se embisten también desde dentro de enormes cajas de vidrio que se deslizan en correderas de metal. Hay un ruido tremendo. Nuestras orejas empiezan a silbar a causa de los caballos que golpean el pavimento con sus pezuñas y de la gente que patea con fuerza con sus pieles de los pies; a causa de los niños berreando y de los hombres chillando. Y todos ellos gritan, por alegría o por miedo. Es imposible hacerte oír a menos que grites tú también... ¿están los Papalagi orgullosos de haber reunido tanta piedra? No lo sé. Los Papalagi son gente con gustos raros. Sin ninguna razón en especial hacen toda clase de cosas que les ponen enfermos, pero aún se sienten orgullosos de ellas y cantan odas a su propia gloria

Text 3

"El Papalagi tiene tantas profesiones como piedras hay en la laguna."

Profesiones de los Papalagi y la confusión que de ellas resulta

Cada Papalagi tiene una profesión. Es difícil decir exactamente lo que esto significa. Es algo para lo cual se supone debe tener un gran apetito, pero parece ser que la mayor parte del tiempo falta. Tener la profesión significa hacer siempre las mismas cosas.

Hacerlas tan a menudo que incluso podrías hacerlas con los ojos cerrados sin esfuerzo alguno. Si mis manos no hicieran nada más que construir cabañas o tejer esteras, entonces m profesión sería la de constructor de cabañas o tejedor de esteras.

Hay profesiones masculinas y femeninas. Lavar taparrabos en la laguna y abrillantar las pieles de los pies son profesiones femeninas, navegar en un barco por el mar y disparar a los pichones en el bosque son profesiones masculinas. Las mujeres generalmente abandonan sus profesiones cuando se casan, pero es realmente entonces cuando el hombre emprende la suya. Un "alii" otorga sólo su hija a un pretendiente que esté

preparado para su profesión. Es norma que todo hombre blanco tenga una profesión. Es por ello por lo que cada Papalagi tiene que escoger una profesión para el resto de su vida, al mismo tiempo que se le aplican sus tatuajes de pubertad. Ellos llaman a esto, escoger un trabajo. Esta es una ocasión muy importante y una "aiga" le dedica tanto tiempo como le dedica a la cuestión de qué comer al día siguiente. Si por ejemplo escoge la profesión de tejedor de esteras, un "alii" viejo lleva al chico a un hombre que no hace otra cosa que tejer esteras. Debe enseñarle a tejer esa estera del mismo modo que él lo hace, sin mirar. A menudo el aprendizaje toma largo tiempo, pero cuando lo domina deja al hombre y la gente dice que ya sabe un oficio.

El Papalagi tiene tantas profesiones como piedras hay en la laguna. Todo lo que hace lo convierte en una profesión. Cuando alguien recolecta las hojas del árbol, ejerce una profesión. Cuando alguien lava los cuencos de la comida, ejerce una profesión. Con sus manos o sus cabezas. Es también una profesión el tener pensamientos y el mirar las estrellas. Realmente no hay nada que un hombre puede hacer, que no sea convertido en profesión por los Papalagi.

Si un hombre dice que él es un "tussi-tussi" (1), entonces eso es ya una profesión. No hace nada más que escribir una carta tras otra. El no cuelga su estera de dormir a las vigas del techo. No va a su choza-cocina para freírse él mismo algunas frutas y no se limpia sus utensilios de comer. Come pescado, pero nunca sale a pescárselo. Come fruta, pero nunca la arranca él mismo del árbol. Pero escribe una carta tras otra, porque resulta que su trabajo es el de "tussi-tussi". Todas estas acciones son profesiones: llevar los utensilios de comer, pescar y recoger fruta. Y sólo aquellos que ostentan esa profesión están cualificados para ejercerla.

Resulta que los Papalagi pueden únicamente hacer su propio trabajo y ni siquiera el jefe que posee mucha sabiduría en su cabeza y fuerza en sus brazos, puede subir su envuelve-cama de las vigas ni lavar él mismo los utensilios de comer. Y ocurre también que el hombre que puede escribir una fantástica "tussi", no es necesariamente capaz de navegar en una canoa; y viceversa. Tener una profesión significa sólo andar, sólo degustar, sólo oler, sólo luchar; siempre conocer una sola cosa. 1

Ese saber-una-sola-cosa, es un grave peligro y una limitación, porque puede llegar un tiempo en que nadie sea capaz de remar una canoa a través de la laguna.

El Gran Espíritu nos ha dado manos para tomar los frutos de los árboles, o para arrancar las raíces de taro de la ciénaga. Las hemos recibido para defender nuestros cuerpos

contra nuestros enemigos y para damos placer, cuando tocamos o bailamos o en otros alborozos. Pero no las obtuvimos solamente para desgajar fruta de los árboles o para desenterrar raíces. Ellas deben ser nuestros criados y nuestros soldados todo el tiempo. Pero los Papalagi no lo entienden. Nosotros podemos ver claramente que su modo de vida es equivocado y que está en claro desacuerdo con los deseos del Gran Espíritu, porque hay gente blanca que ya no puede caminar y que acumula grasa en la parte más baja de sus ancas, como los cerdos. Viéndose forzados por su profesión a estar sentados todo el tiempo, no pueden ya levantar ni tirar una lanza, porque sus manos pueden únicamente sostener el hueso-que escribe y ellos están siempre sentados en la sombra escribiendo "tussi". Han llegado a ser incapaces de domar ponies salvajes, porque siempre están mirando a las estrellas o desentrañando sus propios' sentimientos. Sólo unos pocos Papalagi pueden todavía correr o saltar como niños, después de haber crecido. Cuando caminan arrastran los pies y se mueven como si continuamente estuviesen cargados. Niegan y ocultan su debilidad diciendo que correr, retozar y saltar está por debajo de la dignidad de un hombre con orgullo. Pero esto es hipocresía; como sus huesos se han endurecido y se han vuelto quebradizos, la felicidad ha abandonado sus músculos, porque están condenados a muerte por su trabajo. La profesión es también un "aitu" que destruye la vida. Un aitu" que murmura promesas dulces a los oídos de la gente y al mismo tiempo les chupa la sangre de sus cuerpos. Las profesiones hieren también a los Papalagi también en otro sentido y cada vez se distinguen más y más como "aitus".

Por ejemplo, es grande construir una cabaña, cortar los árboles y convertirlos en tablones, levantar las maderas, cubrirlas con el tejado, y finalmente cuando los tablones y las vigas del techo están fuertemente atadas unas a otras con fibras de coco, cubrirlo todo con hojas secas y cañas de azúcar. No tengo que decirles que es una gran alegría cuando un pueblo construye una nueva cabaña para su jefe, compartiendo la alegría también mujeres y niños.

Pero ¿y si solamente permitiese a unos pocos de nosotros ir al bosque a talar los árboles y a cortarlos en tablones? ¿Y si a aquellos pocos se les prohibiera asistir al levantamiento de las maderas, porque su trabajo sólo es derribar árboles y cortar tablones? ¿Y si a la otra gente que ha levantado las maderas no se le permitiera asistir al entramado del techo porque su trabajo es instalador de maderas? ¿Y si a los hombres que han tejido los tejados no se les permitiera asistir a la colocación de las cañas de azúcar, porque tejedor

de esteras es su profesión? ¿Y si a ninguno de ellos se les permitiera recoger los guijarros de la playa usados para el endurecimiento del suelo, porque ése sería el trabajo de aquellos cuya profesión es recolector de guijarros? ¿Y si sólo aquellos que van a habitar la casa tomaran parte en las festividades de inauguración, y todos esos que han ayudado a construirla, no?

Os reís y con certeza diréis: si no se nos permitiera ayudar en todas las cosas que requieren nuestra fuerza masculina, la mitad de la diversión se habría ido; media diversión no ¡toda la diversión!. Y él, que nos esperaba para usar nuestras manos para un único propósito, nos esperaba para hacer como si todos nuestros miembros y nuestros sentidos estuvieran paralizados o muertos.

Esta es la razón de la amargura de los Papalagi. Algunas veces es estupendo ir a buscar el agua de la ría, puede ser incluso agradable hacerlo un par de veces. Pero si debes transportar el agua de la salida a la puesta del sol, día tras día, cada hora hasta que falla tu fuerza, trayendo y trayendo, al final tirarás tu cubo con ira, amargado por la esclavitud de tu cuerpo. Porque no hay nada tan duro para un hombre, como tener que hacer la misma cosa una y otra vez.

Pero hay Papalagi para los que ir a buscar agua de pozo día tras día, sería una alegría; hay unos que no hacen otra cosa que levantar sus manos y dejarlas caer otra vez o llevar un palo y tienen que hacer eso en un lugar mugriento donde ni siquiera el sol ni el aire fresco puede penetrar, y ellos no hacen nada que requiera su fuerza o les reporte felicidad. Considerando la forma de pensar de los Papalagi, levantar tu mano y empuñar bastones es muy importante, porque quizás de ese modo pones la máquina en marcha o le das órdenes; ponla en marcha y de ese modo hace aros de yeso y escudos para el pecho, fabrica pantalones-vaina o algo así. Hay más gente en Europa con los rostros gris ceniza que árboles hay en nuestras islas. Porque no obtienen ningún placer de su trabajo, y porque su trabajo se come toda su alegría y nunca hacen nada por su propio gusto, ni siquiera una hoja, no importa cuánto tiempo trabajen. Es por esto que un odio latente vive en el interior de la gente con profesiones. Algo vive dentro de sus corazones reprimido como un animal encadenado, rebelándose pero todavía incapaz de liberarse. Llenos de odio y envidia miran y comparan los trabajos de los otros entre sí. La gente habla sobre trabajos de clase más baja y más alta, aunque todos los oficios fuerzan a la gente a hacer sólo medio trabajo. Un ser humano no es sólo una mano o un pié, o una pierna, sino que es todo junto... Únicamente cuando todos los sentidos y todos los

miembros trabajan juntos, puede el corazón de un hombre ser feliz y estar saludable y no cuando se permite vivir únicamente a una parte y el resto de él tiene que hacerse el muerto. Esto engendra mezclado, gente enferma y desesperada.

Los Papalagi viven en confusión con sus profesiones. Ellos no se dan cuenta de eso y en caso de que me oyeran hablar de ese modo, seguramente me llamarían loco, porque yo habría juzgado sin siquiera haber tenido una profesión o haber trabajado un solo día como un europeo trabaja.

Pero esos Papalagi nunca han sido capaces de explicarnos o hacemos entender porqué debemos hacer más trabajo del qual Dios nos pide para satisfacer nuestra hambre y proporcionarnos un tejado sobre nuestras cabezas, y para el disfrute de una fiesta y sus preparativos en la plaza del pueblo. Nuestras ocupaciones pueden parecer diminutas y carentes de las habilidades de un oficio, pero cada hombre de verdad y hermano de la isla hace su trabajo alegremente, y nunca con tristeza. En tal caso preferiría no trabajar en absoluto. Esto es lo que nos distingue de los Papalagi. El hombre blanco suspira cuando habla de su trabajo, como si estuviera siendo aplastado por su peso; sin embargo nuestros jóvenes caminan a los campos de taro cantando y con una canción las doncellas lavan los taparrabos en el rápido arroyo. Con certeza el Gran Espíritu no nos desea con cabellos grises como resultado de algún trabajo, ni nos quiere arrastrándonos como una babosa de mar en la laguna, o como un sapo en la tierra. Nos quiere haciendo nuestras cosas orgullosos y erguidos y que seamos gente de ojos felices y miembros flexibles, siempre.

(1) Escritor de cartas ("tussi" = carta)

Text 4

Los papalagi sienten pasión por una cosa que no podéis comprender y que, sin embargo, existe: el tiempo

Los papalagi (...) sienten pasión por una cosa que no podéis comprender y que, sin embargo, existe: el tiempo. Se lo toman muy en serio y dicen muchas tonterías sobre él. A pesar de que nunca habrá más tiempo entre el alba y el ocaso, esto no les resulta suficiente.

Los papalagi nunca están satisfechos con su tiempo y culpan al Gran Espíritu por no darles más. Sí, difaman a Dios y a su gran sabiduría dividiendo cada nuevo día en un complejo patrón, y lo cortan a trozos, de la misma forma que nosotros cortamos el interior

de un coco con el machete. Cada parte tiene su nombre. Son denominadas segundos, minutos u horas. Todos juntos, sin embargo, forman una hora. Para hacer una hora, necesitas sesenta minutos y muchos, muchos segundos.

Es ésta una historia increíblemente confusa de la que yo mismo no he entendido aún los puntos más sutiles porque es difícil para mí estudiar esa tontería más de lo necesario.

Pero los papalagi le atribuyen mucha importancia. Hombres y mujeres e incluso niños demasiado pequeños para caminar, llevan una máquina pequeña, plana y redonda bajo sus vestidos, atada a una cadena de metal pesado, colgada alrededor del cuello o la muñeca, una máquina que les dice la hora. Leerla no es fácil. Se lo enseñan acercándoles la máquina a las orejas para despertarles la curiosidad.

Estas máquinas son tan ligeras que pueden levantarse con los dedos y llevan una maquinaria dentro de los estómagos, como los grandes barcos que vosotros conocéis.

Hay también grandes máquinas del tiempo sobre el suelo dentro de las cabañas o colgando de una gran casa para resultar más visibles. Ahora bien, cuando una parte del tiempo ha pasado, queda indicado por dos pequeños dedos sobre la cara de la máquina y entonces grita y un espíritu hace chocar el hierro en su interior. Cuando en una ciudad europea ha pasado una parte del tiempo, explota un espantoso y clamoroso estrépito.

Cuando este ruido del tiempo pasa, los papalagi se lamentan: "¡Terrible, otra hora se ha esfumado!" y, entonces, como norma, ponen una cara sombría, como la de alguien que vive una gran tragedia. Sorprendente, porque inmediatamente después comienza una nueva hora.

Nunca he podido comprender esto pero creo que debe ser una enfermedad. Lamentos comunes entre la gente blanca son: el tiempo se desvanece como el humo, o el tiempo corre, dame un poco más de tiempo. He dicho que es una enfermedad porque cuando el hombre blanco desea hacer alguna cosa, cuando por ejemplo su corazón desea caminar al sol o navegar en un bote por el río, o hacer el amor con su amiga, frecuentemente se priva de la alegría porque es incapaz de encontrar el tiempo. Nombrará miles de cosas que se llevan su tiempo. Malhumorado y balbuceando soportará un trabajo que no tiene ganas de hacer, que no le proporciona placer y al que nadie le obliga si no él. Y, cuando, de súbito, descubre que de hecho sí que tiene tiempo o los otros se lo dan -los papalagi se dan con frecuencia tiempo unos a otros y ningún regalo es más precioso que éste entonces

descubre que no sabe qué hacer durante este tiempo en particular o que se

encuentra demasiado cansado de su trabajo sin alegría. Y siempre está dispuesto a hacer cosas mañana porque hoy no tiene tiempo. Algunos papalagi dicen que nunca tienen tiempo. Caminan poseídos como si estuvieran presos de un aitu y en cualquier lugar que aparezcan provocan desastres, porque han perdido el tiempo. Estar poseído es una terrible enfermedad que la medicina del hombre no puede curar y que contagia a muchos otros y los vuelve profundamente infelices.

En Europa hay poca gente que tenga realmente tiempo. Tal vez nadie. Por eso la gente corre por la vida como una piedra lanzada. La mayoría camina mirando al suelo y balancean los brazos para llevar mejor el paso. Cuando alguien los para, lo reprenden malhumorados diciendo: "¿Por qué me has parado?, no tengo tiempo, mejor utiliza bien tu tiempo". Parece que piensen que un hombre que camina rápido es más valiente que otro que lo hace poco a poco.

Una vez vi la cabeza de un hombre a punto de estallar, vi sus ojos girar sobre sí mismos y su garganta que se ensanchaba, abierta como la de un pez moribundo, y cómo movía los brazos y gritaba sólo porque su criado había llegado un poco más tarde de lo que le había prometido. Se suponía que éste respiro era una pérdida considerable que nunca podría recuperarse. El criado tuvo que abandonar la cabaña, el papalagi lo perseguía reprendiéndole "¡Ya está bien, me has robado mucho tiempo! Un hombre que no respeta el tiempo es una pérdida de tiempo".

En otra ocasión vi un papalagi que tenía tiempo. Este hombre, sin embargo, era pobre, sucio y despreciado. La gente pasaba a su lado y lo ignoraba. No entendí eso, porque su paso era lento y seguro y los ojos parecían tranquilos y amistosos. Cuando le pregunté cómo se había producido eso, movió la cabeza y dijo tristemente: "Nunca he sido capaz de utilizar bien mi tiempo, por eso ahora soy pobre". Este hombre tenía tiempo, pero no era feliz.

Con todas sus fuerzas y todas sus ideas, los papalagi intentan ampliar el tiempo tanto como pueden. Ponen ruedas de hierro bajo sus pies y dan alas a sus palabras, sólo por ganar tiempo ¿Y para qué sirve todo este trabajo y todos estos problemas? ¿Qué hacen los papalagi con su tiempo? No he recogido nunca suficientes datos, pero según sus palabras y sus gestos se diría que están invitados personalmente por el mismo Gran Espíritu a un gran forum.

Creo que el tiempo se les escurre de las manos como una serpiente deslizándose por una mano húmeda, sólo porque tratan de aferrarse a él. No dejan que el tiempo venga a

---

ellos, sino que corren detrás con las manos abiertas. No se permiten malgastar el tiempo tumbados al sol. Siempre quieren mantenerlo en sus brazos, hacerle y dedicarle canciones e historias. Pero el tiempo es tranquilidad y paz amorosa, gozo de descansar y de yacer imperturbable en una alfombra. Los papalagi no han entendido el tiempo y, por consiguiente, lo han maltratado con sus prácticas bárbaras.

¡OH, estimados hermanos!, nosotros nunca nos hemos lamentado del tiempo, lo hemos apreciado como es, nunca lo hemos perseguido o cortado a trozos. Nunca nos ha dado preocupación o pesar. Si hay alguno entre vosotros que no tiene tiempo ¡dejadle que hable! Nosotros tenemos tiempo en abundancia, siempre estamos satisfechos con el tiempo que tenemos, no pedimos más del qual hay y siempre tenemos suficiente. Sabemos que conseguiremos nuestros objetivos a tiempo y que el Gran Espíritu nos llamará cuando entienda que es nuestro final, incluso si no sabemos la cantidad de lunas gastadas. Nosotros hemos de liberar al engañado papalagi de sus desilusiones y devolverle el tiempo. Cojamos sus pequeñas y redondas máquinas del tiempo, pisémoslas y digámosles que hay más tiempo entre el alba y el ocaso del qual un hombre normal puede gastar".

Movimiento contra la Intolerancia

XIII. La literatura

XIII. La literatura

DESARROLLO DE LA ACTIVIDAD

Esta actividad basa su intención, no en conocer toda los textos escritos en el sur, ni siquiera los más importantes, el espacio no lo permite; tan solo acercarte a la literatura que no se contempla en los libros de texto, ni se encuentra con facilidad en cualquier librería.

Se pretende que leas atentamente los fragmentos escogidos, para que observes cómo en otras latitudes los hombres contemplan la creación del hombre, o cómo ven nuestra sociedad los hombres que viven en las islas del Pacífico, o como cantan al amor. Todos ellos constituyen páginas de la literatura popular que interesa que comentes y que al menos leas con atención para que saques tus propias conclusiones.

OBJETIVOS

- Demostrar que la literatura, al igual que el arte, no tiene más fronteras que aquellas que nuestra mente les quiera poner.
- Que nuestros mitos literarios no son los únicos, que cada pueblo tiene su particular forma de contemplar el mundo.
- Que nuestros famosos escritores no son los únicos. Y que el panorama intelectual hay que contemplarlo desde puntos de vista más universales.
- Que valorando este legado tratemos de no olvidar el esfuerzo y el mérito de los hombres que han sabido guardar su tradición y sus cuentos desde hace muchas generaciones.

AMOR EN LOS JARDINES

Cuando vayas a los tamarindos de Hima, detente a la derecha, junto al jardín virgen. Hay allí una mansión bellísima y deslumbradora, que es como el concepto belleza, de un modo patente. Los cielos de su grandeza se alzan sobre columnas, y el pájaro del amor desciende sobre sus balaustradas. Es un jardín que engalanó la mano de la hermosura y en él se han ordenado las bellezas de principio a fin. En él ha reunido la hermosura todo lo que armoniza y la felicidad ha desplegado sobre él sus más variados matices. Si deseas frutos de felicidad, abundancia de bienestar, agua que no se agote y toda clase de placeres, allí los hallarás en la medida que desees. Entre las cúpulas hay gacelas embellecidas por el rubor, que hacen detener las miradas entre la molicie de su cadera y la sutileza de su talle; su cubil sólo puede desearse con el pensamiento, porque se defienden como los leones de la selva y bajo el brillo de sus rostros, como lunas, te ciegan rayos de sol que centellean en las puntas de lanzas esbeltas.

¡Oh qué hermosas perlas serían estas gacelas del redil, si no tuvieran por conchas sable; de la India!
¡Cuántas veces el jardín extendió para nosotros el tapiz de sus arrayanes y nos cubrió con las sábanas de su

Materiales de educación intercultural

Movimiento contra la Intolerancia

sombra, dejando caer sobre nosotros los velos de sus árboles que bajaban las puntas de sus ramas, abrazándose bajo la cola del céfiro, como se abrazan el lam y el alif!

¡Ojalá volvieran aquellos días felices! ¡Qué bellos fueron y qué dulce es su recuerdo en mi boca!

El Diwan de Ibn Jafima de Almería
Poesía arábigoandaluza del siglo XIV

Y al instante fueron hechos los muñecos labrados en madera. Se parecían al hombre, hablaban como el hombre y poblaron la superficie de la tierra.

Existieron y se multiplicaron; tuvieron hijas, tuvieron hijos los muñecos de palo; pero no tenían alma, ni entendimiento, no se acordaban de su creador, de su formador; caminaban sin rumbo y andaban a gatas.

Ya no se acordaban del Corazón del Cielo y por eso cayeron en desgracia. Fue solamente un ensayo, un intento de hacer hombres. Hablaban al principio, pero su cara estaba enjuta; sus pies y sus manos no tenían consistencia; no tenían sangre, ni sustancia, ni humedad, ni gordura; sus mejillas estaban secas, secos sus pies y sus manos y amarillas sus carnes.

Estos fueron los primeros hombres que existieron sobre la faz de la tierra. Un gran diluvio se formó, que cayó sobre las cabezas de los hombres de palo.

La creación del hombre Popol Vuh. Fragmento.
Antiguas historias del Quiche

DE POR QUÉ EL CIELO NO SE NOS CAE ENCIMA

¿Saben ustedes lo que hace la gente del cielo todo el santo día? Pues bien, se pone a hachar el tronco del cielo. Todos juntos rodean el tronco que es inmenso y atacan el contorno a golpe de hacha.

Algunas veces, llega hasta nosotros el sonido del golpeteo. Es ese rumor, extrañamente sordo, que resuena -no sabemos dónde- como si un pedazo del cielo se desplomase sobre la tierra.

Los habitantes del cielo, pues, le dan duro al hacha todo el día. Este es su trabajo, tan igual al nuestro cuando debemos tumbar árboles para hacer chacra.

Al declinar el día, la gente del cielo deja allí sus hachas y regresan a su casa para descansar. Volverán al día siguiente a continuar su tarea de tumbar el cielo cortando la base del tronco.

Pero algo les malogra su propósito: durante la noche llegan los comejenes. Ellos infatigablemente, hasta el amanecer, reconstruyen los piquetes de hacha, rellenando los vacíos que dejaron en el tronco la gente del cielo.

Movimiento contra la Intolerancia

XIII. La literatura

Cuando por la mañana, los trabajadores del cielo regresan para reiniciar su faena, se dan con un franco remozado, completamente entero, nuevo.

Los comejenés pues, nos salvan constantemente. Ellos son los que impiden que el cielo caiga sobre nuestra cabeza.

*La verdadera Biblia los Cashinahuas
Pueblo de la Selva Amazónica*

LAS VIVIENDAS DE LOS PAPALAGI

«Los Papalagi viven como los crustáceos, en sus casas de hormigón. Viven entre las piedras, del mismo modo que un ciempiés; viven dentro de las grietas de la lava. Hay piedras sobre él, alrededor de él y debajo de él. Su cabaña parece una canasta de piedra. Una canasta con agujeros y dividida en cubículos.

Sólo por un punto puedes entrar y abandonar estas moradas. Los Papalagi llaman a este punto la entrada cuando se usa para entrar a la cabaña y la salida cuando se deja, aunque es el mismo punto. Atada a este punto hay un ala de madera enorme que uno debe empujar fuertemente hacia un lado para poder entrar. Pero ésto es sólo el principio; muchas alas de madera tienen que ser empujadas antes de encontrar la que verdaderamente da al interior de la choza.

En la mayoría de estas cabañas vive más gente que en un poblado entero de Samoa. Por consiguiente, cuando devuelves a alguien la visita, debes saber el nombre exacto de la aiga que quieres ver, ya que cada aiga tiene su propia canasta de piedra para vivir. A menudo un aiga no sabe nada de la otra aiga, aunque sólo estén separadas por una pared de piedra. Generalmente, apenas conocen los nombres de los otros y cuando se encuentran en el agujero por el que pasan furtivamente se saludan con un corto movimiento de la cabeza o gruñen como insectos hostiles, como si estuvieran enfadados por vivir tan cerca.

Pero nosotros, niños libres del sol y de la luz, permaneceremos leales al Gran Espíritu y no oprimiremos nuestros corazones con piedras pesadas. Sólo gente enferma y perdida que se ha alejado de la mano de Dios puede vivir en grietas, donde el sol, el viento y la luz no pueden entrar. Con placer dejamos al Papalagi su dudosa felicidad, pero nos defenderemos contra sus esfuerzos de construir canastas de piedra también en nuestro soleado país y de matar la alegría de la vida con rocas, grietas, suciedad, ruido, humo y polvo, como es su intención.»

*Canastas de piedra, istas de piedra, grietas y las cosas que hay en ellas.
Fragmento del discurso de un jefe del Pacífico Sur, Tuiavii de Tavea*

Nom <i>Un problema d'adopció.</i>		SE4
Tècnica <i>Diagnòstic d'una situació.</i>		
OBJECTIUS Reflexionar sobre el fet de l'adopció en parelles no convencionals. Analitzar els possibles criteris a tenir en compte davant d'un cas d'adopció.		
CONTINGUTS Possibilitats que tenen una parella d'homosexuals d'adoptar un infant.		EDATS/NIVELLS 6-8 ☐ 8-10 ☐ 10-12 ☐ 12-14 ☐ 14-16 ☒
ACTIVITAT individual ☐ petit grup ☒ per parelles ☐ grup-classe ☒		DURACIÓ 45' MATERIAL Fotocòpia del text inicial.
METODOLOGIA Després d'una lectura individual tant dels textos com de les preguntes, dividirem la classe en petits grups de treball, els quals procediran a la discussió del tema utilitzant, en forma de guió, les preguntes anotades a continuació. Una vegada cada grup ha arribat a alguna conclusió, es pot traslladar la discussió a tota la classe (el mestre decidirà si convé fer aquesta segona part). S'intentarà que cada grup arribi a una postura unitària. D'aquesta manera els esforços de la discussió presenten una orientació determinada. En realitat, la idea principal és que la discussió evolucioni i superi el que seria l'exposició de punts de vista sense diàleg. Quan els alumnes tinguin prou habilitat de discussió no serà tan necessari establir un element que serveixi de guia al debat (com és en aquest cas la necessitat d'arribar a una postura unitària).		
OBSERVACIONS		
FONT		

Nom <i>Un problema d'adopció.</i>	5 E 4
<p data-bbox="320 405 400 427">Situació:</p> <p data-bbox="320 450 1337 633">En Quim i en Pere són una parella d'homosexuals que fa tres anys que viuen junts. En veure que la seva relació és estable, decideixen educar un infant i, per aquesta raó, inicien els tràmits per adoptar un nen o una nena. L'encarregat de donar el vist i plau a l'adopció analitza el cas seguint el procediment habitual: mira si econòmicament podran mantenir la criatura, si la seva vida és estable i equilibrada, si són prou madurs per encarregar-se de la criança del nadó i, en acabar, fa un informe favorable. El problema que se li presenta està en relació amb el fet de tractar-se d'una parella no convencional. D'una banda, aconsegueixen sobradament tots els requisits exigits, però de l'altra no veu clar si és procedent concedir l'adopció. Finalment, després de pensar-s'ho molt, es pronuncia favorablement sobre el tema.</p> <p data-bbox="320 656 416 678">Preguntes:</p> <ul data-bbox="320 701 1337 1014" style="list-style-type: none"> - Creus encertada la decisió del responsable en adopcions? Dóna raons que justifiquin la teva resposta. A continuació busca raons que justifiquin la postura contrària (si abans deies que sí i justificaves la resposta, ara pensa raons cap al no i justifica-les també). - Enumera quatre condicions fonamentals que tu consideris bàsiques per poder permetre una adopció. Justifica la teva resposta. - Ordena de més adequat a menys adequat:<ul style="list-style-type: none"> a) una parella convencional amb pocs recursos però molt estable. b) una parella no convencional (homes/homes, dones/dones, homes/dones amb molta diferència d'edat entre ells) feliç i estable, tant emocionalment com econòmicament. c) una parella convencional amb molts recursos econòmics però poc estable emocionalment. - En aquest cas, per quina raó no hauries permès l'adopció?	

Nom <i>Conèixer altres maneres de viure.</i>		5 E 6
Tècnica Recerca de materials.		
OBJECTIUS Aquest exercici es proposa que l'alumne conegui i accepti la diversitat de grups urbans i les seves formes de vida. En segon lloc, us proposem un exercici perquè l'alumne localitzi la informació bàsicament després d'un procés de recerca de materials i de la seva classificació.		
CONTINGUTS Tots aquells referents a qualsevol tipus de forma de vida urbana.	EDATS/NIVELLS 6-8 ☐ 8-10 ☐ 10-12 ☐ 12-14 ☐ 14-16 ☒	
ACTIVITAT individual ☐ petit grup ☒ per parelles ☐ grup-classe ☐	DURACIÓ 45'	
MATERIAL Revistes, publicacions i qualsevol tipus de material que puguin localitzar els alumnes.		
METODOLOGIA En una primera fase es procedeix a la recerca de les notícies i informacions que parlin de grups urbans. Una vegada han localitzat la informació es procedeix a classificar els diferents grups. La tercera feina, lligada a la classificació, consisteix a trobar els perfils que defineixen cadascun dels grups seleccionats, les causes que han generat la seva aparició i les possibles relacions que es puguin establir entre ells. Cal haver definit prèviament uns criteris comuns d'observació. Entre d'altres, suggerim el nivell econòmic, la procedència, el tipus d'oci que practiquen... La temporalització d'aquest exercici es pot distribuir en funció de la manera de treballar del grup. Pot plantejar-se l'activitat en dues sessions, la primera per situar el tema i buscar el material i la segona per treballar-lo (classificar-lo, trobar les causes que generen cada grup...)		
OBSERVACIONS		
FONT		
Activitats orientatives: <ul style="list-style-type: none"> - Selecciona informació sobre diverses formes de vida més o menys marginal que prolifera en les ciutats. - Classifica-la per grups (ja siguin rockers, rodamons, «yupis»...). - Penseu les raons que han fet que aparegui aquesta forma de viure. - Intenta trobar, si és possible, algun tipus de relació entre aquests grups (possibilitats de contacte, aparició d'uns perquè existeixen els altres...). - Descriu la configuració futura de les ciutats, considerant la hipòtesi que aquests grups continuïn proliferant i que, a poc a poc, hi hagi una vida més o menys harmònica de tots ells. 		

Títol de l'activitat: Un ventall de possibilitats (I)
<i>Objectiu de l'activitat:</i> Realitzar una aproximació a les diferents religions i creences
<i>Metodologia:</i> <ul style="list-style-type: none">
• Lectura de documentació relacionada amb les religions
• Diàleg a l'entorn d'aquestes lectures
<i>Desenvolupament de l'activitat:</i> <p>L'activitat que es proposa és fer una aproximació al món de les religions i les creences. Aquesta temàtica és molt àmplia així que són diverses les sessions que es poden fer sobre aquest tema depenent també de les inquietuds de cada grup.</p> <p>En aquesta primera sessió es proposa parlar de les tres religions potser més conegudes per tots i totes: cristianisme, judaisme i islam.</p> <p>La sessió es pot enfocar de diverses maneres depenent de la facilitat de l'educador al voltant de la temàtica:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Una primera ronda de preguntes als participants per saber els coneixements previs de les tres religions de les quals volem parlar: si són practicants o no? De quina religió? Què en saben del cristianisme, judaisme i islam? Quins punts comuns tenen?, etc.
• Lectura col·lectiva dels documents que s'adjunten a l'apartat de documentació
• Debat final sobre aquestes tres religions a l'actualitat: què els ha aportat les lectures? Els ha sorprès alguna informació nova o no? etc.
<i>Recursos:</i> Lectures sobre el cristianisme, islam i judaisme. A causa de la seva extensió i segons el grup, es pot fer la lectura íntegra durant la sessió o portar fet per part de l'educador un

petit resum de les tres lectures, o bé encarregar prèviament a la sessió fer aquests resums a algun component del grup.

A continuació us indiquem tres direccions tant de pàgines webs com de llocs físics on cercar més informació sobre aquest tema:

Adreces d'interès

Direcció General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya

Via Laietana, 14. 08003 Barcelona. Tel. 93 567 64 30. www.gencat.cat

Té com a funcions l'atenció a les diferents entitats religioses establertes a Catalunya i l'elaboració d'estudis i informes en matèria d'afers religiosos. Al web, s'hi pot trobar una llista amb adreces i localització de totes les confessions religioses presents a Catalunya:

[Departament de la Presidència. Afers religiosos](#)

Centre d'Estudi de les Tradicions Religioses

Rocafort, 234, baixos (jardins Montserrat). 08029 Barcelona. Tel. 93 410 77 07

www.cetr.net

Centre laic d'estudi i divulgació del fet religiós i les tradicions religioses. Ofereix cursos per a conèixer el món de les religions, conferències, taules rodones. Disposa de biblioteca i atén consultes.

Associació Unesco per al Diàleg Interreligiós

Centre Unesco de Catalunya. Mallorca, 285. 08037 Barcelona. Tel. 93 457 69 80

www.audir.org

Reuneix aquells membres de les diverses confessions religioses disposats al diàleg, a establir ponts entre les diverses religions i amb el conjunt de la societat, essent una bona via per facilitar contactes. www.webislam.com

Avaluació:

- Assistència
- Participació i implicació

Documentació i annexos:

Lectures extretes de:

- Centre Unesco de Catalunya. (2006). *Guia per al coneixement de la diversitat religiosa adreçada als serveis policials de Catalunya*. Barcelona, Unescocat.

Títol de l'activitat: Un ventall de possibilitats (II)
<i>Objectiu de l'activitat:</i> Aproximar-nos a les diferents religions i creences
<i>Metodologia:</i> <ul style="list-style-type: none">
• Lectura de documentació relacionada amb les religions
• Diàleg a l'entorn d'aquestes lectures
<i>Desenvolupament de l'activitat:</i> <p>Aquesta activitat és la continuació de la primera sessió on plantejàvem les tres religions potser més conegudes per tots i totes: cristianisme, judaisme i islam.</p> <p>Aquesta segona sessió doncs, s'enfoca cap al coneixement d'altres religions i creences potser no tan conegudes, però que segur ens sonen a tots i totes: Budisme, hinduisme i sikhisme.</p> <p>L'enfocament d'aquesta activitat pot seguir l'eix de l'anterior:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Una primera ronda de preguntes als participants per saber els coneixements previs de les religions que es plantegen: Si n'han sentit a parlar o no. Si coneixen alguna persona que practiqui aquestes religions. Les zones geogràfiques on creuen que hi ha la majoria de practicants, etc.
• Lectura col·lectiva dels documents que s'adjunten a l'apartat de documentació
• Debat final sobre aquestes tres religions a l'actualitat: què els ha aportat les lectures? Si els ha sorprès alguna informació nova o no, etc. <p>Tant en aquesta segona sessió com en la primera que es planteja i la següent, podem recórrer a la música com a suport per fer una aproximació a la temàtica: posar cinc minuts abans de començar la sessió uns càntics relacionats amb la religió o religions</p>

de les quals parlarem. Així com buscar algun suport audiovisual i/o fotogràfic.

Recursos:

Lectures proposades. A causa de la seva extensió i segons el grup, es pot fer la lectura íntegra durant la sessió o que l'educador porti un petit resum de les tres lectures, o bé encarregar prèviament a la sessió fer aquests resums a algun component del grup.

A continuació us indiquem tres direccions tant de pàgines webs com de llocs físics on cercar

més informació sobre aquest tema:

Adreces d'interès

Direcció General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya

Via Laietana, 14. 08003 Barcelona. Tel. 93 567 64 30

www.gencat.cat

Té com a funcions l'atenció a les diferents entitats religioses establertes a Catalunya i l'elaboració d'estudis i informes en matèria d'afers religiosos. Al web, s'hi pot trobar una llista amb adreces i localització de totes les confessions religioses presents a Catalunya:

[Departament de la Presidència. Afers religiosos](#)

Centre d'Estudi de les Tradicions Religioses

Rocafort ,234, baixos (jardins Montserrat). 08029 Barcelona. Tel. 93 410 77 07

www.cetr.net

Centre laic d'estudi i divulgació del fet religiós i les tradicions religioses. Ofereix cursos per a conèixer el món de les religions, conferències, taules rodones... Disposa de biblioteca i atén consultes.

Associació Unesco per al Diàleg Interreligiós

Centre Unesco de Catalunya, Mallorca, 285, 08037 Barcelona. Tel. 93 457 69 80

www.audir.org

Reuneix aquells membres de les diverses confessions religioses disposats al diàleg, a establir ponts entre les diverses religions i amb el conjunt de la societat, així que és una bona via per facilitar contactes.

www.webislam.com

Avaluació:

- Assistència
- Participació i implicació

Documentació i annexos:

Lectures extretes de:

- *Guia per al coneixement de la diversitat religiosa adreçada als serveis policials de Catalunya.* Barcelona: Centre Unesco de Catalunya (Unescocat), 2006.

Títol de l'activitat: Un ventall de possibilitats (III)
<i>Objectiu de l'activitat:</i> Aproximar-se a les diferents religions i creences
<i>Metodologia:</i> <ul style="list-style-type: none">
• Lectura de documentació relacionada amb les religions
• Diàleg a l'entorn d'aquestes lectures
<i>Desenvolupament de l'activitat:</i> <p>Aquesta activitat és la tercera i última, si així s'escau, sobre el plantejament de les diverses religions i creences.</p> <p>Aquesta tercera sessió s'enfoca sobre l'Àfrica subsahariana, la comunitat xinesa i la comunitat japonesa.</p> <p>L'enfocament d'aquesta activitat pot seguir l'eix de l'anterior:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Una primera ronda de preguntes als participants per saber els coneixements previs de les religions i les comunitats que es plantegen: Si n'han sentit a parlar o no. Si coneixen alguna persona que practiqui aquestes religions o 'd'aquestes comunitats.
• Les zones geogràfiques on creuen que hi ha la majoria de practicants, etc.
• Lectura col·lectiva dels documents que s'adjunten a l'apartat de documentació <p>Debat final sobre aquestes tres comunitats.</p> <p>En aquesta última sessió doncs també podem recórrer a la música (encara que pot resultar més difícil trobar-ne) com a suport per fer una aproximació a la temàtica: posar cinc minuts abans de començar la sessió uns cànrics relacionats amb la religió o religions de les quals parlarem. Així com buscar algun suport audiovisual i/o fotogràfic.</p>

Recursos:

Lectures proposades. A causa de la seva extensió i segons el grup, es pot fer la lectura íntegra durant la sessió o que l'educador porti un petit resum de les tres lectures, o bé encarregar prèviament a la sessió fer aquests resums a algun component del grup.

A continuació us indiquem tres direccions tant de pàgines webs com de llocs físics on cercar més informació sobre aquest tema:

Adreces d'interès

Direcció General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya

Via Laietana, 14. 08003 Barcelona. Tel. 93 567 64 30

www.gencat.cat

Té com a funcions l'atenció a les diferents entitats religioses establertes a Catalunya i l'elaboració d'estudis i informes en matèria d'afers religiosos. Al web, s'hi pot trobar una llista amb adreces i localització de totes les confessions religioses presents a Catalunya:

[Departament de la Presidència. Afers religiosos](#)

Centre d'Estudi de les Tradicions Religioses

Rocafort, 234, baixos (jardins Montserrat). 08029 Barcelona. Tel. 93 410 77 07

www.cetr.net

Centre laic d'estudi i divulgació del fet religiós i les tradicions religioses. Ofereix cursos per a conèixer el món de les religions, conferències, taules rodones... Disposa de biblioteca i atén consultes.

Associació Unesco per al Diàleg Interreligiós

Centre Unesco de Catalunya, Mallorca, 285, 08037 Barcelona. Tel. 93 457 69 80

www.audir.org

Reuneix aquells membres de les diverses confessions religioses disposats al diàleg, a establir ponts entre les diverses religions i amb el conjunt de la societat, així que és una bona via per facilitar contactes.

www.webislam.com

Avaluació:

- Assistència

- Participació i implicació

Documentació i annexos:

Lectures extretes de:

- *Guia per al coneixement de la diversitat religiosa adreçada als serveis policials de Catalunya.* Barcelona: Centre Unesco de Catalunya (Unescocat), 2006.

Títol de l'activitat: *Conflictes bèl·lics. Sessió 0.*

Qui sap si després de treballar aquest tema et miraràs d'una altra manera les pel·lícules d'indis, els jocs de marcians o els reportatges de guerra de la TV. Si fos així, ens sentiríem d'allò més satisfets.

Metodologia:

Introducció a les sessions. Aquesta sessió és informativa, vol fer reflexionar al grup interessar-los en buscar més informació. Fer un atlas de la guerra.

Objectius de l'activitat:

- Encarar-se de forma racional amb el tema de la guerra, traient-li tot allò que té de passional, allò que pot equiparar un conflicte bèl·lic amb un campionat esportiu i que fa que ens puguem simplement identificar amb un bàndol sense fer esment de les raons de l'enfrontament i dels punts de vista de tots els bel·ligerants. L'irracionalisme obre les portes a comportaments extremats capaços d'engegar o accelerar processos que poden esdevenir incontrolables i que poden tenir conseqüències irreversibles.
- Tenir criteris propis per poder valorar un conflicte bèl·lic, tant si ja és real com si es tracta d'una eventualitat o bé d'una hipòtesi. En aquest sentit, es requereix que un conjunt d'informacions bàsiques substituïxin la tradicional ignorància col·lectiva pel que fa a aquests temes.

És aquesta ignorància el que ha permès que, en moltes ocasions, suposats especialistes hagin pogut actuar amb una impunitat i una irresponsabilitat inaudites, tot empantanegant països sencers en conflictes per als quals no estaven preparats o bé que no responien als interessos de la majoria de la població. En aquest àmbit, la manca de transparència informativa pot resultar especialment greu, atès que priva de capacitat decisòria aquells que paguen i pateixen el conflicte.

Desenvolupament de l'activitat:

Introducció de l'activitat:

Pertanyem a una civilització extremament guerrera, que fa despeses enormes en material de guerra fins i tot en temps de pau; vivim en un temps inestable, que ens acosta l'esclat de les bombes, perquè cada cop les tenim a distàncies més curtes, i som membres d'una societat implicada indirectament en les guerres d'altres països.

Vivim en el segle més sangonós de tota la Història, aquell que ha vist els conflictes més mortífers i els artefactes més destructius de tots els temps. Tots dos, conflictes i artefactes, han estat produïts en la civilització més avançada des del punt de vista material que mai no ha viscut a la Terra. Aquesta civilització és la nostra.

Trobes que aquestes tres raons justifiquen que t'embranchis en un tema no gaire agradable i que sembla destinat a les aventures de ficció? Nosaltres creiem que sí, i per això t'oferim aquestes propostes de treball del qual t'adreçaran a assumptes com ara la localització actual dels conflictes armats o les mesures amb què la comunitat internacional pretén evitar una part de l'horror inherent a la guerra.

Evitar una guerra, és possible? encara que generalment les guerres les decideixen els estats, és la gent normal –vosaltres, nosaltres– qui les fa, les paga i les pateix. Hi ha una novel·la de Gustav Hasford, anomenada *Jaqueta metàl·lica*, on un sergent de marines nord-americà ensinistra els reclutes amb el principi següent: «El nostre fusell només és una eina. Allò que mata és un cor endurit.»

Si és la gent normal –vosaltres, nosaltres– qui pot haver de prémer el gallet, caldria pensar sobre això; perquè també en un camp com aquest podem exercir la llibertat de decidir. I per decidir certes coses –si premem el gallet o no i contra qui– cal estar ben informat.

Comptar amb la guerra és tan indispensable per entendre el nostre passat i el nostre present com per decidir el nostre futur. La guerra ha mantingut la seva presència a la Història amb una tossuderia considerable i, encara que no és inherent a la naturalesa

humana, l'observació del passat ens mostra que ha tingut lloc una mena de selecció en favor de les civilitzacions més decantades cap a posicions bèl·liques i més dotades des del punt de vista de la capacitat d'exercir violència massiva adreçada a d'altres societats. Nosaltres mateixos pertanyem a una societat les premisses de la qual mostren indiscutibles arrels bèl·liques: els trets definitoris de l'Europa incipient quallen a l'entorn d'entitats polítiques que es defineixen com a cristianes i com a guerreres; ens reclamem hereus dels romans, que van fer de la guerra el seu instrument polític suprem; durant l'edat moderna, els nostres avantpassats van trobar com a ocupació preeminent l'exportació de la seva forma específica d'exercir la violència pel món que acabaven de descobrir.

Pel que fa al nostre passat més immediat, s'hi reconeixen senyals molt profunds deixats per la Segona Guerra Mundial, originada i combatuda, sobretot, al nostre àmbit territorial i, d'aquí, exportada igualment a d'altres indrets del món. En el transcurs d'aquesta guerra s'introdueixen els arsenals de destrucció massiva, la presència dels quals ha marcat les grans opcions polítiques de tot el món durant les darreres dècades.

Actualment, la guerra nuclear a gran escala s'ha fet menys amenaçadora, però, en canvi, s'han multiplicat els *petits* conflictes localitzats, la mobilitat de fronteres i la inseguretat general.

D'altra banda, la intensificació de les dificultats i de la duresa de les condicions de vida d'una gran part de la humanitat fa preveure l'increment del risc de guerra més que no pas la reducció.

De tota manera, el fet que la guerra sigui tan persistent no treu que també sigui una construcció social i cultural com qualsevol altra institució humana i que, com a tal, no sigui ni inexorable ni inevitable, sinó que es trobi lligada a determinades opcions preses per les corresponents societats. El fet que se subjecti a l'elecció dels individus que configuren les societats humanes implica que és reduïble i fins i tot eliminable. Aquestes són afirmacions d'aparença gratuïta, perquè la Història ens mostra que els governants estan acostumats a utilitzar la guerra com un instrument més per tal d'arribar als seus objectius i que, sovint, hi han recorregut amb gran facilitat.

En altres temps, quan els mitjans de destrucció eren menys potents i la interrelació entre les diferents unitats polítiques era menys estreta, sovint les guerres s'esgotaven en elles mateixes encara que tinguessin una terrible virulència.

Actualment, però, la capacitat de destrucció de l'armament és enorme, encara que sigui convencional, i la xarxa d'interdependències entre les diverses regions mundials pot incrementar el risc d'extensió d'alguns conflictes. En d'altres, que semblen *oblidats*, l'activitat dels comerciants d'armament fa perdre l'esperança que s'esgotin ràpidament. Tal com va dir un dia E. P. Thompson, a nosaltres, que vivim en el nucli més bel·licós de tot el planeta i de tots els temps, ens pertoca la responsabilitat de prendre iniciatives constructives que contribueixin a millorar allò que prèviament hem ajudat a empitjorar. Introducció per a l'educador: Educar per a la pau ha estat acceptat com un dels objectius generals de l'ensenyament obligatori d'aquest país. Aquest fet sembla allunyar-nos d'un passat en què els escolars europeus aprenien qui era «l'enemic tradicional i hereditari» en una institució destinada a «produir generacions físicament aptes per a la guerra i psicològicament adaptades a ella», com diu l'historiador Michael Howard.

En aquest sentit, l'èxit escolar es podria mesurar pels milions de reclutes que van seguir les ordres dels seus caps durant nombrosos conflictes colonials i dues guerres mundials. A hores d'ara, en canvi, a l'escola ens proposem d'educar per a la pau, i podem felicitar-nos-en, perquè aquesta és una fita necessària, com es dedueix del món que ens ha tocat viure. Un món com aquest (injust, desigual, inestable, nuclearitzat) no sembla pas que hagi de menester més propagadors ni seguidors de la violència. Ens en sobren.

La pau no solament és la negació de la guerra. La pau requereix justícia si no es vol confondre amb la simple quietud. Però el coneixement de la guerra –que és la negació màxima de la pau– és una condició indispensable per valorar-les totes dues degudament. Aquest joc de paraules vol dir, senzillament, que cal conèixer la guerra per optar conscientment per la pau. Això no és, evidentment, tot el que cal fer per educar per a la pau. Només n'és un aspecte. Però s'ha de tenir present.

Vista de lluny, la guerra és lluent i pot semblar heroica, emocionant i divertida, «una aventura saludable a l'aire lliure». Pot atraure els qui, per la raó que sigui, s'estimen poc la

vida, la pròpia i la d'altri. Però també pot seduir els insegurs, els que necessiten companyia, els desencisats, els qui volen trencar amb el seu passat. Quan li van demanar a T. E. Lawrence (Lawrence d'Aràbia) per què havia volgut anar a la guerra el 1914, va donar una raó lacònica: va argumentar «suïcidi moral». En la mateixa ocasió, el poeta Robert Graves i el dramaturg Ernst Toller van atribuir el seu allistament a l'avorriment i al desig de fugir de la vida universitària que els esperava en temps de pau o bé a la reraguarda.

En altres temps, la lluíssor de la guerra la podia dur el timbal del reclutador, que anava passant pels pobles per tal d'aplegar els soldats que havia de menester el rei.

Avui, ningú no recluta el nostre jovent a toc de timbal, però les mil aventures bèl·liques, cinematogràfiques o televisives, que se li ofereixen tendeixen a fer ignorar o distanciar dels seus sentiments tots aquells aspectes que el timbal suggeria a John Scott: hi ha tanta sang i fetge que els resultats de la violència bèl·lica resulten banalitzats. Mentrestant, els documentals sovint ens han mostrat la guerra de l'antiga Iugoslàvia com a *atàvica*, *incomprensible* i fins i tot *inevitable* i, al capdavall, és tan espectacular com les pel·lícules, de manera que és fàcil de confondre ficció i realitat alhora que tot plegat es trivialitza.

Recursos:

Atles geogràfics.

Avaluació:

- Assistència
- Participació i implicació

Documentació i annexos:

Documentació treta de [Senderi: butlletí d'educació en valors](#)

- Els conflictes bèl·lics. Llibre de l'educador
- Els conflictes bèl·lics. Activitats.

Trobareu aquest document en format PDF a e-Catalunya. Documentació/doc.educació intercultural. [Obriu la carpeta](#). *Cal que esteu en sessió.*

La població destinatària són joves entre 12 i 16 anys, com a estudiants de secundària o membres d'associacions cíviqes; i els seus educadors i educadores. De totes maneres, es pot adaptar molt bé a la població amb la qual treballem nosaltres.

Títol de l'activitat: Sessió 3: Per què hi ha guerres?

Objectiu de l'activitat:

Analitzar els motius pels quals esclaten les guerres i les raons que guien els combatents a combatre.

Metodologia:

- Realització de definicions
- Anàlisi de textos
- Argumentació i debat

Desenvolupament de l'activitat:

Proposta de treball:

Partim de la premissa que les guerres les engeguen els governants, els poderosos, però les fan, les pateixen i les paguen els súbdits o ciutadans.

En primer lloc, ens fixarem en les raons que poden tenir els governants per moure una guerra.

Amb aquesta finalitat, utilitzarem un text de Quincy Wright, que n'esmenta de molt diverses.

La proposta de treball vol incitar a rumiar si aquestes causes han estat causes de guerres concretes, si ells en saben d'altres i si consideren que els governants haurien pogut aconseguir les mateixes fites amb mètodes més pacífics. Això implica treballar sobre casos històrics que molts poden no tenir a la seva disposició; en aquest cas, l'educador o educadora pot proposar un parell d'exemples per analitzar. De tota manera, té interès veure si la guerra era, en cada cas, la millor o l'única opció. Sovint es pot comprovar que els governants han triat la guerra per motius que a nosaltres, ara, ens semblen de poc pes: això ens du al tema de les tradicions culturals guerreres.

Segons el nivell del grup, aquesta primera part de l'activitat es pot minimitzar, tot donant exemples de les diverses menes de mòbils que han empès els governants a triar la guerra.

La segona part de la proposta de treball se centra en els motius que impulsen els combatents a combatre. També és Quincy Wright qui ens els enumera: una majoria ha pres part en els combats per obligació; els qui hi han anat de bon grat tenien una llarga rastellera de raons a adduir. De manera que es tracta de veure les formes que pren la coacció i les modalitats de la decisió personal. No hi ha cap material que il·lustri la coacció perquè és a la vista de tots l'existència del servei militar obligatori i la discussió a l'entorn de l'objecció de consciència. (Sobre aquest

tema es pot consultar el que s'esmenta a les fonts)

Els tres textos s'ofereixen amb la finalitat de reflexionar i discutir sobre els atractius de la guerra i l'empremta que pot deixar en un excombatent. El sentit tan divergent dels fragments pot ajudar a fomentar-ne la discussió.

El poema trobadoresc de Bertran de Born es refereix a les alegries que porta el temps de Pasqua, que és quan s'iniciaven les campanyes bèl·liques, atès que durant el mal temps els exèrcits generalment hivernaven.

El text de *La Jouvence!* manifesta uns sentiments de companyonia i d'exaltació que no són gens excepcionals i que es poden retrobar en moltes memòries d'excombatents de les guerres mundials. Un exemple d'això és Ernst Jünger, de reconegudes tendències bel·licistes.

També al poema de Blunden es manifesta un sentiment de cohesió i caliu humà del qual n'és absent l'exaltació de la guerra, que ha deixat, en canvi, tota la vida posterior sense sentit.

De fet, l'objectiu d'aquesta discussió és constatar els evidents atractius de la guerra i valorar-ho. Si es creu convenient, s'hi pot afegir el poema de John Scott "El timbal". I, per descomptat, es pot triar una pel·lícula que il·lustri la il·lusió per l'aventura bèl·lica.

Recursos:

Folis, llapis i bolígrafs

Avaluació:

- Assistència
- Participació i implicació

*Documentació i annexos:**- Material per treballar i repartir.*

Si la guerra és un fenomen tan general, bé paga la pena de demanar-nos per què es produeix. Però anem a pams: en general, les guerres, les decideixen els estats, els governants o els poderosos i les fan els súbdits o els ciutadans.

Començarem pels primers: per què mouen a la guerra els poderosos i els governants? Quincy Wright, un reconegut teòric de la guerra, ens explica (*A study of war*, 1964, pàg. 319):

«No hi ha un instint específic de guerra, però molts motius i interessos han dut les poblacions humanes a l'agressió. Els governants hi han buscat riquesa, revenja, aventura, prestigi, glòria, la desaparició de revoltes interiors, l'estímul de revoltes exteriors i l'expansió de la religió, la nacionalitat, l'estat o la dinastia.»

Activitat:

- Trobes que només mouen a la guerra els governants? Busca exemples, presents o passats, que confirmin o que contradiguin les afirmacions de Wright.
- Suposem que cadascú de vosaltres és el rei, l'emperador o el president d'un país o bé el capítost d'una colla de pagesos malcontents. En quines circumstàncies decidiríeu de moure una guerra contra un adversari? Compareu les vostres respectives decisions i els arguments que les fonamenten.
-

Vegem ara per què van a la guerra els combatents. Wright continua dient-nos:

«Les masses ho han suportat, en general, sota la influència de consignes i de compulsions socials o legals. Els que hi han anat voluntàriament han estat influïts per l'expectativa d'aventures, de saqueig, de terres millors, d'un sou més alt, de l'aprovació femenina o bé d'orgies sàdiques, amb l'esperança de fugir de dificultats econòmiques, matrimonials o legals o bé del simple avorriment; per lleialtat al cabdill, a la pàtria, a la religió o als ideals; per ansietat de provar el seu coratge, capacitat o caràcter, per habitud o per orgull de l'ocupació o professió militar.»

Activitat:

Coincideixes amb Quincy Wright en la convicció que hi ha a qui li agrada la guerra?
Discutiu en petit grup què us agrada de les pel·lícules de guerra.

Et presentaries com a voluntari o voluntària per anar a una guerra? En quines condicions acceptaries d'anar-hi?

Compara les teves previsions amb l'experiència d'alguns combatents, que es reflecteix en aquests tres textos:

1. «...Us dic que és un plaer millor
que els de menjar, beure i dormir
sentir les veus que, amb gran bravor,
bramen "a ells!", ací i allí,
renills folls per l'ombratge,
i de socors, crits esglaiats,
i veure caure, arraïmats,
grans i xics a l'herbatge,
i tants de morts, ben travessats,
per llances amb fils ensagnats...»

Bertran de Born, poeta trobadoresc, mort el 1215

2. «Cansat, afligit i apagat, vell abans de temps,
sec tot sol i només sento
llargues rialles silencioses, murmuris d'esglai,
les intensitats perdudes de l'esperança i la por;
en aquelles velles maresmes encara hi ha fusells,
al parapet prim hi voleien parracs grisos,
els llibres que de debò llegeixo són allà; i jo,
mort com els homes que m'estimava, espero mentre la vida arrossega
el seu curs ferit des d'aquells carrers tristos de la guerra
fins aquests verds indrets, que eren els meus;
però allò que en altre temps era meu ara ja no ho és...»

Edmund Blunden, poeta anglès (1896-1974)

1916 vist des del 1921

3. «Quina cosa tan agradable que és la guerra... Tothom s'estima tant, durant la guerra! Quan un hom considera justa la pròpia causa i veu combatre amb bravesa la seva raça, les llàgrimes puguen als ulls. El cor lleial i pietós sent la dolcesa de veure l'amic que exposa valentament el seu cos per tal d'acomplir el comandament del nostre Creador. I aleshores es fa el propòsit de morir o viure amb ell i, per amor, no abandonar-lo. Això dóna una delectació tan gran que qui no hi ha passat no ho sabria pas dir...»

La Jouvence!, manual cavalleresc del segle XV

Activitat:

- Compara el punt de vista dels tres autors: què els separa i què els uneix?
- Quines vivències et semblen més remarcables en cada cas?
- Podries identificar-te amb alguna de les situacions? Amb quina?
- Fes una llista amb els avantatges i els inconvenients que suposa el fet d'anar a la guerra.

Resum del treball

Aquest treball es basa en el tema dels centres penitenciaris i més concretament, en la proposta d'un programa d'interculturalitat aplicat en el Centre Penitenciari de Figueres. Així doncs, des de l'inici a través del treball, s'intenta crear una visió general del que és un centre penitenciari, quan i com sorgeix, el seu marc legal, els centres penitenciaris catalans i, finalment, el Centre Penitenciari de Figueres i les tasques de l'Educador social. Un cop presentats tots aquests aspectes, es presenta una proposta d'activitat per a treballar la interculturalitat amb un grup concret d'interns que, a través d'un blog intern, podran transmetre el treball realitzat a la resta dels interns.

Els cinc descriptors escollits del Tesaure Europeu de l'Educació són:

- Educació Social
- Presó
- Intercultural
- Intervenció
- Noves tecnologies